

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Efektivita a účinnost rozvojové pomoci v Africe

Barbora Havlíková

Vedoucí práce: doc. Ing. PhDr. Petr Kokaisl, Ph.D.

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Havlíková Barbora

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Efektivita a účinnost rozvojové pomoci v Africe

Anglický název

Efficiency and effectiveness of development assistance in Africa

---

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát odpověď na výzkumnou otázku "Jaké jsou důvody negativních dopadů rozvojové pomoci, které snižují její účinnost?"

Metodika

Důraz bude pokládán především na kvalitativní metody – rozhovory s respondenty - příjemci i poskytovateli rozvojové pomoci (spolupráce). Doplnkově budou využity i dotazníky zaslané a vyplněné přes internet. Kvalitativní údaje budou doplňovat a prohlubovat sekundární, především statistická data.

Harmonogram zpracování

červen - září 2012 - tématicky zaměřená praxe

do listopadu 2012 – zpracování výsledků kvalitativního výzkumu

listopad 2012 – konzultace, doplňování výsledků

prosinec 2012 – odevzdání první verze práce

březen 2013 – odevzdání finální verze práce

Rozsah textové části

cca 50 stran

Klíčová slova

rozvojová spolupráce, rozvojová pomoc, humanitární organizace, OSN, Pod sluncem tma

Doporučené zdroje informací

Česká rozvojová spolupráce: diskurzy, praktiky, rozpory / Ondřej Horký. - Vyd. 1. - Praha : Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-040-7

Děti - naděje afrického kontinentu: Očima studentů Zdravotně sociální fakulty JU / Adéla Mojžíšová, Miloš Velemínský, eds. - Vyd. 1. - V Praze : Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-334-9

Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím / Paul Collier ; [z angl. orig. přel. Katarína Bendíková], [Matěj Brabec]. - Vyd. 1. - Praha : Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7429-010-7

Rozvojová pomoc nestačí: alternativní politické přístupy k chudobě a bezmoci ve světě ; [Ed. Petr Lebeda], [Ivan Lukáš]. - Praha : Glopolis, 2009. ISBN 978-80-254-6787-9

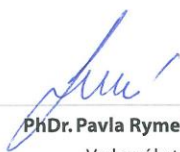
Rozvojový profil České republiky: problematický vliv české ekonomiky a politiky na země Jihu ; [Ed. Petr Lebeda], [Ivan Lukáš]. - Praha : Glopolis, 2009. ISBN 978-80-254-6786-2

Vedoucí práce

Kokaisl Petr, doc. Ing. PhDr., Ph.D.

Termín odevzdání

listopad 2013

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, Dr.Sc., dr. h. c.
Děkan fakulty

V Praze dne 21.11.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Efektivita a účinnost rozvojové pomoci v Africe" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 11. 2013 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, jeho náměty a vstřícnost. Dále bych chtěla touto cestou poděkovat za spolupráci při rozhovorech všem zaměstnancům a dobrovolníkům Centra Dialog a aktérům projektu Elektrifikace v Masuku. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a snoubenci za podporu během mého studia.

Efektivita a účinnost rozvojové pomoci v Africe

Efficiency and effectiveness of development assistance in Africa

Souhrn

Tato diplomová práce, jejíž název zní Efektivita a účinnost rozvojové pomoci v Africe, je rozdělena na dvě části. První část je teoretická, seznamuje čtenáře s pojmy, které s rozvojovou pomocí souvisejí, popisuje historii jejího vývoje, představuje organizace vykonávající rozvojovou pomoc, metody hodnocení pomoci a na závěr pak se věnuje vývoji situace v České republice.

Druhá část práce je částí praktickou. Je rozdělena na dvě podkapitoly – první popisuje a hodnotí na základě interních dokumentů a rozhovorů vládní rozvojový projekt a druhá vyhodnocuje pomocí dotazníku a rozhovorů nevládní rozvojový projekt.

Cílem diplomové práce je najít odpověď na otázku: „Jaké jsou důvody negativních dopadů rozvojové pomoci, které snižují její účinnost?“

Klíčová slova: rozvojová spolupráce, rozvojová pomoc, humanitární organizace, OSN, Pod sluncem tma, Centrum Dialog, efektivita, účinnost, Rozvojové cíle tisíciletí

Summary

This thesis, whose name is Efficiency and effectiveness of development aid in Africa, is divided into two parts. The first part is theoretical and introduces readers to the concepts that are related to development aid, describes the history of its development, introduced organization which works in development assistance, evaluation and in the end describe the situation of development in the Czech Republic. The second part is practical. It is divided into two sections - the first section based on internal documents and interviews describes and evaluates government development project. The second section evaluated using a questionnaire and interviews NGOs development project. The thesis aims to answer the question: "What are the reasons for the negative impact of development assistance, which reduces its effectiveness?"

Keywords: development cooperation, development aid, humanitarian organizations, UN, Solar Eclipse, Dialog Centre, efficiency, effectiveness, Millennium Development Goals

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Cíl práce a metodika	11
2.1	Cíl.....	11
2.2	Metodika	11
2.2.1	Adekvace metod.....	12
2.2.2	Literární řešerše.....	13
3	Teoretická část	14
3.1	Rozvojová pomoc jako pojem.....	14
3.1.1	ODA	15
3.1.2	Formy pomoci	15
3.1.2.1	Bilaterální pomoc	15
3.1.2.2	Multilaterální pomoc.....	16
3.1.2.3	Vládní a nevládní rozvojová pomoc	16
3.1.3	Udržitelný rozvoj	16
3.2	Historie.....	17
3.2.1	Římská smlouva	17
3.2.2	Dohody z Yaoundé.....	18
3.2.3	Dohody z Lomé.....	18
3.2.4	Zhoršování situace v rozvojových zemích.....	20
3.2.5	Návrat střední Evropy k rozvojové pomoci	21
3.2.6	Dohody z Cotonou	22
3.2.7	Fóra na vysoké úrovni.....	22
3.2.7.1	První fórum na vysoké úrovni.....	23
3.2.7.2	Druhé fórum na vysoké úrovni	23
3.2.7.3	Třetí fórum na vysoké úrovni.....	23
3.2.7.4	Čtvrté fórum na vysoké úrovni	24
3.2.8	Pařížská deklarace.....	24
3.3	Organizace rozvojové pomoci ve světě.....	25
3.3.1	OECD.....	25
3.3.2	DAC	25
3.3.3	OSN (United nations UN).....	26
3.4	Kritéria pro evaluaci rozvojových projektů	26
3.4.1	Kritéria DAC.....	27
3.4.1.1	Relevantnost.....	27
3.4.1.2	Účinnost	27
3.4.1.3	Efektivita.....	27
3.4.1.4	Udržitelnost.....	28
3.4.1.5	Účinek/Dopad	28
3.5	Rozvojové cíle tisíciletí.....	28
3.6	Rozvojový profil ČR.....	29
3.6.1	Koncept české rozvojové spolupráce 2002-2007.....	30
3.6.2	Koncept české rozvojové spolupráce 2010 - 2017.....	31
3.6.3	ZRS	31
3.6.4	Česko proti chudobě.....	34
3.6.4.1	Cíle kampaně Česko proti chudobě	34

3.6.4.2	Požadavky v rámci kampaně Česko proti chudobě.....	35
4	Praktická část	37
4.1	Vládní rozvojová pomoc – Projekt elektrifikace Masuku.....	37
4.1.1	Organizace podílející se na projektu	39
4.1.2	Financování projektu.....	39
4.1.3	Popis projektu	41
4.1.4	Realizace projektu	43
4.1.5	Faktory ovlivňující úspěšnost projektu	49
4.1.6	Měřitelné dopady elektrifikace Masuku v letech 2005 a 2006	49
4.1.7	Garanční opravy a revize systému	50
4.1.8	Problémy systému	50
4.1.9	Pod sluncem tma	51
4.1.9.1	Rozhovor realizátora Tomáše s jedním z učitelů	53
4.1.10	Efektivita a účinnost rozvojové projektu Elektrifikace Masuku.....	54
4.1.10.1	Účinnost	54
4.1.10.2	Efektivita	55
4.2	Výstupy a diskuze	56
4.3	Nevládní rozvojová pomoc - Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku 57	
4.3.1	Centrum Dialog.....	57
4.3.1.1	Aktivity Centra Dialog.....	58
4.3.2	Výsledky dotazníku.....	62
4.3.2.1	Otázka č. 1: Jak dlouho jste do programu Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku zapojeni?	62
4.3.2.2	Otázka č. 2: Jakým způsobem jste do projektu Adopce zapojeni?	63
4.3.2.3	Otázka č. 3: Jste muž, či žena?.....	64
4.3.2.4	Otázka č. 4: Jaký je váš věk?	65
4.3.2.5	Otázka č. 5: V jakém kraji, případně zemi žijete?	66
4.3.2.6	Otázka č. 6: S jakými očekáváními jste do projektu vstupovali?	67
4.3.2.7	Otázka č. 7: Jak byla naplněna vaše očekávání?.....	69
4.3.2.8	Otázka č. 8: Jaká je vaše celková spokojenost s programem Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku?.....	71
4.3.2.9	Otázka č. 9: Co hodnotíte jako největší pozitiva projektu?	72
4.3.2.10	Otázka č. 10: Co hodnotíte jako největší negativa projektu?.....	73
4.3.2.11	Otázka č. 11: Zhodnoťte prosím jednotlivé aspekty projektu:.....	76
4.3.2.12	Otázka č. 12: Prosím, uveďte nápady na zlepšení projektu a chodu organizace.	80
4.3.2.13	Otázka č. 13: Jak často byste uvítali akce pořádané k projektu Adopce speciálně organizované pro adoptivní rodiče?	84
4.3.2.14	Otázka č. 14: Návštěva koordinátora v Praze	86
4.3.3	Zhodnocení výsledků dotazníku	86
4.3.3.1	Důvody ukončení adopce	92
4.3.4	Efektivita a účinnost rozvojové pomoci Adopce v Africe – projekt pomoci na dálku	93
4.3.4.1	Účinnost	93
4.3.4.2	Efektivita	94
4.4	Výstupy a diskuze	95

5	Závěr	97
6	Seznam použitých zdrojů	99
6.1	Tištěné dokumenty	99
6.2	Elektronické dokumenty	101
6.2.1	Filmový dokument	104
7	Přílohy	105
7.1	Seznam grafů.....	105
7.2	Seznam tabulek	106
7.3	Seznam obrázků	106
7.4	Seznam použitých zkratk.....	107
7.5	Dotazník	109

1 Úvod

Rozvojová pomoc je dnes stále více zmiňovaným tématem. Každý den na nás „útočí“ neuvěřitelné množství reklamních billboardů, plakátů, spotů, článků a jiných propagačních materiálů nabádajících nás k nějaké formě pomoci lidem, kteří naši pomoc potřebují. Je ovšem otázkou, zda tito lidé opravdu o tuto formu pomoci stojí. Jaká pomoc je pro obyvatele rozvojových zemí skutečně přínosná a jaká nás sice zahřeje v podobě dobrého skutku, avšak příjemci této pomoci ji nevyužijí či jim může dokonce ublížit? Jaké jsou důvody neúspěšných projektů? A jaké ponaučení z toho plyne pro nás, jako pro pomáhající země; jaké zkušenosti si můžeme odnést do dalších projektů?

Od roku 1960 do roku 2004 bylo donorskými neboli dárcovskými zeměmi, jež jsou členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD), poskytnuto v rámci pomoci téměř 650 miliard USD do subsaharské Afriky. Obecně lze říci, že hodnocení kvality či efektivnosti rozvojové pomoci je mnohem obtížnější než hodnocení objemu poskytované pomoci. Pokud se snažíme zodpovědět otázku efektivnosti vynaložené pomoci v souvislosti s podporou udržitelného rozvoje, je hledání odpovědi značně nesnadné. Neexistuje pevná přímá vazba mezi zahraniční pomocí a rozvojem. Z historického hlediska většina prostředků poskytnutých v rámci této pomoci nebyla dobře zužitkována. Značná část pomoci v minulosti nebyla vlastně nikdy úplně určena pro rozvoj, velký podíl směřoval do válečných a politicky nestabilních zemí, kde zisky z rozvoje byly následně ztraceny. Nicméně je důležité věřit, že se již nějakou dobu v současnosti odehrávají podstatné změny, díky kterým bude větší a lepší finanční pomoc směřovat do rozvojových projektů (Sundberg, M., Gelb, A., 2006).

Díky tomu, že vlády akcelerovaly redukci chudoby prostřednictvím svých politik a institucí, je v současnosti již znatelný pokrok ve školství, zdravotnictví a ekonomice. Délka života v rozvojových zemích se prodloužila v průměru o 20 let. Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) na obyvatele se zvýšil v průměru zhruba na 2,2 % ročně. Ekonomiky rozvojových zemí na obyvatele rostou rychleji než země OECD. Během posledních 30 let se negramotnost snížila téměř na polovinu (Vlková, I., 2009).

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl

Dílním cílem této diplomové práce bude nejprve objasnit a vysvětlit prostřednictvím první kapitoly pojmy související s rozvojovou pomocí, představit její historii jak ve světě, tak v České republice, vybrané organizace, které se na rozvojovou pomoc orientují, představit druhy pomoci a způsob jejího hodnocení v rozvojových projektech.

V druhé části práce bude dosaženo cíle obecného, a to zejména pomocí rozhovorů s respondenty, názorů získaných účastí na diskuzích k zmíněnému tématu a analyzováním sekundárních dat. V této praktické části budou představeny dva projekty směřující z České republiky do Afriky. Spolu se zpracováním dalších dokumentárních materiálů bude zodpovězena otázka: „Jaké jsou důvody negativních dopadů rozvojové pomoci, které snižují její účinnost?“

2.2 Metodika

První část této práce, tedy část teoretická, bude zpracována na základě studia literatury zabývající se danou tematikou. Čerpáno bude především z literatury knižní, ve které se autoři věnují historii rozvojové pomoci, jejímu rozdělení podle vybraných kritérií, představení vybraných organizací, které rozvojovou pomoc vykonávají, způsobům jejího hodnocení a dalším. Aktuální informace budou duplicitně doplňovány z příslušných webových stránek.

Část druhá, praktická, bude zpracována především kvalitativními metodami. Největší důraz zde bude kladen na metodu rozhovoru s respondenty – bude se jednat o aktéry projektu, který elektrifikoval vesnici v Zambii, dále o zakladatele a pracovníky neziskové organizace a její dobrovolníky, kteří se aktivně podílejí na fungování projektu. Jako další metoda bude použito dotazníkové šetření mezi 470 respondenty, kteří jsou zapojeni do projektu Adopce jako „adoptivní rodiče.“ Tyto kvalitativní údaje budou doplněny údaji kvantitativními, bude se jednat o sekundární data, především data statistická.

Výběr respondentů bude uskutečněn na základě zvážení jejich důležitosti a spojitosti s hodnoceným projektem.

Pro dosažení výsledků hodnocení vládní rozvojové pomoci bude zvoleno studium projektové dokumentace, evaluačních zpráv a dalších podkladů s projektem souvisejících. K zhodnocení stavu projektu s odstupem 4 let bude využit dokument „Pod sluncem tma,“ který mapuje úskalí rozvojové pomoci. K doplnění informací proběhnou rozhovory s aktéry samotného projektu.

V rámci nevládní rozvojové pomoci bude vyhodnocen dotazník zodpovězen 470 respondenty, kteří jsou do projektu zapojeni a již s ním mají nějaké zkušenosti. Dále proběhne několik rozhovorů s pracovníky a dobrovolníky organizace – tedy respondenty, kteří budou schopni zodpovědět otázky vedoucí k hodnocení efektivity a účinnosti projektu.

2.2.1 Adekvace metod

Dotazník byl nastaven tak, aby respondent musel odpovědět na veškeré otázky, a to nejen na otázky uzavřené, ale i otevřené. I přesto se našli tací, kterým se podařilo otevřené otázky obejít například zadáním „xxx“ do kolonky na odpověď. Vzhledem k faktu, že byl dotazník vyplňován anonymně, byla z jeho výsledků zřetelná větší upřímnost respondentů tam, kde měli možnost projekt kritizovat, tedy najít jeho negativní stránky.

Nevýhodou metody rozhovorů je skutečnost, že neprobíhá anonymně. Dotazovaný nerad přiznává své neúspěchy, a tak mohou v některých případech být jeho odpovědi zkreslené.

Dokumentární film, který byl použit k mapování situace projektu s odstupem času, ukazuje pouze stinné stránky pomoci a chybí zde zdůvodnění některých příčin nefunkčnosti instalovaných systémů. Může se tak po jeho zhlédnutí zdát, že projekt nebyl úspěšný vůbec.

2.2.2 Literární rešerše

Problematikou rozvojové spolupráce se zabývá velká část publikací. Autoři Djakoualno a Bláha vyzdvihují fakt, že hodnocení rozvojové pomoci se v průběhu let měnilo – nejdříve se pomoc hodnotila dle celkového finančního objemu prostředků do projektu investovaných. Jak se postupem času měnila náplň a podoba rozvojové pomoci, měnily se i způsoby hodnocení. Autoři dále zmiňují skutečnost, že se začaly objevovat i kritické postoje k rozvojové spolupráci. Zazněly i takové názory, že rozvojová spolupráce brání celkovému rozvoji přijímací země a znemožňuje skutečné zlepšení životních podmínek. Jako jeden z aspektů neúspěšné rozvojové spolupráce je uváděna nedostatečná znalost místního prostředí. Jiné kritiky nabádají, že by se nemělo řešit, zda je potřeba více nebo méně rozvojové pomoci, ale že je třeba se soustředit se na její cíle a způsob realizace (Hendé D. L., Bláha, P., 2011).

Jedním z vhodných nástrojů k ohodnocení rozvojových projektů jsou evaluační kritéria. Tyto kritéria identifikuje klíčový dokument OECD z roku 1991. Jedná se o pět kritérií, mezi kterými se kromě relevantnosti, udržitelnosti a dopadu nachází i účinnost a efektivita (OECD, 1991).

Výše zmíněným hodnocením rozvojových projektů se zabývá i Imas spolu s Ristem a ve své publikaci prezentují koncepcce a popisují podrobné postupy pro evaluaci rozvojových projektů (Morra-Imas, L., a Rist, R., 2009).

Horký poukazuje na absenci evaluace rozvojových projektů ze strany MZV. Zdůrazňuje, že řadu let zde chyběla zpětná vazba, zúčastnění se nepoučili z neúspěchů, ani nevyužili dosavadních zkušeností z projektů úspěšných. Mimo jiné zmiňuje i fakt, že priority české rozvojové spolupráce nemusely vždy vycházet z potřeby snižování chudoby ve světě, ale mohly dokonce i vycházet z nutnosti naoko dostát vybraným závazkům vůči EU (Horký, O., 2010).

Roger Riddell zmiňuje fakt, že velká část zveřejňovaných výsledků a výstupů rozvojové pomoci spadá pod oficiální rozvojovou pomoc a vůbec nezahrnuje pomoc vykonanou neziskovým sektorem. Za posledních dvacet let došlo k obrovské expanzi rozvojové pomoci prováděné neziskovými organizacemi (Riddell C. Roger, 2007).

3 Teoretická část

K uvedení čtenáře do problematiky považuje autorka práce za důležité objasnit pojem rozvojové spolupráce a vymežit rozdíl mezi rozvojovou spoluprací a humanitární pomocí.

3.1 Rozvojová pomoc jako pojem

Rozvojová pomoc je označována jako jeden z prostředků, kterými lze předcházet světové nestabilitě, konfliktům a velké chudobě, jejímž důsledkem je negramotnost, podvýživa, nemoci v rozvojových zemích, a kterými lze zároveň pomoci ochraně životního prostředí a podpoře lidského rozvoje. Od rozvojové pomoci se očekává, že povede mimo jiné i k podpoře trvale udržitelného rozvoje (Halaxa, P., 2000).

Často se stává, že pojem rozvojová pomoc bývá zaměňován s humanitární pomocí. Rozdíl mezi humanitární pomocí a rozvojovou pomocí je zejména v délce jejich trvání. Zatímco humanitární pomoc je pomocí okamžitou, pomocí reagující na nějakou akutní krizi, rozvojová spolupráce je z časového hlediska záležitostí dlouhodobou. Humanitární pomoc je velmi často pouze jednorázovou pomocí vztahující se k obtížně předvídatelným událostem. Rozvojová spolupráce je oproti humanitární pomoci koncepční a klade si za cíl zlepšení ekonomických a sociálních podmínek (Hendé D. L., Bláha, P., 2011).

Politicky korektní název zní „zahraniční rozvojová spolupráce“, ovšem v mnoha případech zůstává stále jen pomocí. Je důležité, aby zde probíhal rovnocenný přístup obou zúčastněných stran, donorů i zemí přijímajících pomoc. Rozvojová spolupráce nevzniká jen podepsáním smlouvy mezi dvěma zeměmi stvrzující souhlas dané země s národní strategií rozvoje či přihlášením se k Pařížské deklaraci, ale ani zvýšeným objemem prostředků pomoci. Především projekty nevládních organizací jsou ty, které se jako spolupráce označit dají, a to nejen díky jejich zaměření na odstraňování chudoby, ale hlavně díky tomu, že se zabývají ucelenější prací s místními komunitami. Nejedná se pouze o projekty sociální, jako je výstavba škol či zdravotních zařízení, ale také o projekty zemědělské, energetické a další, které usilují o komplexní management

místních zdrojů. Dalším charakteristickým rysem pro projekty neziskových organizací je určitá míra lokální politické práce – tyto projekty přispívají k mobilizaci místní komunity. Je důležité zajistit nejen kulturní, ale i ekonomickou udržitelnost projektů (Rozvojový profil ČR, 2009).

3.1.1 ODA

Official development assistance (dále jen ODA) neboli oficiální rozvojová je pomoc vykonávána vládou. Tato pomoc je jedním z nejdůležitějších nástrojů k předcházení extrémní chudobě, nestabilitě a konfliktům. Definice ODA popisuje oficiální rozvojovou pomoc jako jakýkoliv tok kapitálu či veřejných financí, ať už ve formě půjček nebo grantů proudících do jiných zemí, který splňuje dvě základní kritéria:

1. Z pohledu dárce tento kapitál nemá komerční určení.
2. Pokud se jedná o půjčky, je tento kapitál poskytován za zvýhodněných podmínek. (Úroková míra a doba splatnosti jsou výhodnější než při běžných podmínkách.) (Hendé D. L., Bláha, P., 2011).

3.1.2 Formy pomoci

Tato podkapitola představuje další možné dělení pomoci, které je v současné době využíváno. Podle poskytovatele pomoci se dělí na bilaterální a multilaterální pomoc, podle způsobu jejího financování se dále rozděluje na vládní a nevládní pomoc.

3.1.2.1 Bilaterální pomoc

O bilaterální neboli dvoustrannou pomoc se jedná tehdy, poskytuje-li dárcovská země přijímající zemi pomoc přímo (Halaxa, P., 2000). Tato dvoustranná pomoc zahrnuje bilaterální projekty s programovými a projektovými zeměmi, projekty transformační spolupráce, oddlužení, pomoc uprchlíkům, humanitární pomoc, stipendia, podporu vzdělávání a osvěty či podporu nevládních organizací.

Základními kameny bilaterální pomoci jsou víceleté programy spolupráce s prioritními zeměmi. Podoba této pomoci je jak finanční, tak materiální, může mít ale i formu technické asistence. (Rozvojový profil ČR, 2009)

3.1.2.2 Multilaterální pomoc

Pokud jsou to mezinárodní instituce, jejichž prostřednictvím jsou poskytovány jednotlivé projekty vládám přijímajících zemí, jedná se o pomoc multilaterální, neboli mnohostrannou (Halaxa, P., 2000). Mnohostranná pomoc je od roku 2005, co se finanční stránky týče, stále významnější složkou ODA. Je považována za nejvhodnější prostor pro společnou práci mezinárodního společenství na systémových změnách ve prospěch globálního Jihu. Podstatná je zejména příprava podkladů a diskuze o základních ekonomických hodnotách, pravidlech a politikách. Tato forma pomoci umožňuje na rozdíl od bilaterální pomoci vedle rozsahu prostředků pro rozvojovou pomoc i dlouhodobou kontinuitu, mezinárodní legitimitu, mobilizaci expertízy. Zároveň je již dnes patrné, že řešit některé druhy problémů není ani jinak možné (Rozvojový profil ČR, 2009).

3.1.2.3 Vládní a nevládní rozvojová pomoc

Dále se dá rozvojová pomoc rozdělit podle způsobu jejího financování na pomoc vládní nebo nevládní.

Oficiální rozvojová pomoc označovaná jako vládní je financována ze státního rozpočtu. Opakem je nevládní pomoc, která je závislá na soukromých dárcích, nadacích či nevládních organizacích (Hendé D. L., Bláha, P., 2011).

Podle způsobu finančního krytí rozvojové pomoci můžeme pomoc klasifikovat jako pomoc ve formě grantu, půjčky či nenávratné dotace (Halaxa, P., 2000).

3.1.3 Udržitelný rozvoj

Již výše jsou uvedeny zmínky o udržitelném rozvoji jako součásti rozvojové pomoci. Z toho důvodu je zde přiblížena jeho charakteristika.

Nový rámec strategie civilizačního rozvoje je označován jako udržitelný rozvoj. Definice udržitelného rozvoje byla přijata roku 1987 Komisí OSN pro životní prostředí a rozvoj. V této definici je stanoveno, že rozvoj je udržitelný tehdy, naplní-li potřeby současné generace, aniž přitom ohrozí možnosti naplnění potřeb generací budoucích. Na Světovém summitu roku 2002 konajícím se v Johannesburgu bylo vytyčeno, že cílem udržitelného rozvoje je takový rozvoj, který zajistí rovnováhu mezi třemi základními

pilíři. Tyto pilíře jsou sociální, ekonomický a environmentální. Podstatou udržitelnosti je naplnění následujících tří cílů:

- 1) Sociální rozvoj respektující potřeby všech.
- 2) Šetrné využívání přírodních zdrojů a účinná ochrana životního prostředí.
- 3) Udržení vysoké životní úrovně spolu se zaměstnaností.

Ze zvyšujících se tlaků konkurenční globální ekonomiky vyplývají limity jak ekonomické, tak sociální i environmentální, a toto vše vyvolává potřebu udržitelného rozvoje. O tomto svědčí i vývoj v EU (Ministerstvo financí České republiky, 2005).

3.2 Historie

Podoba rozvojové pomoci se vyvíjela řadu let, než dosáhla té dnešní, která ovšem rozhodně není podobou konečnou. V následující části této diplomové práce jsou uvedeny nejdůležitější mezníky jejího vývoje.

3.2.1 Římská smlouva

Idea poskytovat pomoc ve prospěch hospodářského a sociálního rozvoje koloniálních území se objevila již ve 30. letech 20. století a během druhé světové války se plně prosadila v podobě britského Zákona o koloniálním blahobytu a rozvoji. Rozvojová pomoc se tedy stala prvkem vztahů mezi koloniemi a průmyslově rozvinutými zeměmi. Právě otázka vztahů a vazeb mezi koloniemi a západoevropskými státy společně s možnými schématy rozvojové pomoci byla v té době velmi diskutována. Tato otázka vyústila v ustanovení Evropského hospodářského společenství (dále jen EHS) roku 1957.

Zprvu nebyla otázka napojení zámořských území na EHS zmiňována, avšak pro Francii bylo přidružení zámořských území prioritou, jež vedle rozvojové pomoci zahrnovala i obchodní preference pro kolonie. Francie se své priority nehodlala vzdát a tak záměrně nechala jednání o EHS dojít tak daleko, aby je vlády ostatních členských států Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO) nenechaly právě kvůli otázce kolonií ztroskotat. Francii se její záměr podařil, a tak ustanovení zakládající asociaci neevropských zemí a území byla zahrnuta do Římské smlouvy o založení EHS jako Část IV. Právě Dohoda o přidružení zámořských a výsovných území k EHS je

označována jako obecně formulovaný rámec budoucí rozvojové politiky EU. Dále byl ustanoven Fond pro rozvoj zámořských zemí a území, později známý jako Evropský rozvojový fond (dále jen EDF). Účelem tohoto fondu byla podpora sociálního a hospodářského rozvoje přidružených zemí. Po dobu pěti let poskytovaly členské státy roční příspěvky do EDF. Založení fondu a poskytování finančních příspěvků do něho byly významnými kroky v oblasti rozvojové pomoci.

3.2.2 Dohody z Yaoundé

Po uplynutí doby platnosti Dohody, roku 1963, vznikla otázka obnovení režimu přidružení. Všechny africké přidružené země kromě Francouzského Somálska (dnešní Džibutsko) dosáhly nezávislosti. Obnova asociace byla podporována jak Komisí, tak i Evropským parlamentem na straně EHS. Důvodem byla příležitost posílit identitu Společenství právě díky jednání o přidružení. Dohoda o přidružení byla nakonec podepsána šesti členskými státy EHS a osmnácti africkými státy v městě Yaoundé (hlavní město Kamerunu). Tato dohoda z Yaoundé I. vstoupila v platnost roku 1964 a platila do roku 1971. Rozdíl mezi novou dohodou a Částí IV. Římské smlouvy bylo rozdělení zón volného obchodu. Zatímco v Části IV. se jednalo o jednu zónu, nový asociací režim dohod z Yaoundé vytvářel osmnáct separátních zón. Dohoda z Yaoundé I. byla kompromisem o udržení zvláštních euro-afrických vztahů. Asociace založená na základě již zmíněných dohod byla nejvýznamnější součástí rozvojové politiky EHS v 60. letech a v první polovině 70. let. EDF a nabídka finanční pomoci zůstaly zachovány i nadále, a dokonce právě tato grantová forma byla označována za nejúspěšnější prvek dohody z Yaoundé I.

I v druhé dohodě z Yaoundé II., jež vyšla v platnost 1. ledna 1971, bylo k EHS stále přidruženo osmnáct afrických států. O rok později se přidal k dohodě africký stát Mauritius. Rozvojová pomoc se stala nejúspěšnějším prvkem asociace podle dohod z Yaoundé.

3.2.3 Dohody z Lomé

Vstup Velké Británie do EHS roku 1973 opět vyvolává otázku, jak uspořádat nové vazby mezi koloniemi a členy EHS. Řešením bylo přidružení členů

Commonwealthu. Oproti dohodě z Yaoundé I. se počet rozvojových států, které mají smluvní vztah s EHS, rozrostl o dalších 27. Dohoda tedy byla podepsána celkem již 46 státy Afriky, Karibiku a Pacifiku (dále jen ACP). Toto obrovské geografické přidružení se zasloužilo o transformaci Rozvojové politiky. Dohoda z Lomé I. byla podepsána roku 1975, v platnost vstoupila o rok později a platila do roku 1980. Termín „asociace“ figurující v dohodách z Yaoundé byl nahrazen pojmem „partnerství“. Stále byla nabízena finanční pomoc, avšak navíc mimo jiné Dohoda upravovala vzájemný obchodní vztah mezi EHS a ACP tak, aby byl zaručen volný přístup na trh EHS pro veškerý export průmyslového zboží a tropických produktů ACP. Celkem 99,2 % produktů, které vyvážely státy ACP, tak získalo bezcelní přístup na trhy EHS. Společenství podporovalo státy ACP i v oblasti průmyslové spolupráce.¹ Státům ACP bylo ze strany EHS vyhověno v jejich přání, aby byly samy odpovědné za svůj vlastní ekonomický rozvoj. Důležitým bodem dohody z Lomé byla aktivní účast zemí, do kterých směřovala pomoc, na všech fázích dárcovských projektů. Jednalo se o fáze programování, posouzení, výběru, implementace a konečné evaluace. Vždy po pěti letech se uzavírala nová dohoda z Lomé I. – IV., která v sobě zachovávala základní strukturu vztahů mezi zeměmi, jen přinášela změny v inovaci nástrojů spolupráce. Poslední dohoda z Lomé VI. byla sice uzavřena na období deseti let, avšak po pěti letech byla přezkoumána a doplněna. Právě až při přezkoumání VI. dohody se podařilo vést diskuzi o lidských právech, demokracii a možném pozastavení spolupráce. Do roku 1989 bylo řešení těchto témat téměř nemyslitelné. VI. dohoda sice již uváděla jako jeden ze svých cílů obranu lidských práv, ale až její revidovaná podoba obsahovala prostředky k jeho dosažení a procedury, které by v případě porušení lidských práv mohly vést až pozastavení Dohody (Jelínek a kol. 2003).

---

¹ Zejména se jednalo o podporu diverzifikace a integrace hospodářství, rozvíjení kapacity v oblasti výzkumu, podporu komercializace průmyslových produktů na zahraničních trzích, podporu účasti malých a středních podnikatelů v průmyslu na průmyslovém rozvoji těchto států ACP a další (Jelínek a kol. 2003).

3.2.4 Zhoršování situace v rozvojových zemích

Na jedné straně spolu bohaté a chudé státy uzavíraly dohody a stanovovaly kritéria pro poskytování pomoci, avšak na druhé straně se již začínaly objevovat problémy způsobené právě nově nastavenými pravidly.

Od 60. a 70. let již bylo patrné, že jen přísun pomoci nestačí. Situace v rozvojových zemích zaznamenala zhoršování – důvodem byly strukturální překážky bohatých států, a to zejména v mezinárodní obchodní politice. Chybou nejen tehdy, ale i dnes, byl mylný názor ekonomů ze Západu, kteří spoléhali na fakt, že ekonomický růst přispěje k redistribuci bohatství, a tím napomůže odstranění chudoby. Samotný ekonomický růst nestačí, což potvrzuje i fakt, že v řadě zemí, kde hrubý národní důchod (dále jen HND) vzrostl, se začala chudoba prohlubovat, vzrostla nerovnost mezi obyvateli a došlo k narušení či úplnému zrušení základních sociálních jistot v podobě bezplatné školní docházky či lékařské péče. To bylo i důvodem narůstajících sporů v Mezinárodním měnovém fondu (IMF)², Světové bance (WB) a dokonce i v Organizaci spojených národů (dále jen OSN); bohaté země zde blokovaly návrhy zemí rozvojových. Odpovědí již zmíněných mezinárodních finančních institucí byl Program strukturálního přizpůsobení – v té době jediné řešení snad každého problému. Obsahoval privatizaci, omezení veřejných výdajů a zrušení cel. Toto řešení však mělo katastrofální následky, mnoho rozvojových států přišlo o své zdroje příjmů – například zrušení cel omezilo příjem do státních pokladen, otevřely se nové trhy, jež způsobily kolaps místní ekonomiky. Důsledkem omezení veřejných výdajů byl pak např. nárůst negramotnosti a vyšší nemocnosti atd.

Na valném shromáždění OSN v 70. letech se většina rozvinutých zemí zavázala poskytovat pomoc v podobě peněžních příspěvků chudým zemím: do roku 1980 budou přispívat 0,7 % HDP (Příliš vzdálené cíle, 2009). Do roku 2012 se však závazek

---

² Mezinárodní měnový fond - The International Monetary Fund (IMF) je organizací 188 zemí a usiluje o globální měnovou spolupráci, finanční stabilitu, bezpečnost mezinárodního obchodu, podporu zaměstnanosti a udržitelného hospodářského růstu a v neposlední řadě o snižování chudoby po celém světě. (International Monetary Fund, 2013)

přispívat 0,7 % HND podařilo splnit pouze pěti³ zemím z EU (Databáze Eurostatu, 2013). V roce 1985 směřovala do Afriky pouze čtvrtina pomoci. Tento fakt tak vzbudil pochyby o zaměření pomoci na snižování chudoby, když se jedná o Afriku jakožto nejchudší kontinent (Horký, O., 2010). Politika OSN se stále více dostávala do konfliktu s IMF a WB a až v roce 1987 UNICEF přišel s výzvou – Přizpůsobení s lidskou tváří⁴ (Příliš vzdálené cíle, 2009).

Co se týče vývoje pomoci po roce 1989, tedy po pádu železné opony, ztratily postkomunistické země dosud platné ideologické důvody pro další poskytování rozvojové pomoci. Střední Evropa a Baltské země sice neztratily pragmatické důvody pro setrvání pomoci Jihu, avšak svou politickou reprezentaci soustředily více na politické a ekonomické reformy v souvislosti s návratem na Západ (Horký, O., 2010). *Únava z pomoci* je pojem, který právě označoval zmíněné období konce 90. let 20. století, období, kdy začali být dárci a vlády skeptičtí k výsledkům rozvojové pomoci, kterých bylo do této doby dosaženo (Rozvojová pomoc nestačí, 2009).

3.2.5 Návrat střední Evropy k rozvojové pomoci

Až vstup České republiky do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) v roce 1995 spolu s Maďarskem, Polskem (1996) a Slovenskem (2000) znamenal pro země střední Evropy také návrat k rozvojové pomoci. Popud k obnovení pomoci byl ovlivněn také tím, že potvrzoval náležitost zmíněných zemí k Západu. Narůstající zájem o porozumění rozvojovým zemím byl bohužel spojen ale také s vidinou vstupu do Evropské unie (Horký, O., 2010).

---

³ Jedná se o Lucembursko s 1,00 % HND, Švédsko s 0,99 % HND, Norsko s 0,93 % HND, Dánsko s 0,84 % HND a Nizozemsko s 0,71 %. Hodnota HND je udávána k roku 2012 (Databáze Eurostatu, 2013).

⁴ **Přizpůsobení s lidskou tváří** - Adjustment With A Human Face – byl původně název zprávy z roku 1987, ve které UNICEF podrobně zpracoval negativní dopady strukturálních programů na zdraví a vzdělání. V současnosti je název používán pro politická doporučení zaměřená na oblast veřejných výdajů a do sociální sféry, např. do zdravotnictví a vzdělávání (World Health Organization, 2013).

3.2.6 Dohody z Cotonou

Dohoda z Cotonou byla podepsána roku 2000 a navazovala na předchozí dohody – Dohody z Yaoundé které zahrnovaly 19 rozvojových zemí a Dohody z Lomé, které přidružily dalších 27. Dohoda z Cotonou již zahrnuje 78 rozvojových zemí a její platnost je 20 let. Mezi cíle deklarované v preambuli patřila podpora udržitelného rozvoje, postupná integrace zemí ACP do světového hospodářství, omezení chudoby, přispění k rozvoji míru, bezpečnosti a rozvoji stability a demokracie v politickém prostředí státu. Základním principem partnerství bylo vlastnictví rozvojových strategií a zejména rovnost partnerů. Respektování demokratických principů a vlády zákona, spolu s respektováním lidských práv, byly prvky dohody označené jako *základní*. Mezi *důležité* prvky patřilo dobré vládnutí, které bylo chápáno jako transparentní a odpovědný management ekonomických, finančních, přírodních a lidských zdrojů. Spolupráce v sociálním sektoru byla zaměřena na zlepšení kvality a přístupu k základním sociálním infrastrukturám a službám. V této oblasti je zejména důležité brát ohled na lokální potřeby a specifické požadavky těch nejzranitelnějších a znevýhodněných skupin. Dále je v této dohodě uvedena důležitost podpory regionální spolupráce a integrace, a to zejména v zapojení států ACP do světového hospodářství. Tato integrace do světového hospodářství by měla přispět k odstranění chudoby a vést k udržitelnému rozvoji (Jelínek a kol., 2003)

V této době byly položeny základy první významné diskuze o efektivitě pomoci, které byly později použity k založení významných dokumentů rozvojové pomoci. Zejména se jednalo o Pařížskou deklaraci, koncepci Rozvojových cílů tisíciletí a Akční plán z Accry (Rozvojová pomoc nestačí, 2009).

3.2.7 Fóra na vysoké úrovni

Dále uvedená fóra se stala velkým mezníkem ve vývoji rozvojové spolupráce, zejména významné je fórum v Paříži.

Na základě diskuzí o udržitelnosti programů či reformách struktury mezinárodní pomoci OECD její pracovní skupina pro efektivnost pomoci a postupy dárcovství

(WP-EFF)⁵ uspořádala tři fóra na vysoké úrovni, jejichž tématem byla harmonizace a efektivnost pomoci (Jelínek a kol., 2003).

3.2.7.1 První fórum na vysoké úrovni

První fórum se konalo roku 2003 v Římě. Toto fórum bylo impulsem k prohloubení a sladění bilaterálních a multilaterálních donorů, a to společně se skupinou rozvojových zemí, jejichž počet v současnosti činí 23.

O rok později, tedy roku 2004, se konalo další z důležitých jednání, tentokrát v Marakéši. Zde bylo hlavní myšlenkou posílení mechanismu řízení na základě výsledků, tzv. results - based - management⁶, spolu se snahou zajistit kvalitativní zpracování statistických dat ze strany rozvojových zemí. Dalším závazkem, vzniklým z dohody zemí a organizací účastnících se jednání, bylo posilování globálního partnerství, jehož má být dosaženo prostřednictvím utváření společných programů spolupráce s předem stanovenými rozvojovými výsledky (Vlková, I. 2009).

3.2.7.2 Druhé fórum na vysoké úrovni

V Paříži roku 2005 proběhlo druhé fórum, které vyústilo v požadavky na lepší poskytování a řízení pomoci, a vedlo k vymezení pěti stěžejních zásad v Pařížské deklaraci podepsané více než 150 zeměmi. Mezi zmíněných pět zásad se řadí vlastnictví, sladění, vzájemná odpovědnost, řízení k dosažení výsledků a harmonizace. V deklaraci je místo konkrétní definice efektivnosti pomoci nastíněn základní rámec, jehož ústředním prvkem je technická stránka pomoci (Jelínek a kol., 2003).

3.2.7.3 Třetí fórum na vysoké úrovni

Třetí fórum na vysoké úrovni se konalo v Akkře v roce 2008. Zde byl přijat Akční program z Akkry (AAA – Accra Agenda for Action), který navazoval na Pařížskou deklaraci. V AAA je důraz kladen na transparentnost rozvojové pomoci, tak,

---

⁵ WP-EFF - Working Party on Aid Effectiveness – Původně tato skupina začínala jako seskupení dárců v roce 2003. V současnosti sdružuje na 80 účastníků z řad bilaterálních i multilaterálních donorů, příjemců podpory, soukromého sektoru i parlamentů.(OECD, 2010b)

⁶ Results based management - je OECD definovaný jako široká strategie řízení, která se zaměřuje na změnu způsobu fungování organizací tak, aby dosahovali lepších výsledků (výstupů a dopadů) a zvýšily svůj výkon (OECD, 2001)

aby rozvojové země mohly sledovat veškeré toky pomoci ve svém rozpočtu a v účetních systémech. Využívání administrativních systémů partnerských zemí, dělba práce mezi donorskými zeměmi a zvýšení podílu poskytované přímé rozpočtové pomoci jsou dalšími body Akčního programu (FORS, 2011).

3.2.7.4 Čtvrté fórum na vysoké úrovni

Čtvrté fórum na vysoké úrovni bylo uspořádáno v jihokorejském Pusanu roku 2011. Hlavním přínosem tohoto fóra bylo položení základů otevřenějšího globálního partnerství pro rozvoj zapojením nových dárcovských zemí. Jedná se zejména o země, které se neřídí celosvětovými normami účinnosti pomoci. Celkem dalších 35 ustanovení tvoří dokument „Pusanské partnerství pro efektivnost rozvoje“ (MZV, 2011).

Lze předpokládat, že páté fórum na vysoké úrovni bude v roce 2015, vzhledem k tomu, že do tohoto roku mají být naplněny cíle tisíciletí.

3.2.8 Pařížská deklarace

Prisvojení, harmonizace, přizpůsobení, výsledky a vzájemná odpovědnost jsou hlavními zásadami Pařížské deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci, jež byla výsledkem fóra na vysoké úrovni o účinnosti pomoci, které se konalo mezi 28. únorem a 2. březnem roku 2005 v hlavním městě Francie.

Pařížská deklarace obsahuje 50 stručně a jasně definovaných bodů, na nichž se ministři rozvojových a rozvinutých zemí usnesli. Učinili tak v souvislosti s tím, že stejného roku, tedy roku 2003, vyhodnocovala OSN plnění Deklarace tisíciletí a jejích Rozvojových cílů tisíciletí.

V závěru Pařížské deklarace jsou vymezeny ukazatele pokroku pro jeho měření na národní úrovni a sledování na mezinárodní úrovni. Jedná se o 12 bodů s cíli určenými pro rok 2010. Tyto cíle zahrnují akce dárců i partnerských zemí a jsou určeny ke sledování a k podpoře globálního pokroku v zemích a organizacích, které se připojily k Pařížské deklaraci (OECD, 2005).

Pařížská deklarace posunula agendu efektivnosti o velký kus dále, a to především ze dvou hlavních důvodů:

- Velmi vysoká úroveň participace – na fóru o účinnosti pomoci, tedy fóru v Paříži roku 2005, se účastnilo mnohem více zemí a institucí. Celkově byla zaznamenána vyšší účast ministrů, a to nejen ze stran donorů, ale i ze stran příjemců pomoci, v porovnání s fóry předchozími.
- Místo slov akce - Pařížská deklarace není jen všeobecné prohlášení, ale stanovuje praktické a akčně orientované postupy, které mají zvýšit kvalitu pomoci a její dopad na rozvoj (Vlková, I., 2009).

3.3 Organizace rozvojové pomoci ve světě

3.3.1 OECD

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) byla založena roku 1948. Vznik organizace byl podpořen Spojenými státy americkými a Kanadou, a jeho důvodem bylo zkoordinování Marshallova plánu na rekonstrukci Evropy po druhé světové válce. Tato světová organizace sdružuje v současné době 34 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa. Jejím posláním je napomáhání členským vládám k dosažení udržitelného hospodářského růstu, zaměstnanosti, k udržení a růstu životní úrovně a k rozvoji světového hospodářství. K OECD existuje Úmluva, ve které je OECD vyzvána k podílu na ekonomické expanzi nejen v členských státech, ale i ostatních zemích, které procházejí procesem hospodářského rozvoje. V současné době se proto OECD věnuje zejména rozvojovým zemím, kde nabízí své zkušenosti, analytické expertízy a přispívá tak k jejich rozvoji (OECD, 2013 a).

3.3.2 DAC

DAC je zkratka pro Development Assistance Committee, neboli Výbor rozvojové pomoci, který je od roku 1961 součástí výše zmíněné OECD. DAC je unikátní mezinárodní fórum, které je tvořeno největšími poskytovateli pomoci včetně 28 členů.⁷

---

⁷ Česká republika je členem od května roku 2013. (OECD, 2013)

Světová banka a MMF se účastní jako pozorovatelé. Mezi úkoly stanovené DAC patří podpora rozvoje spolupráce a další politiky tak, aby přispívalo k udržitelnému rozvoji, dále k redukci chudoby a ke zlepšení životních podmínek v rozvojových zemích. Cílem je dosažení takové situace v budoucnosti, kdy nebude žádná ze zemí závislá na pomoci jiných (OECD, 2013 b).

3.3.3 OSN (United nations UN)

Organizace spojených národů je mezinárodní organizací založenou po druhé světové válce, již 24. října 1945. Z počátku se jednalo o 51 zemí, které se zavázaly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvíjení přátelských vztahů mezi národy a podpoře sociálního pokroku v podobě vyšší životní úrovně a dodržování lidských práv. V současné době je počet členů Organizace spojených národů 193. Členské státy mohou díky své jedinečnosti, mezinárodní povaze a pravomocem v zakládající Chartě OSN vyjadřovat své názory v průběhu Valného shromáždění, v Radě bezpečnosti, v Hospodářské a sociální radě a dalších orgánech a výborech.

Působení OSN se dotýká každého koutu světa. Mezi její nejdůležitější funkce se řadí udržování a budování míru společně s předcházením konfliktům a s humanitární pomocí. OSN ovlivňuje spolu se svými specializovanými agenturami, fondy a programy život obyvatel na celé planetě. Mezi spektrum otázek, kterými se zabývá, patří trvale udržitelný rozvoj, životní prostředí, ochrana uprchlíků, pomoc při katastrofách, likvidace pozemních min, boj proti terorismu, nešíření jaderných zbraní a odzbrojování, podpora demokracie a lidských práv, rovnost mužů a žen, ekonomický a sociální rozvoj, mezinárodní zdraví, rozšíření výroby potravin a mnoho dalších problémů, jejichž řešení napomůže dosažení cílů OSN a koordinaci úsilí o bezpečnější svět pro současné i budoucí generace (UNITED NATIONS, 2013).

3.4 Kritéria pro evaluaci rozvojových projektů

Pro celkové hodnocení projektů a jejich pozitivních a negativních faktorů je zde představena evaluace a její kritéria, o jejichž stanovení se zasloužila DAC. Ke každému kritériu jsou přidruženy konkrétní otázky, jejichž zodpovězení se používá pro vyhodnocení jednotlivých bodů evaluace.

Evaluace je systematické a objektivní hodnocení probíhajících nebo ukončených projektů, programů nebo politik. Evaluace může být využita různými způsoby:

- pomoci učinit rozhodnutí o alokaci zdrojů
- pomoci najít příčinu problémů
- vyhodnotit vznikající problémy
- podpořit rozhodování jakou nejlepší alternativu zvolit
- podpořit reformu a inovací veřejného sektoru
- pomoci budování konsensu o příčinách problémů a reakcích na vzniklé problémy (Morra-Imas, L., a Rist, R., 2009).

3.4.1 Kritéria DAC

3.4.1.1 Relevantnost

Uvádí míru, do jaké jsou dosažené cíle rozvojové intervence v souladu s požadavky příjemců, potřebou země, globálními prioritami a politikou partnerů.

Otázky:

Je rozvojový projekt relevantní vzhledem k problému, který měl řešit? Do jaké míry jsou cíle projektu stále platné? Jsou aktivity v rámci projektu a jeho výstupy v souladu s celkovým cílem a dosažením cílů dílčích? Jsou aktivity a výstupy projektu v souladu s předem určenými vlivy a dopady?

3.4.1.2 Účinnost

Uvádí míru, do jaké bylo dosaženo cílů.

Otázky:

Do jaké míry dosáhla rozvojová intervence svých cílů? Co napomohlo dosažení výsledků a co jejich dosažení naopak bránilo? Jaké byly hlavní faktory, které ovlivňují dosažení nebo nedosažení cílů?

3.4.1.3 Efektivita

Uvádí hospodárnost využití pomoci ve vztahu k dosažení žádoucích výsledků.

Otázky:

Byly činnosti nákladově efektivní? Bylo dosaženo cílů včas? Byl program nebo projekt realizován co nejefektivnějším způsobem v porovnání s alternativami?

3.4.1.4 Udržitelnost

Určuje pravděpodobnost pokračování přínosů a výsledků rozvojové intervence i po odchodu donorů. Projekt by měl být jak po finanční stránce, tak z hlediska životního prostředí udržitelný.

Otázky:

Do jaké míry bude pozitivní přínos rozvojové intervence pokračovat poté, co bude zastaveno financování ze strany dárce?

3.4.1.5 Účinek/Dopad

Určuje pozitivní a negativní změny způsobené rozvojovou intervencí, ať už přímo nebo nepřímo, které byly způsobeny úmyslně nebo neúmyslně.

Otázky:

Jaký je dopad rozvojové intervence? Co bylo důsledkem realizace projektu a proč? Jakou skutečnou změnu projekt přinesl pro příjemce pomoci? (OECD, 2010 a)

3.5 Rozvojové cíle tisíciletí

Roku 2000 se členské státy zavázaly v rámci úspěšnější rozvojové politiky k plnění rozvojových cílů tisíciletí.

Rozvojové cíle tisíciletí (Development Goals - MDGs) byly přijaty představiteli všech členských států OSN na Summitu tisíciletí v roce 2000. Jde o osm jasně vymezených ambiciózních cílů představujících konsenzus, na kterém se dokázalo shodnout všech 191 členských států.

Osm rozvojových cílů je rozděleno celkem do osmnácti jednotlivých úkolů; ty by měly být splněny do roku 2015.

Mezi těchto osm hlavních cílů patří:

1. cíl: odstranit extrémní chudobu a hlad
2. cíl: dosáhnout základního vzdělání pro všechny
3. cíl: prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti
4. cíl: snížit dětskou úmrtnost
5. cíl: zlepšit zdraví matek

6. cíl: bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
7. cíl: zajistit udržitelný stav životního prostředí
8. cíl: budovat světové partnerství pro rozvoj (Příliš vzdálené cíle, 2009)

Výše uvedené cíle jsou však nesmírně obsáhlé a zahrnují opravdu široké spektrum problematických oblastí. Základní cíl bude splněn nejlépe tehdy, pokud dojde k přeformování zmíněných cílů na cíle dílčí. Je důležité, aby docházelo k jejich společnému realizování. Neméně důležité je stanovení časových rámců. Je obtížné určit předem daný cíl a k němu stanovit přesný časový horizont. Je lepší stanovit období, v němž se o jeho splnění bude světové společenství v čele s OSN pokoušet. Toto období nesmí být moc krátké, aby bylo možno splnit alespoň část, ale ani moc dlouhé, aby se zbytečně neprodložovala doba, po kterou budou žít lidé v chudobě a nekvalitních životních podmínkách (Macháček, J., 2006).

„Vynaložíme maximální úsilí na to, abychom osvobodili všechny muže, ženy i děti z drtivých a ponižujících podmínek extrémní chudoby, kterým je v současnosti vystavena více než miliarda lidí. Jsme odhodláni každému poskytnout právo na rozvoj a osvobodit celý lidský rod od nedostatku.“ Toto je jeden z bodů Miléniové deklarace OSN z roku 2000 (Informační centrum OSN v Praze, 2005).

3.6 Rozvojový profil ČR

Rozvojová spolupráce směřovaná z České republiky prošla řadou vývojových fází. V éře komunistického režimu byla rozvojová pomoc cíleně poskytována především zemím s obdobným, tedy socialistickým režimem. Po jeho pádu až do současnosti, kdy vrcholí transformační úsilí české zahraniční rozvojové spolupráce (dále jen ZRS), učinila Česká republika nejen na domácím, ale i na mezinárodním poli řadu významných kroků, které viditelně ovlivnily podobu a objem poskytované pomoci (Rozvojový profil ČR, 2009).

I přesto, že již v 80. letech 20. století poskytovalo Československo rozvojovou pomoc 136 zemím, a to v objemu 0,7% - 0,9% HDP, je rozvojová pomoc v ČR ve srovnání s ostatními zahraničními politikami relativně novinkou, a to především v důsledku

mezinárodních a evropských závazků, které Česká republika přijala svým vstupem do EU. Závazek opět poskytovat rozvojovou pomoc přijala Česká republika v polovině 90. let 20. století. Tyto závazky by se měla snažit dodržovat, a to i přes nedostatek zkušeností s poskytováním rozvojové pomoci dle standardů vyspělých dárcovských zemí (Horký, O., 2010).

V prvních letech, kdy byla opět obnovena zahraniční rozvojová pomoc, bylo však její poskytování velmi roztržité, asistence směřovala v podobě menších projektů do více než čtyřiceti zemí. Počet se snížil na polovinu, tedy na dvacet, až reformním krokem ZRS – Koncepcí české rozvojové spolupráce pro období 2002-2007, a došlo také k institucionální reformě české ZRS. Tento krok vedl k větší systémové harmonizaci s ostatními členskými státy EU.

Jak již bylo zmíněno, důležitým bodem v historii rozvojové spolupráce byl vstup České republiky do Evropské unie, tedy roku 2004. Vláda ČR přijala dokument – Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, který definoval sektorové a teritoriální zaměření české ZRS. Počet zemí, kterým bude poskytována pomoc, se zredukoval na osm⁸, a pro jednotlivé státy byly vytvořeny Programy rozvojové spolupráce na období 2006-2010 (MZV, 2001).

3.6.1 Koncept české rozvojové spolupráce 2002-2007

Koncept české rozvojové spolupráce pro období 2002-2007 jakožto jeden z významných kroků rozvojové pomoci označuje za základní princip transparentnost, efektivitu a partnerství. Právě princip transparentnosti umožňuje otevřený prostor pro veřejnou diskusi, do které se mohou zapojit kromě Ministerstva zahraničních věcí (MZV) také ostatní resorty a instituce, ať už na národní, krajské nebo místní úrovni, zástupci nevládních organizací, podnikatelské sféry, odborových organizací, akademické obce, církví, médií a další. Dalším významným prvkem již zmíněného principu transparentnosti je průběžná informovanost, a to jak odborné, tak i laické veřejnosti, o konání ZRS, jejích výsledcích, záměrech a projektech, od čehož očekává zvýšenou podporu veřejnosti. Roku 2007 byla započata vlna transformace, jejímž cílem

---

⁸ Osm zemí - Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko a Černá Hora, Vietnam a Zambie

bylo zefektivnění a sjednocení systému české rozvojové spolupráce. V této souvislosti došlo a stále dochází k posilování politické a koordinační role Ministerstva zahraničních věcí, tedy k postupnému převodu odpovědností a pravomocí nad jednotlivými rozvojovými programy (MZV, 2001). Posílení veřejného mínění v České republice ve prospěch solidarity se zeměmi, které tuto pomoc potřebují, a poskytování oficiální zahraniční pomoci je hlavním cílem těchto informačních aktivit. O šíření informací týkajících se rozvojové spolupráce, školicí aktivity, koordinaci a realizaci vzdělávacích a výzkumných aktivit na poli ZRS se stará zejména Česká rozvojová agentura zřízená MZV k 1. 1. 2008 (Rozvojový profil ČR, 2009).

3.6.2 Koncept české rozvojové spolupráce 2010 - 2017

V květnu roku 2010 schválila vláda novou koncepci ZRS; jedná se o Koncepti zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010-2017. Byl jí nahrazen dosavadní výše uvedený dokument Koncept české rozvojové spolupráce 2002 – 2007 resp. 2009. V této koncepci jsou nově rozděleny priority ZRS, a to na priority sektorové a průřezové. Počet prioritních zemí, do kterých míří ZRS, se nezměnil, pouze byly jinak rozděleny (MZV, 2010).

3.6.3 ZRS

Česká rozvojová spolupráce má ambivalentní povahu, která je prohlubována posílenou rolí Ministerstva zahraničních věcí, a to především v důsledku transformace. Na straně jedné přináší role MZV dlouhodobější finanční jistotu ze státního rozpočtu a také širší politické a institucionální zakotvení ZRS. Na druhou stranu se však podřizuje ZRS české zahraniční politice, což způsobuje značné omezení jejího potenciálu k odstraňování nejhorších forem chudoby v zemích potřebujících tuto pomoc. Pomoc České republiky bohužel stále v některých případech nesměřuje do projektů k odstranění extrémní chudoby, ZRS je totiž také využívána jako nástroj ke zviditelnění ČR a k podpoře bilaterálních vztahů, zejména k podpoře obchodních a ekonomických zájmů České republiky.

Čistá pomoc, tedy pomoc, která nepodporuje zároveň konkrétní ekonomické zájmy ČR, je podle českých politiků a státních úředníků nemyslitelná. Sice se daří lépe

korigovat a omezovat proexportní přístup Ministerstva obchodu a Ministerstva průmyslu k utváření a koncipování české zahraniční rozvojové spolupráce, avšak zvýšit ambice české politické sféry podílet se aktivně na politice globální či protrhnout provincialismus nebo dokonce podílet se na řešení systémových problémů globální ekonomiky se bohužel už tolik nedaří. Dodržování lidských práv, dobrá správa věcí veřejných, které míří k jádru nespravedlivé ekonomické globalizace, či přenos transformačních zkušeností do zahraniční politiky i české ZRS - to jsou snahy Ministerstva zahraničních věcí.

V české zahraniční rozvojové spolupráci můžeme v koncepční rovině pozorovat rozporuplnost: na jedné straně je již výše zmíněná snaha o dodržování lidských práv, správy věcí veřejných a předávání transformačních zkušeností, na straně druhé je nemožnost úplného přiznání rozsahu problémů s globálním ekonomickým systémem a vyvození příslušných závěrů pro praxi ZRS. Při transformační spolupráci je zde patrná snaha zachovat zemi příjemce jako ústřední referenční bod. V politické praxi však stále spíše převládá transformace zvenku než transformace zevnitř. Jinými slovy se dá říci, že přístup shora dolů převládá nad přístupem zezdola nahoru.

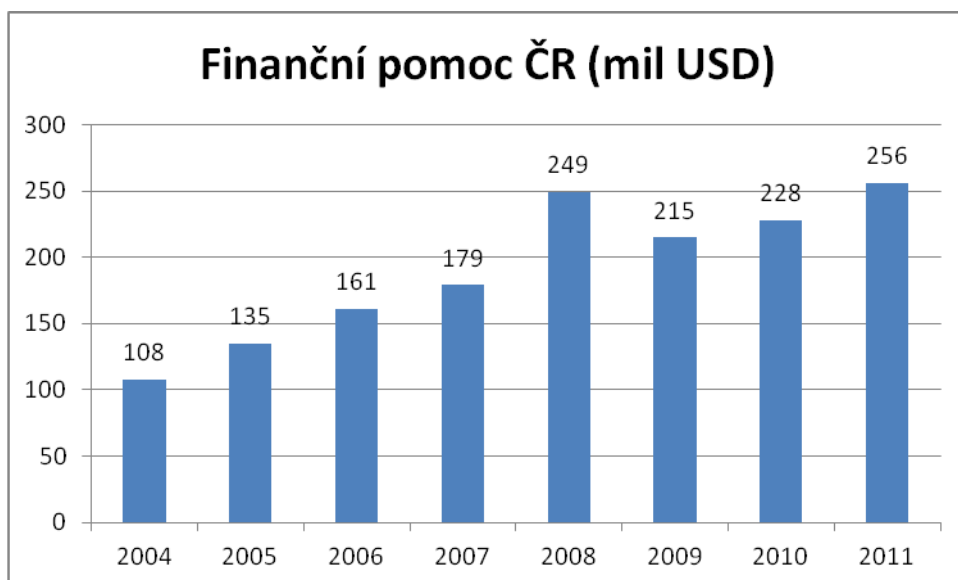
Ministerstvo zahraničních věcí si pomalu ale jistě začíná uvědomovat negativní dopady ekonomické globalizace v řadě rozvojových zemí. Stále však pokračuje v podpoře obchodní liberalizace rozvojových zemí a podporuje jejich hlubší integraci do globální ekonomiky. Dalo by se říci, že dopady globalizace jsou prezentovány jako technický problém na straně Jihu, tedy rozvojových zemí přijímajících danou pomoc, ovšem nikoliv jako ekonomický a politický problém Severu, tedy zemí vysílajících pomoc (Rozvojový profil ČR, 2009).

Rozvojovou pomoc lze zařadit do oblasti reaktivního přístupu zahraniční politiky, to znamená, že agenda prvotně reaguje na mezinárodní normy a zahraniční události. Dle závěrů Evropské rady z roku 2005 by měly nové členské země Evropské unie navýšit podíl objemu rozvojové pomoci na 0,17% hrubého národního důchodu (HND) v roce 2010. Oficiální rozvojová pomoc České republiky přesahovala v roce 2010 částku čtyř miliard korun ročně a stále nebyla schopna svého závazku dostát. Mezi další závazky České republiky týkající se rozvojové pomoci patří kromě výše zmíněné

Pařížské deklarace i Evropský konsenzus o rozvoji⁹ a Kodex pravidel pro doplňkovost a dělbu práce v rozvojové politice¹⁰. Největší důraz je kladen na to, aby rozvojová pomoc odpovídala potřebám obyvatel, kteří v chudých zemích žijí. Přesto, že Česká republika nenaplnuje tyto závazky, existují zvláštní zájmy uvnitř české rozvojové konstituce. Polovina celkového objemu rozvojové pomoci se dá označit jako dvoustranná, a právě tuto dvoustrannou pomoc se Česká republika rozhodla rozvíjet (Horký, O., 2010).

Graf č. 1 - Finanční pomoc ČR (mil USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dat OECD, 2012

Z grafu je patrné, jak objem finanční pomoci směřující z České republiky do rozvojových zemí stále roste. Snížení objemu pomoci v letech 2009-2010 je způsobeno celosvětovou finanční krizí.

---

⁹ Evropský konsenzus o rozvoji je prohlášení o rozvojové politice EU, které bylo podepsáno 20. prosince 2005 předsedy Komise, Parlamentu a Rady. Toto prohlášení po 50 letech spolupráce určuje rámec společenských zásad, v němž EU a její členské státy budou provádět své rozvojové politiky v duchu vzájemného doplňování se (Europa, 2007).

¹⁰ Roku 2007 navrhla Komise v zájmu zlepšení výkonnosti politiky EU v oblasti rozvojové politiky dobrovolný kodex pravidel pro lepší rozdělení úkolů mezi dárce z členských zemí (Europa, 2011).

3.6.4 Česko proti chudobě

Na základě stanovených Rozvojových cílů tisíciletí vznikla česká platforma sdružující organizace, které se svojí činností snaží zmíněné cíle naplňovat.

„Odpovědnost za splnění rozvojových cílů nesou bohaté i chudé státy a jejich představitelé. Svůj díl odpovědnosti mají i média, nevládní organizace, školy a v konečném důsledku každý jednotlivec.“ (Česko proti chudobě, 2009)

Právě toto je důvod vzniku platformy Česko proti chudobě. Koalice českých nevládních a neziskových organizací svedla dohromady skupinu organizací z celé České republiky. Jedná se o organizace, které se nezabývají pouze humanitární a rozvojovou pomocí, ale i vzděláváním a dobrovolnou prací s dalšími organizacemi, jež se věnují otázkám mezinárodního obchodu a zadlužení, genderové problematice¹¹ a životnímu prostředí. V prvním roce svého působení, roku 2005, kulminovala kampaň Česko proti chudobě 10. září pouličními akcemi po městech České republiky. Rok 2015 je cílovým rokem dosažení stanovených cílů, tedy snížení chudoby na polovinu, a již výše uvedených konkrétních 8 Rozvojových cílů tisíciletí.

3.6.4.1 Cíle kampaně Česko proti chudobě

Hlavní cíl této kampaně je především zasáhnout tu část široké veřejnosti, která o dané problematice týkající se globální chudoby není dostatečně informovaná, či dokonce nemá zájem dozvědět se více. Dále je velmi důležité aktivně oslovit státní správu a české politiky a pomocí dlouhodobého dialogu najít a prodiskutovat různé způsoby, jimiž lze bojovat proti chudobě, a nalezené způsoby poté promítnout do politické práce.

K dosažení cílů kampaně se uskuteční řada seminářů, přednášek, diskuzí, školení pro novináře, učitele a státní správu ve městech po celé České republice, např.

---

¹¹ Gender problematika – Gender je alternativní výraz pro pohlaví. Problematikou nerovnosti pohlaví se zabývá mnoho dokumentů stanovujících pravidla rozvojové spolupráce. Například Akční agenda z Akkry uvádí genderovou rovnost jako jeden ze základních kamenů udržitelného rozvoje. Rozvojové cíle tisíciletí uvádějí jako třetí cíl „Prosazování rovnosti pohlaví a posílení role žen ve společnosti (Rozvojovka, 2013).

v Praze, Brně, Plzni, Olomouci, Kladně, Pardubicích. Dále připravily organizace účastníci se kampaně seznam deseti požadavků (Česko proti chudobě, 2009).

Velmi originálně pojala polská organizace SMVS Youth for World (Salesian Missionary Voluntary Service) projekt s cílem povýšit povědomí o Rozvojových cílech tisíciletí. Projekt „Mladí vyslanci pro Rozvojové cíle tisíciletí“ je dvouletý projekt, který je realizován společně s partnery z Kypru, Řecka, České republiky a Maďarska s lokálními partnery z Ghany, Argentiny a Demokratické republiky Kongo. V rámci projektu byla organizována pro mladé lidi v cílových zemích soutěž v kategorii esej na téma Rozvojových cílů tisíciletí s názvem „Make it happend“. Dále se konaly konference a tréninky pro mladé vyslance MDGs a filmový festival v Polsku, který byl zaměřen právě na rozvojová témata (Millennium development goals, 2010).

Další částí projektu byla soutěž v kreslení komiksů na totéž téma. Celý projekt „Mladí vyslanci pro Rozvojové cíle tisíciletí“ byl financován EU. Dále bylo založeno internetové rádio a portál www.youth4world.com (Millennium development goals in pictures, 2010).

3.6.4.2 Požadavky v rámci kampaně Česko proti chudobě

Jedná se o deset požadavků, které si stanovila platforma Česko proti chudobě na základě Rozvojových cílů tisíciletí.

„1. Zvyšovat objem oficiální rozvojové pomoci České republiky v souladu s našimi mezinárodními závazky na 0,7 % HND do roku 2015.“

HND České republiky k roku 2012 je 0,12 % (Databáze Eurostatu, 2013).

„2. Zřízením rozvojové agentury zefektivnit a zprůhlednit rozvojovou spolupráci tak, aby skutečně reflektovala priority rozvojových zemí a přispívala k naplňování Rozvojových cílů tisíciletí, nikoli aby sloužila k podpoře exportu České republiky.“

Česká rozvojová agentura působí od ledna roku 2008 jako implementační agentura pro plnění úkolů v oblasti ZRS České republiky (Česká rozvojová agentura, 2009).

„3. V přijímajících zemích prosazovat odpovědnou tvorbu a uskutečňování národních programů k dosažení Rozvojových cílů tisíciletí, a to za spoluúčasti a pod demokratickou kontrolou občanské společnosti.“

4. Posilovat prostřednictvím českých programů rozvojové spolupráce postavení žen v chudých zemích.

5. *V maximální možné míře zbavit nejchudší země nesplacitelných dluhů, které mají u bohatých států, Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a dalších věřitelů. Zcela zrušit veškeré nelegitimní dluhy, které vznikly bez vědomí občanů a byly použity proti jejich zájmům.*
6. *Zajistit spravedlivá a transparentní pravidla mezinárodního obchodu a jejich naplňování v politice vlád a mezinárodních institucí tak, aby jednostranně nevýhodňovala bohaté země.*
7. *Ustanovit závazná mezinárodní pravidla na ochranu veřejných služeb před takovou privatizací a liberalizací, která omezuje rozvoj.*
8. *Zvyšovat společenskou odpovědnost nadnárodních firem v oblasti lidských práv, ochrany životního prostředí a místního rozvoje.*
9. *Začít s významným a systematickým snižováním emisí oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů v České republice – globální změny podnebí nejvíce postihnou chudé země.*
10. *Ukončit dotovaný vývoz evropské zemědělské produkce pod cenou výrobních nákladů, který poškozuje zemědělce v rozvojových zemích.*“(Česko proti chudobě, 2013)

4 Praktická část

„Při realizaci projektu nejde jen o technická řešení, ale také o celou řadu personálních a sociálních interakcí v určitém, zpravidla kulturně odlišném kontextu, které mají na úspěch a dlouhodobou funkčnost projektu podstatný vliv. Rozvojový projekt by už z definice měl přispívat lidskému rozvoji a rozvoji komunity a společnosti, ve které se realizuje. Proto v něm hrají významnou roli jak odborné znalosti, tak i osobnostní kvality realizátorů projektu. Je nutné věnovat dostatek úsilí vytvoření partnerských vztahů, protože jinak projekt pravděpodobně nepřinese ideální výsledky. Takové partnerství je objektivně založené na propojenosti světa a na společném zájmu na rozvoji, odstranění nelidskosti a snížení konfliktních potenciálů.“ (Silný, J., 2009, s.5)

„Často nejsou projekty realizované podle našich představ. Místní partner nedodrží rozpočet a termíny, nerozumí, co je pro nás důležité. Místní komunita projekt dostatečně nepodporuje, založené výbory se po čase rozpadají, pokud na ně nevyvíjíme konstantní tlak. Přínosy projektů po čase mizí, jsou neudržitelné... Proč?“ (Developmetncoffee.org, 2012)

Jak již bylo naznačeno v úvodu této práce, projektů, které směřují do Afriky, je v rámci rozvojové spolupráce nesčetné množství. Tato praktická část představí dva typy rozvojové pomoci z hlediska financování. Prvním typem je projekt, který byl z velké části financován vládou – vládní rozvojová pomoc. Druhým typem je projekt neziskové organizace, organizace, která finance na fungování projektů získává sama – nevládní rozvojová pomoc.

4.1 Vládní rozvojová pomoc – Projekt elektrifikace Masuku

Projekt, který byl autorkou práce vybrán tak, aby představoval projekt finančně podpořený vládou, se nazývá „Masuku Empowered“- neboli elektrifikace Masuku.

Masuku je strom, který roste ve velkém množství v africké buši, dorůstá délky okolo 8 metrů a barva jeho listů je světle zelená. Stejně jméno dostala i misie, která je

spravována Sjednocenou zambijskou církví. Misie Masuku sestává ze školy a kliniky v jižní provincii Zambie.

Projekt, na jehož základě vznikl i dokument „Pod sluncem tma“, elektrifikoval 20 domácností, dvě ruční pumpy, školu a kliniku v Masuku. Projekt probíhal v letech 2005-2006 ve dvou fázích.

V době, kdy ČR předsedala EU, bylo jedním z prioritních témat, s ohledem na rozvojovou spolupráci, téma udržitelného zdroje energie na lokální úrovni. Na projektu se podílely organizace Adra, Ekumenická akademie Praha a Eurosolar.cz.

Celkové náklady na projekt byly vyčísleny na 4,5 milionu korun. Česká vláda z této částky uhradila 2 miliony Kč, další dva miliony přispěla kanadská vláda a zbytek pokryly příspěvky českých a německých nevládních organizací, Sjednocené zambijské církve a Ministerstva zdravotnictví Zambie.

Následující informace o zázemí a přípravách projektu jsou čerpány zejména z interních dokumentů realizátorů projektu a doplněny o údaje získané během rozhovorů s nimi. V poslední části jsou použity informace z dokumentárního filmu Pod sluncem tma.

V rovníkové Africe je den s nocí téměř rozdělený na půlku. Zhruba od 18 hodin večer do 6 hodin ráno je téměř úplná tma. Obyvatelé zde používají svíčky a pálí dřevěné uhlí, aby měli světlo. Velká část z nich se pak stěhuje někam do slumů k větším městům, aby měli přístup ke světlu. Autoři projektu věří, že elektrifikací vesnice odradí obyvatele od odchodu do měst. Díky solárním panelům a energii z nich získané se zde zlepšují životní podmínky. Domorodci budou moci používat elektrické přístroje a elektroniku – nabijí si mobil, elektřina jim bude pumpovat vodu, svítit a třeba i rozzáří televizní obrazovku.

4.1.1 Organizace podílející se na projektu

EUROSOLAR

Eurosolar je evropské sdružení kladoucí si za cíl používat energie pocházející z přirozených a obnovitelných zdrojů. Eurosolar.cz je český informační sever. Předsedou společnosti je Milan Smrž, chemik a energetik, který se účastnil projektu elektrifikace v Masuku.

Adra

Adra je mezinárodní humanitární organizace, které poskytuje pomoc lidem v nouzi. Je realizátorem řady projektů nejen v oblasti humanitární, ale i projektů rozvojových či lidsko-právních.

Ekumenická akademie Praha

Ekumenická akademie Praha je nevládní nezisková organizace, která se zabývá zejména vzděláváním dospělých a mládeže. Mimo tuto oblast uskutečňuje i konkrétní projekty. Jedním z jejích projektů byl i rozvojový projekt v Zambii roku 2005.

United Church of Zambia

Sjednocená zambijská církev (dále jen UCZ) vznikla v roce 1965 po osamostatnění Zambie. UCZ poskytuje zázemí projektu. Tato církev je zejména podporována Gossner Mission¹², německými donory.

4.1.2 Financování projektu

Akademie Praha a česká sekce evropského sdružení Eurosolar podaly na jaře roku 2005 návrh projektu „Elektřina a voda pro Masuku“ a získaly od vlád ČR a Kanady prostředky pro realizaci záměru rozvojové pomoci.

---

¹² Gossner Mission je rozvojová organizace sídlící v Německu, která již 175 let pomáhá lidem, kteří žijí v chudobě a bezpráví. V současnosti působí v pěti zemích, z nichž právě jedna je Zambie (Gossner Mission, 2013).

Tabulka č. 1- Identifikační údaje projektu Masuku empowered/Elektrifikace Masuku

Název projektu	Projekt Masuku empowered/Elektrifikace Masuku
Prováděcí instituce	ADRA, Eurosolar CZ, Ekumenická akademie Praha
Partnerská instituce v přijímající zemi	United Church of Zambia
Partnerská strana	Zambie, Masuku
Rozpočet projektu	2 580 770 + 1 988 034 + 244 000 Kč
Doba realizace	2005
Popis projektu	<p>Elektrifikace kliniky, ruční vodní pumpy a školy – učebny, kabinety, pracovny a některé studentské ubytovny. Zajištění osvětlení školy a kliniky spolu s elektricky čerpanou vodou pro kliniku i pro veřejné užívání.</p> <p>V rámci projektu byly do školy darovány počítače, kopírka a dataprojektor.</p> <p>Náklady na tuto část projektu činily 2 580 770 Kč</p>
Doba realizace	2006
	<p>Elektrifikace domu učitelů, instalace elektrifikované vodní pumpy. Drobné úpravy systémů instalovaných v předchozím roce. V rámci projektu proběhlo zaškolení v práci s pilami a solárními vařiči.</p> <p>Celkové náklady druhé fáze projektu byly 1 988 034 Kč</p>
Doba realizace	2010
	<p>Garanční oprava a adjustace elektrických systémů v Misii Masuku.</p> <p>Částka, ze které byly hrazeny opravy, je vyčíslena na 244 000 Kč.</p>

Zdroj: Vlastní zpracování dat

4.1.3 Popis projektu

Cílem projektu bylo pomocí obnovitelných zdrojů energie elektrifikovat venkovské zdravotní centrum - Rural health center (dále jen RHC), střední školu a několik domácností učitelů, a to prostřednictvím energeticky obnovitelných zdrojů. Dalšími body projektu byla instalace dvou elektrických vodních pump a několik vedlejších drobných nápadů na zkvalitnění každodenního života. Nedostatek energie identifikovali partneři projektu ze Zambijské strany jako největší problém v Masuku. Řešení se nabízelo v podobě samostatně stojícího systému fotovoltaických generátorů (dále jen PVG) na výrobu elektřiny a čerpání vody.

Rural health centre

RHC je klinika v Masuku, která byla elektrifikována v rámci první mise, kromě osvětlení zde bylo nainstalováno také elektrické čerpadlo k vodní pumpě.

Masuku Water and Electricity Committee

Výbor pro vodu a elektřinu v Masuku byl zřízen roku 2005 jako nástupce výboru pro vodu v Masuku. Tento výbor se zavázal k tomu, že bude zodpovídat za instalované solární systémy. Výbor byl složen z několika učitelů, ředitele školy a členů komunity a předsedal jí vedoucí kliniky.

Masuku High school

Střední škola v Masuku, která byla elektrifikována v rámci první mise.

Obrázek č. 1 - Mapa Zambie – poloha Masuku

Zdroj – Vlastní zpracování z Google maps

Příprava projektu

Přípravy před samotnou realizací projektu trvaly více než jeden rok, šlo zejména o nákup materiálu a přístrojů. Veškeré zařízení bylo pořízeno v České republice, aby se minimalizovaly problémy s nedostupností zboží, případně s nízkou kvalitou zboží, které je k dispozici na zambijských trzích. Další částí příprav byla komunikace s Masuku Water and Electricity Committee (dále jen MWEC – Výbor pro vodu a elektřinu), se kterým se projednávaly konkrétní a detailní informace o PVG, jejich počtu, umístění a stejně tak o *Small home system* (dále jen SHS) – malém domácím systému na elektrifikaci jednotlivých domácností. Také byla projednána společná část spolupráce, zejména instalace vodní nádrže a investice do baterií pro SHS.

První a druhá mise

První mise proběhla v roce 2005 a byla orientována na stěžejní instalaci PVG systému. Jednalo se o elektrifikaci RHC a školy a instalaci elektrického čerpadla, díky

kterému byla přivedena voda na kliniku i pro veřejné použití. V rámci první mise byla vytvořena pravidla a principy, jak celý systém udržovat. Byl stanoven plán práce a byly sestaveny pracovní skupiny. Druhá mise se konala o rok později a v jejím rámci byly elektrifikovány domy učitelů a bylo instalováno druhé čerpadlo na vodu pro širokou veřejnost.

Logistické problémy a jejich řešení

První rok proběhl příjezd ve dvou fázích. Díky tomu mohla skupina, která přijela jako první, zjistit, co je ještě potřeba dodat či zařídit, a zbývajícím členům mohlo v rámci druhé fáze příjezdu vše vyřešit.

Během druhé mise po příjezdu do Lusaky nastaly problémy s přepravou kontejnerů. Vzhledem ke zkušenostem z první mise byl kontejner zaslán s časovým předstihem, ale stejně došlo ke zpoždění. Bylo zjištěno, že kontejnery se všemi zařízeními, materiály a vším potřebným k instalaci PVG byly zadrženy kvůli problémům s odbavením v 1800 km vzdáleném Durbanu v jižní Africe. Durban a Lusaku od sebe oddělovaly ještě dvoje státní hranice. Díky velkému úsilí a přímému vyjednávání s přepravními a odbavovacími agenty se nakonec podařilo vyjednat přesun do Lusaky a práce mohly pokračovat.

4.1.4 Realizace projektu

Systém kontroly

Během čekání na doručení kontejneru se realizační tým zaměřil především na kontrolu systému z minulého roku. Systém byl v pořádku, byly nutné pouze drobné opravy - solární panel na klinice nebyl v provozu z důvodu chyby v připojení, dále byl opraven odtok vody z kliniky.

Instalace panelů na školu a kliniku – první mise

Výbor zajistil skupinu čtyř dělníků, kteří pomáhali s montážemi, zajišťovali potřebné stavební, výkopové a pomocné práce.

Postupně byly namontovány dva téměř identické solární systémy pro zásobování budov elektřinou. Elektrický rozvod v budově školy byl zhotoven tak, aby se světlo

mohlo využívat ve všech místnostech – v jídelně, kuchyni, kabinetech, sborovně, třídách, ředitelně, obchodě, místnosti účetního, garáži a skladu. V některých místnostech bylo připraveno připojení zásuvky pro spotřebiče – tiskárnu, počítač, nabíječku baterií.

Na klinice je využíván elektrický rozvod především k osvětlení a k provozu elektrického stabilizátoru.

Systém pro dívčí ubytovnu – první mise

Celkem 6 místností ve 3 budovách bylo elektrifikováno a osvětleno.

SHS -Small home systems – druhá mise

V Masuku bylo instalováno v rámci druhé mise v roce 2006 17 SHS, v pěti případech byly umístěny panely na stožárech vedle domů, zbylé panely byly umístěny na střeších domů. Pomocí SHS bylo elektrifikováno celkem 20 domácností – zejména domácnosti učitelů a pracovníků kliniky. Rozhodnutí o tom, jaký dům bude elektrifikován, nechal český tým na MRHC.

Elektrické čerpadlo

Během druhé mise došlo při připojení panelů ke změně zapojení čerpadla oproti předchozímu roku. Původně bylo v rámci projektu navrženo přímé připojení pole panelu k čerpadlu. Tímto propojením by panel při naplnění nádrže vodou nepřiváděl energii do systému. Nové připojení obsahovalo navíc sběrný box ze starého systému. Díky tomuto napojení vznikly tyto výhody:

- lepší využití kapacity fotovoltaických panelů
- možnost rozhodnutí uživatelů o využití elektrické energie a/nebo vody
- možné přímé ovládání panelů ředitelem školy
- větší úspory vody

Instalace pumpy

Po elektrifikování čerpadla v rámci první mise byly provedeny orientační zkoušky čerpání a bylo zjištěno, že z vrtu je možno získat až 1200 litrů za hodinu při zcela jasné obloze. Při zatažené obloze je výkon nižší, ani při velmi tmavé obloze však nebylo zaznamenáno, že by čerpadlo přestalo dodávat vodu.

Instalace pumpy o rok později proběhla bez problémů. Ruční čerpadlo bylo nahrazeno elektrickým. Čerpání se spustilo bezprostředně hned po ponoření. Po drobných úpravách a opětovném spuštění byla voda zpočátku kalná, po pár minutách se zdála být čistší a pumpování se pozastavilo. Druhý den ráno byla kvalita pumpované vody jak podle barvy, tak chuti o mnoho lepší. Chuť vody, která dříve tekla z ruční pumpy, byla ovlivněna železným potrubím. Byl tedy poskytnut nejen lepší přístup k vodě, ale došlo i ke zlepšení kvality vody.

Instalace, kohoutky a rozvod vody

Samotnou instalaci měl na starosti výbor. Byly zde namontovány tři rozvody, jeden pro přímé použití do kuchyně, druhý pro chlapecké koleje a třetí pro použití v horní části vesnice.

Práce s pilami

Během první mise si všiml realizační tým osekáných mohutných stromů, které ležely podél cest. Po rozhovorech s místními vyšlo najevo, že stromy opracovávají pouze sekerami a těžké kmeny tropických stromů nemají jak nařezat, aby je mohli odvézt nebo jinak dále zpracovat. Na základě toho se realizační tým rozhodl zamezit plýtvání dřevem a na druhou misi s sebou přivezl do Masuku pět pil. Zároveň uskutečnil přednášku o základech zacházení s pilou – jak ji brousit, jak upravit zuby na pile a jak ji správně používat.

Testování solárních vaříčů

Další vedlejší činností bylo seznámení místních obyvatel se solárními vaříči. Pomocí jednoduchého teploměru změřili teplotu v troubě – na nejteplejší pozici ke slunci bylo naměřeno 97°C. Tím se zjistilo, že v troubách je možné péct a vařit. Tým

představený typ vařiče má tvar krabice a funguje, pouze pokud je horní skleněné víko zavřené. Nejčastějším jídlem v Zambii je kukuřičná kaše, která se po celou dobu vaření musí míchat, a tím pádem není možné ji na vařiči připravit.

Instalace dílny

Součástí projektu byla instalace dílny v průběhu druhé mise ve staré garáži poblíž kanceláře ředitele. Byl zde umístěn pracovní stůl se svěrákem. Dílna byla vybavena náradím standardním pro elektrikářské práce. Tým poskytl základní školení o zacházení s náradím, o tom, jak ho používat efektivně a bezpečně a jak se snažit udržet jeho dlouho životnost. Doporučil také, aby byla stanovena osoba, která se bude starat o chod dílny.

Spolupráce výboru

Spolupráce s MWEC byla velmi dobrá a konstruktivní. Výbor byl aktivní v následujících společných krocích:

Rozhodnutí o instalaci

Jelikož realizační výbor nechtěl rozhodnout o tak citlivé části projektu sám, nechal toto rozhodnutí na výboru. Důvodem byl fakt, že v závislosti na projektu a jeho rozpočtu nebylo možné v rámci mise instalovat SHS pro každý dům. Nejlepší rozhodnutí o tom, který dům bude elektrifikován, mohl udělat jedině někdo z místních lidí.

Instalace domácích systémů SHS

Instalace proběhla nejdříve demonstrativním spojením funkčních obvodů s popsáním pracovních postupů a metod. Poté pracoval realizační tým společně s místními elektrikáři a učiteli na prvních několik SHS a ve třetí části již pracovali sami elektrikáři s pomocí učitelů a studentů. Jejich práce byla samozřejmě každý den kontrolována realizačním týmem.

Instalace vodní pumpy, tankové věže a nákup nádrže na vodu

Celá instalace vodního systému byla provedena místními specialisty z Choma, jimž pomáhali dělníci, učitelé a studenti z vesnice. Práce byla provedena velmi rychle, bez problému a ve stejné kvalitě, ve které by byla zhotovena realizačním týmem.

Stavební a pomocné práce

Veškeré stavební a výkopové práce byly provedeny místními dělníky, kteří taktéž pomohli s instalacemi a montážemi. Zároveň se dělníci naučili zacházet s nástroji a nářadím týmem přivezeným (s kovovými pilami, pilníky, vrtačkami) a byli poučeni o jejich broušení a údržbě)

Finanční účast

Výbor se podílel na realizaci prostřednictvím spolufinancování vodního systému a baterií.

Trénink - Školení

Velmi důležitou součástí projektu bylo školení o údržbě a používání instalovaných zařízení.

SHS trénink

Jak již bylo uvedeno výše, během montáže SHS byli zaučeni elektrikáři, učitelé a studenti a byli poučeni o každém kroku instalace a funkci systému.

Používání a údržba nářadí

V rámci prací proběhlo poučení a instruktáž o používání nářadí a jeho následné údržbě.

Údržba fotovoltaických panelů

Byly dány instrukce o čištění povrchu fotovoltaických panelů, byla předvedena metoda jednoduchých kontrol elektrických zařízení, ovládacích panelů a nabíječek. Tým doporučil, aby se solární panely umývaly jednou za 14 dní - nejlépe ráno, kdy je jejich teplota nízká. Dále upozornil, aby se třikrát ročně kontrolovalo napětí solárních

panelů. Tým zdůraznil udržování systému, baterií i panelů a zachování čistoty přístrojů, aby nedošlo ke zkorodování či jinému mechanickému poničení.

Dobíjení baterií

Možnost dobíjení baterií na klinice v Masuku je jednou z důležitých funkcí zde instalovaného energeticky obnovitelného systému. Je nutné dodržet správné napětí při nabíjení baterií, aby nedošlo k jejich poničení. Projektový tým předal přesné instrukce popisující hodnoty napětí.

Byly stanoveny předpisy a pravidla nabíjení baterií, zaměřené zejména na vyloučení chyby při napojení – zaměnění polariry, nastavení napětí.

Další

Byly uspořádány kurzy o jednoduchých a potřebných měřeních polariry a napětí pomocí dodaných multimetrů.

Odpovědné osobě byly předány písemné instrukce, návody, schémata a obrázky instalovaných zařízení.

Mezi dalšími radami uvedl tým návrh, aby se v rámci šetření energie sledování TV konalo hromadně.

Ve studentských budovách by bylo vhodné vymalovat bílou barvou, protože ta lépe odráží paprsky světla.

Závěrečné předání

Na konci druhé mise proběhlo závěrečné předání finální podoby systému. Následovaly dny jednání, praktických ukázek a školení vedených předsedou výboru MWEC a koordinátory projektu. Byl domluven závěrečný text předávacího dokumentu, ve kterém byly uvedeny nejdůležitější postupy, jak spravovat instalované systémy. Výbor MWEC stanovil na této bázi pokyny, jak mají vlastníci domů užívat elektřinu a vodu. Byl založen nový účet na ukládání financí pro opravy a rozšíření systémů. Dále byly stanoveny poplatky pro domácnosti užívající elektřinu.

4.1.5 Faktory ovlivňující úspěšnost projektu

V této části jsou uvedeny jak pozitivní, tak i negativní faktory, které mohou mít vliv na úspěšnost projektu.

Lidský aspekt

Při realizaci projektů v rozvojových zemích je důležité mít výborně fungující vztahy s partnery projektu.

- Ve chvíli, kdy žádné vztahy nejsou, je důležité se o vytvoření vztahů pokusit co nejdříve.
- Předpokládá se, že bez fungujících partnerských vztahů není možné dosáhnout kvalitních výsledků projektu.

Materiál

K prevenci chyb při instalaci bylo důležité nakoupit co nejkvalitnější materiál. V Zambii se nedá koupit ani z poloviny tak kvalitní materiál jako v České republice, navíc je 2-4 krát dražší. Proto byl veškerý materiál pořízen v ČR.

4.1.6 Měřitelné dopady elektrifikace Masuku v letech 2005 a 2006

Tabulka č. 2- Měřitelné dopady elektrifikace Masuku

Rok	2005	2006
Počet tříd ve škole	5	7
Počet učitelů ve škole	10	14
Počet dětí na škole	312	380
Počet pacientů na klinice (Za 1., 2. a 3. kvartál roku)	6608	10514

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Při instalaci druhé části projektu roku 2006 již byly znatelné dopady elektrifikace nemocnice a školy. Místo 5 tříd bylo roku 2006 otevřeno o dvě třídy více a počet studentů díky tomu vzrostl o 25%. Rok po elektrifikaci škola zaměstnala další čtyři učitele. O 63% se zvýšil počet pacientů nemocnice.

4.1.7 Garanční opravy a revize systému

Instalovanému zařízení skončila v roce 2010 garanční záruka. Zároveň byli organizátoři informováni o problémech a poruchách na systémech v Masuku. Z těchto důvodů bylo potřebné provést jeho servis a opravy. Vzhledem ke skutečnosti, že tento vybudovaný solární systém je v Zambii vnímán jako ukázkový model elektrifikace venkovských oblastí, rozhodlo se MZV ve spolupráci s ADROU vyhovět žádosti zambijské strany o opravu. Dodavatel použitého zařízení poskytl v rámci záruky náhradní díly v hodnotě 50 000 Kč a MZV vyčlenilo další finance potřebné k uskutečnění těchto oprav. Cílem projektu „Garanční opravy a revize systému“ bylo zajistit vyšší bezpečnost zásobování elektřinou. Tento projekt tak navázal na předchozí dokončené projekty elektrifikace Masuku.

4.1.8 Problémy systému

Jedním z nepředpokládaných problémů bylo chování materiálu ve specifických afrických podmínkách. Problémy přinesl prach, místní klima a hmyz, který se leckdy dostal i do těch nejmenších otvorů v materiálech. Často se pak stalo, že došlo ke zkratu.

Dalším problémem je, že systém byl postaven s určitým předpokladem využití, ale místní obyvatelé systémy přetížili. – Jediné možné řešení je zvětšit kapacitu, což ale předpokládá postavení nového systému.

Během instalace projektu byl na místě Výbor pro vodu a elektřinu, který se zavázal za instalované systémy nést zodpovědnost. Výbor zde však již zanikl a s ním i odpovědnost za systém. S výborem zanikl i fond, do kterého měli obyvatelé odvádět symbolické poplatky za elektřinu, ze kterých by bylo možné posléze financovat opravy systémů.

V průběhu první mise byl zaučen elektrikář Davy, jak se systémem zacházet a udržovat ho. Problém ovšem nastal v situaci, kdy se výbor rozpadl, a místní s Davem odmítli spolupracovat. V rámci kontroly a opravy systému po čtyřech letech byl Davy přizvaný, aby pomohl a dokončil instalace, které Tomáš s Milanem nestihli.

4.1.9 Pod sluncem tma

Pod sluncem tma je název dokumentárního filmu z roku 2011. Tento dokument je natáčen přímo na místě, kde dva čeští rozvojoví experti Milan Smrž a Tomáš Tožička instalovali solární systémy. Po čtyřech letech od ukončení projektu se vrací do Masuku, avšak to, co vidí, jim doslova bere dech. Jak je možné, že obyvatelé vesničky mohli téměř vše tak poničit? Tento dokument ukazuje úskalí rozvojové pomoci a vznáší spoustu otázek.

Po příjezdu do Masuku se Milan s Tomášem dozvídají, kde všude je problém s elektřinou. Ani dům pro hosty, do kterého se šli ubytovat, neměl elektřinu v pořádku. Nejdříve si museli spravit světlo, aby se vůbec mohli ubytovat. Posléze zjišťují, že rozvody elektřiny vypadají po čtyřech letech jinak, než je instalovali tehdy oni. Z reakcí Milana i z Tomášových vulgárních poznámek je jasné, že místní obyvatelé systém hodně poničili. Josef, africký učitel, který se zná s týmem z předchozích let, jim vysvětluje, co způsobilo nefunkčnost systému. „Když jsme to dokončili, začali jsme tu ubytovávat různé lidi, a ti do toho občas vrtají a něco provedou.“ Pak není divu, že systém nefunguje. „To je zvláštnost, chtějí na to sahat, i když se to nesmí,“ dodává Josef. Když se natahovaly kabely v domech pro hosty, domy ještě nebyly vymalované, proto když je chtěli později vymalovat, kabely strhali. „Cítím s vámi. Odvedli jste tady dobrou práci a teď ji vidíte poničenou. Pomohli jste nám a my jsme to zanedbali,“ konstatuje Josef provinile.

Druhý den probíhá ve škole setkání se zástupcem ředitele místní školy. Je na pozici teprve rok, proto se s Milanem a Tomášem zatím nezná. Zástupce jim poděkuje za to, co tu před čtyřmi lety vybudovali, vypráví, jak dříve neexistovala večerní příprava na vyučování. Teď se při světle může konat mezi 18. – 20. hodinou. Díky této přípravě je vidět pokrok při porovnání aktuálních výsledků s předešlými. Viz tabulka č. 2. Škola mohla přijmout více studentů než v předchozích letech, a to díky solárním systémům, bez nichž by studenti o školu neměli takový zájem - Záhy však zástupce začne vyjmenovávat, co vše v této chvíli nefunguje.

Jedna z elektrických pump přestala fungovat, zástupce je utvrzuje v tom, že řídicí skříň vymontovali a poslali do ČR k opravě již před rokem. Tuto řídicí skříň však

Tomáš nachází v dílně, kterou zde v rámci projektu vybudovali. Skoro žádné nářadí zde nezůstalo. Kohout u druhé pumpy protéká, a tím je stále zbytečně čerpána voda, která se vsakuje do země.

Dalším bodem je zjištění stavu systému na klinice. Ani zde však elektřina nefunguje. Obyvatelé se vrátili k původním zdrojům světla – svíčkám. V rozvodovém panelu došlo ke zkratu a zbytek poškozených obvodů, rozmontovaný měnič a poškození dalších mají na svědomí místní obyvatelé, kteří se v tom „povrtali“ v dobré víře, že to opraví.

Po opravě kliniky přicházejí na řadu SHS v domech místních obyvatel. 10 z 20 je poškozeno. Ve většině případů jsou napojeny baterie na solární panely přímo, bez regulátoru, čímž se jednak výrazně snižuje životnost baterie a jednak hrozí její exploze. „Máte velké štěstí, ta baterie mále bouchla!“ komentuje stav SHS Tomáš v jednom z domů. „To, co máte ve vašem domě, je bomba,“ komentuje v dalším domě Milan stav baterie, která je ze solárního panelu dobíjena přímo, bez regulátoru. Pokud se baterie dobíjí správně, měla by vydržet až pět let. V jednom z dalších navštívených domů učitelů nacházejí vedle sebe vyrovnané tři televize. Na otázku, proč mají tři, se dozvídají: „Tuhle jsme koupili jako první. Ale protože nefungovala, tak jsme si koupili další. A nakonec jsme se rozhodli pro barevnou. Tyhle dvě jsou černobílé a tahle je barevná.“ Kde je nějaká skromnost, ekologické chování, snaha uspořit?

V domě ředitele nacházejí 6 baterií, zejména ty, které instalovali do domů pro hosty. Ředitel bydlí v domě sám se svojí rodinou. Počet baterií, které zde má, by stačil na elektrifikaci čtyř rodin. Jedním z problémů zkracujících životnost baterií je skutečnost, že obyvatelé nepoužívají úsporné zářivky, normální žárovky mají až 5x vyšší spotřebu, což u baterií je výrazně znát.

„Musíte dát jednu baterii mně. Já trpím, nemám světlo. Zvláště když jsem zástupce ředitele, tak ji potřebuji,“ snažil se zástupce domoci světla ve svém domě.

U jedné z elektrických pump je kabel přivádějící elektřinu k elektrickému čerpadlu po celé délce nařezán. Voda se tak pořád napouští do cisterny, přetéká a zbytečně se vsakuje do země. Na otázku, co je to za nesmysl, odpovídá chlapec zajímající se o elektřinu: „To není nesmysl. Když nevíme, kde je kabel přerušovaný, musíme ho různě

prověřovat, abychom to místo pak přesně našli.“ Systém v ubytovně pro dívky je bez problémů.

4.1.9.1 Rozhovor realizátora Tomáše s jedním z učitelů

Z tohoto rozhovoru je názorně vidět přístup Afričanů.

Tomáš: „Cílem naší mise bylo systém opravit, ne vybudovat nový. Tento projekt se uzavřel před čtyřmi lety a je naprosto výjimečné, že jsme se sem mohli vrátit.“

Učitel: „Našli jste tady tolik problémů. Co navrhujete dál?“

Tomáš: „Navrhujeme, aby ti, co mají elektřinu, za ni platili, a tím by se nashromáždily peníze.“

Učitel: „Kdo by to měl dělat? Vy odjedete a kdo to má tedy dělat? Problémem je, že černoši neumějí spolupracovat. Dříve tu byl výbor, ale ten už tu není.“

Tomáš: „Kteří lidé umí spolupracovat? Nemůžeme tady zůstat napořád. Je to na vás. My jsme tu jen jako technici.“

Učitel: „Jste instruktoři, proto se vás na to ptám.“

Tomáš: „Ano, ale teď už je to ve vašich rukách, takže si s tím musíte poradit sami. Dostali jste toho opravdu hodně. Je škoda, že se nevybíraly peníze a výbor zmizel. Nový solární systém získáte jedině díky dobré údržbě a finanční rozvaze.“

(Pod sluncem tma, 2011)

Jedním ze základních aspektů rozvojové spolupráce je rovnocenný přístup – nezachovat se jako dárci povýšeně či nadřazeně nad příjemce pomoci, udržovat a posilovat dobré partnerské vztahy. Ale z výše uvedeného rozhovoru a poničeného stavu solárních panelů je patrné, že jen rada, jak se o systémy starat – zvolit pověřenou osobu, založit fond, do kterého budou odvádět obyvatelé, kteří využívají systémy symbolické finanční částky, z něhož se pak budou financovat opravy – nejsou účinné.

Tým přivezl v rámci druhé mise pily a provedl školení o jejich využívání k efektivnějšímu zpracování dřeva a k zamezení plýtvání dřevem. Pily však našel tým v roce 2010 zahozené v koutě dílny.

„Elektrikáře, finanční zajištění a hlavně neimprovizovat!“ To jsou rady, které před podepisováním smlouvy na konci opravné mise udělil Tomáš místním obyvatelům.

4.1.10 Efektivita a účinnost rozvojové projektu Elektrifikace Masuku

Efektivita a účinnost jsou dvě z pěti kritérií určených DAC pro evaluaci projektů. Ke každému kritériu je přiřazeno několik podotázek, pomocí kterých je možno dané kritérium zhodnotit. Na základě výše uvedených informací a rozhovorů s realizátory projektu zde autor práce uvádí následující odpovědi.

4.1.10.1 Účinnost

Do jaké míry dosáhla rozvojová intervence svých cílů?

Cílem projektu Elektrifikace v Masuku bylo přinést obyvatelům vesnice světlo na kliniku, do škol a do některých domů a dále jim ulehčit „dřinu“ s ruční pumpou na vodu pomocí elektrického čerpadla. Toto vše bylo bezprostředně po instalaci projektu zajištěno, v tomto směru dosáhl projekt svých cílů.

Jak je zmíněno výše, s odstupem času, přesněji během čtyř let po instalaci, bylo 50 % z elektrifikovaných domů opět bez světla, na klinice se vrátili k osvědčenému zdroji světla – ke svíčkám. Jedna pumpa byla vyřazena z provozu.

Dalším záměrem projektu bylo představit efektivnější využití dřeva a obsluhu solárního vařiče. K efektivnějšímu využití dřeva tým přivezl s sebou pět pil - které i po čtyřech letech od realizace projektu zůstaly ležet v koutě dílny.

Očekávaným přínosem tohoto projektu bylo zvýšení kvality služeb kliniky i školy, snížení odlivu obyvatel do měst a předpokládal se také nárůst studentů na místní škole. Škola díky solárním systémům tak mohla přijmout více žáků (rok po instalaci solárního systému přibrala škola o 25 % více žáků), klinika ošetřila více pacientů.

Jen se systémem na školách bylo i po čtyřech letech užívání vše v pořádku.

Co napomohlo dosažení výsledků a co jejich dosažení naopak bránilo?

Český realizační tým očekával, že jeho připravenost a nákup kvalitního materiálu z Evropy povedou k úspěšnému dokončení projektu. Realizátoři již měli zkušenost s nekvalitním a výrazně dražším materiálem přímo v Africe, z tohoto důvodu veškerý materiál zajistil tým nákupem z Evropy.

Ale i přes nákup kvalitního materiálu došlo k problémům s životností baterií a některých systémů. Komplikace způsobovalo místní klima, v některých případech

došlo i ke zkratu techniky, který způsobil hmyz do ní zalezlý, či ke zkratu po úderu blesku v blízkosti techniky.

Instalace solárního systému se účastnili i někteří místní obyvatelé – studenti, elektrikář Dave, učitelé – během instalace tým vše potřebné vysvětlil a seznámil obyvatele s fungováním systému. Tým zaučil místního elektrikáře Dava, jak systémy opravovat, a doporučil výboru, aby s ním spolupracoval. Výbor však zanikl a s Davem přestala komunita spolupracovat.

Tým vybudoval dílnu a vybavil ji základním nářadím potřebným k opravě instalovaných systémů. Zároveň uspořádal školení o užívání obnovitelných zdrojů energie, o obsluze systému a o zacházení s nářadím v dílně.

I přes všechna výše uvedená opatření byl projekt v roce 2010 z velké části nefunkční, nářadí z dílny bylo rozkradené a rozbité.

Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují dosažení cílů?

Faktory ovlivňující dosažení cílů jsou:

Kvalita materiálu

Přístup Rady pro vodu a elektřinu k projektu

Přístup komunity k projektu

Určení osoby zodpovědné za solární systém

4.1.10.2 Efektivita

Byly činnosti nákladově efektivní?

Celková finanční hodnota projektu byla vzhledem k finančním možnostem Masuku velmi nízká. Ve srovnání s cenou, kterou by vesnice platila za dieselové generátory, je zde instalovaný solární systém na výrobu elektřiny velmi výhodný. Ročně vydala jen škola 520 USD na nákup nafty, použité k provozu malých dieselových generátorů, které využívala každý den na svícení po dobu dvou hodin ve třídách po setmění.

Bylo dosaženo cílů včas?

Vzhledem k problémům se zpožděním dopravy kontejnerů s materiálem došlo k celkovému zpoždění realizace projektu oproti časovému harmonogramu. Z tohoto důvodu nebyly zcela dokončeny veškeré rozvody ve školní jídelně a kuchyni a v jedné části kliniky. Realizační tým zde zanechal materiály a plány k dokončení a MWEC přislíbil dohled nad jejich dokončením.

Byl program nebo projekt realizován co nejefektivnějším způsobem v porovnání s alternativami?

Jednou z alternativ projektu bylo využití dieselových generátorů oproti solárním panelům. Vzhledem k poloze vesničky Masuku, k její extrémní odlehlosti, nepřipadalo v úvahu řešit elektrifikaci jiným způsobem. Při porovnání nákladů na provoz a životnost dieselových generátorů s jednoduchostí solárního systému byla volba jednoznačná.

4.2 Výstupy a diskuze

Nejchudší země, které potřebují transfer technologií, však nemají dostatečně vytvořené kapacity pro jeho přijetí. Absence odborníků, malý trh a vysoké ceny, extrémní přírodní podmínky jsou základními důvody, které snižují účinnost projektu. V budoucnu je třeba zamyslet se nad projektovým cyklem přenosu technologií a uzpůsobit ho reálným požadavkům. Jedním ze základních činností by mělo být zaškolení personálu. V rámci rozhovorů zazněl například nápad nechat někoho z místních na půl roku před realizací projektu zaučit v ČR ve vybrané společnosti zabývající se montážemi obdobných systémů. Dalším plánem do budoucích projektů bude zařazení garance minimálně pětileté pozáruční asistence a dlouhodobá spolupráce do projektového cyklu. Samozřejmě nesmí být opomenuta důležitost místní samosprávy.

4.3 Nevládní rozvojová pomoc - Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku

Projekt, který byl zvolen v rámci nevládní rozvojové pomoci je v dnešní době velmi rozšířenou možností, jak se každý občan může zapojit do pomoci v Africe. Jedná se o projekt podpory školní docházky afrických dětí.

4.3.1 Centrum Dialog

Informace pro zpracování následujícího projektu, spadajícího do oblasti nevládní rozvojové pomoci, byly čerpány z oficiálních webových stránek organizace, dále byl vyhodnocen dotazník zodpovězený 470 respondenty – „adoptivními rodiči“ a v neposlední řadě byly uskutečněny rozhovory s adoptivními rodiči, se zakladatelem organizace, s pracovníky organizace a s dobrovolníky.

Občanské sdružení Centrum Dialog funguje od roku 1998. Toto humanistické Centrum vzniklo z iniciativy členů mezinárodního Humanistického hnutí. Dnes však působí samostatně a nezávisle. Mezi cíle centra Dialog patří podpora a šíření humanistických myšlenek, ochrana lidských práv a rozvoj občanské společnosti pomocí různých forem kulturních a společenských činností. Toto sdružení je založeno především na dobrovolnické práci. V roce 1999 se Dialog připojil k mezinárodní kampani Humanistického hnutí a zahájil projekty Kampaně lidské podpory KLP v afrických státech Keňa, Guinea a Benin (České fórum pro rozvojovou spolupráci).

Projekty rozvíjené v rámci Kampaně lidské podpory jsou založeny na principu solidarity, reciprocity a autoorganizace obyvatel zemí, kde se projekty realizují. Jinak řečeno, odnaučují lidi pouhému pasivnímu čekání na pomoc a motivují je, aby přistupovali k řešení problémů aktivně.

Oblastí rozvojové spolupráce spolu s multikulturálními aktivitami představuje významnou část činnosti centra Dialog.

Centrum Dialog patří mezi zakladatele Fóra pro rozvojovou spolupráci FoRS a podporuje také kampaň Česko proti chudobě.

4.3.1.1 Aktivity Centra Dialog

- projekty v Africe v oblasti vzdělávání, zemědělství a lékařské péče
- pomoc na dálku – Adopce afrických dětí
- festivaly, koncerty, výstavy a jiné akce konané za účelem podpory projektů v Africe
- programy pro české školy v oblasti rozvojového vzdělávání
- kurzy pro veřejnost a školy
- Fair trade obchod
- výstavba a zřizování škol v Guineji a Keni v rámci KLP
- Stop malárii – název programu prevence malárie a její včasné diagnostiky

„V roce 1998 jsme jeli do Guineji založit Humanistické hnutí na základě návrhů spisovatele Maria Rodrigueze. To je nový filozofický proud. Já jsem hledal mladé lidi, mladé patrioty, vlastence, kteří chtějí změnit ten zkorumpovaný systém v Africe, v Guineji. Je to ambiciózní, možná je to i nemožné, ale na tom nezáleží. My jsme tam jeli kvůli motivaci, ne kvůli výsledkům, ty nejsou to hlavní. Někdy přijdou výsledky až za tisíc let. Hlavní jsou ty myšlenky. Teď je to již 13 let, kdy už tam nejezdíme, a v Africe vznikl Západoafrický fond. Ten obsah je tam. A jak vzniklo to rozvojové Centrum v Praze? Někteří naši přátelé řekli: „Hele, Tony, tady jsou děti, které nemají vůbec nic.“ Na počátku nám dali devět dětí, těžké případy. Můžete zkusit v Evropě najít nějaké partnery, kteří pomůžou ve vzdělání. Podpoří děti ve škole, aby mohly studovat. Já jsem se zeptal, co mám tedy dělat. A oni odpověděli, že mi dají fotky a popisy dětí, a já to mám vzít do Prahy a pokusit se někoho najít, například mezi kamarády, kteří mají zájem někoho podporovat. A tak to začalo. Nejdřív devět, pak třicet - a teď dva tisíce. A navíc – v tu dobu to bylo in. Pomoc někomu. Móda.“

Výňatek z rozhovoru se zakladatelem Dialogu Tonym Antonuccim.

Tabulka č. 3 - Identifikační údaje projektu Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku

Název projektu	Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku
Prováděcí instituce	Centrum Dialog
Partnerská strana	Keňa, Guineia
Rozpočet projektu	7 200Kč /rok/jedna adopce
Doba realizace	od roku 2002 dosud
Popis projektu	Zajištění školní docházky - platba školného, nákup školních potřeb, učebnic, uniforem. Uhrazení základní zdravotní péče.

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Webové stránky centra Dialog uvádějí k adopci následující informace:

„Adopce afrických dětí

Chceme, aby děti v Africe měly přístup ke kvalitnímu vzdělání. Společně s dostupnou zdravotní péčí jsou to totiž dva hlavní pilíře, které dítěti umožňují postavit se na vlastní nohy a vytvořit lepší budoucnost sobě i své komunitě. Proto už od roku 2002 pomáháme rozvojovým projektem Adopce afrických dětí.

Projekt odstartoval v západoafrické Guineji a postupně se rozšířil i do Keni. S nápadem podpory vzdělání místních dětí přišli naši afričtí spolupracovníci – koordinátoři projektu na místě. Od té doby prošlo projektem více než 2 500 dětí, které by jinak do školy chodit nemohly – jejich rodiny na to zkrátka nemají peníze. V rámci projektu v současné době funguje 12 úspěšných škol a školek.

Jak adopce funguje?

Děti do projektu vybírají afričtí koordinátoři, kteří nejlépe znají místní poměry. Tyto děti jsou často sirotci, nebo vyrůstají v rodinách, které se nacházejí v tíživé životní situaci a nemohou si proto dovolit hradit školní výdaje.

„Adoptivní rodič“ si vybere z databáze dítě, které by chtěl na dálku podporovat. Stát se adoptivním rodičem může jednotlivec i skupina lidí, například školní třída, komunita nebo třeba firma.

Už za částku 600 Kč měsíčně můžete dítěti změnit život. Uhradíte mu školné, uniformu, školní pomůcky, případně i základní zdravotní péči, batohy, obuv a podobně.

Z toho:

- 75 % částky obdrží přímo dítě*
- 13 % částky použijeme na provozní náklady projektu jak v ČR, tak v Africe*
- 12 % putuje na další rozvojové projekty Centra Dialog, jako je např. financování nákladnějších úprav škol*

Minimální období, na které si dítě můžete adoptovat, je 12 měsíců. S „adoptivním rodičem“ podepíšeme darovací smlouvu, na jejímž základě si částku zaslanou na dítě odečtete z daní, chcete-li.

Peníze posíláme přímo škole nebo našim koordinátorům na místě. Ti po konzultaci s rodinou dítěte zařídí zápis do nejvhodnější školy v okolí, zaplatí školné, nakoupí pomůcky a soustavně spolupracují s rodinou dítěte. Jako „adoptivní rodič“ pak jednou až dvakrát za rok dostanete vysvědčení, dopisy a fotografie od „adoptovaného dítěte“. Nejprve elektronicky přes osobní stránku dítěte a poté poštou. Školní rok v Keni začíná v lednu, v Guineji v říjnu. V obou zemích se školní rok dělí do tří vyučovacích období, tzv. trimestrů. Některé školy vystavují dětem vysvědčení po ukončení každého trimestru, některé jen jednou za rok na konci školního roku.

S dítětem si můžete i sami dopisovat. Dopis s fotografiemi nebo drobný dárek posíláte buď na vlastní pěst poštou na adresu koordinátora, který to dítěti předá, nebo skrze nás – pravidelně navštěvujeme školy a děti v Africe. Dítě můžete osobně navštívit i vy.“

(Centrum Dialog, 2013)

Na fungování programu Adopce se podílí hned několik osob. Centrum Dialog má jednoho zaměstnance na plný úvazek a dva na poloviční. S Adopcí pomáhá dále řada dobrovolníků, kteří třídí, skenují a přebírají dokumenty od dětí, současně mnozí z nich slouží jako kontaktní osoba pro adoptivní rodiče. Na africké straně probíhá vše na

dobrovolnické bázi. Místní koordinátoři mají vlastní práci a na projektu se podílejí dobrovolně ve svém volném čase.

Při vstupu do programu Adopce se rodič dovídá základní informace uvedené výše. Adoptivní rodič podepisuje darovací smlouvu. Tato smlouva sama o sobě je nevymahatelná. Minimální doba adopce je jeden rok. Je to zejména z toho důvodu, aby dítě bez problému mohlo dokončit celý školní rok. Po podpisu smlouvy je zde tříměsíční lhůta, během které je možno Adopci odříci.

Splátky příspěvku jsou možné jedenkrát nebo třikrát do roka, to je stanoveno zejména s ohledem na africký školní rok rozdělený do trimestrů. Splátky jedenkrát měsíčně jsou možné v ojedinělých případech, vždy zde ale musí být složen depozit na začátek pro případ zpoždění platby. Jedná se o 7200 Kč ročně. Včasné zasílání plateb je velmi důležité, a proto už byl zaveden počítačový program zaměřený na připomínání plateb. Ve chvíli, kdy rodič platbu pošle se zpožděním, nemůže být dítěti zapláceno školné v Africe a místní koordinátoři pak mají zbytečnou práci navíc s řešením těchto případů.

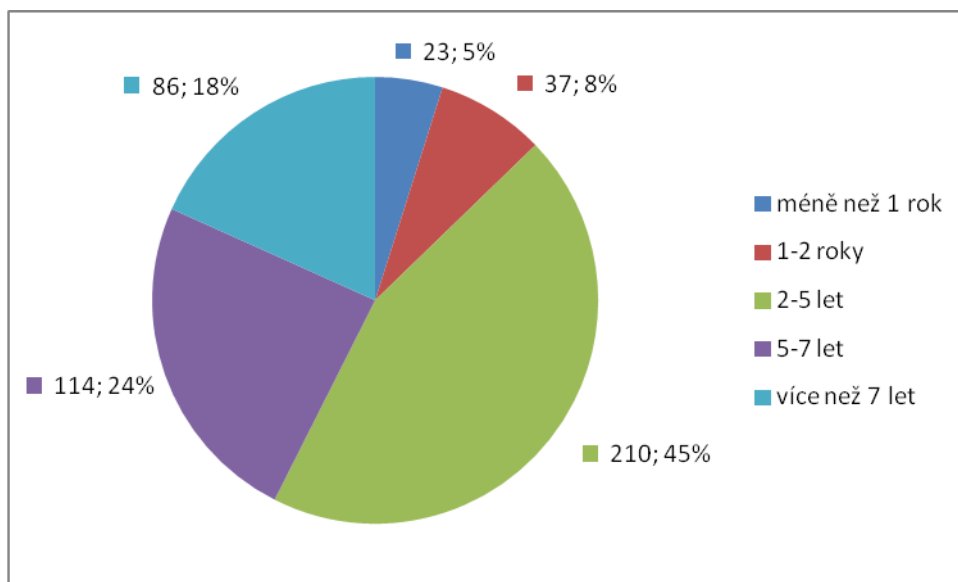
4.3.2 Výsledky dotazníku

Dotazník zodpovědělo celkem 470 respondentů, kteří mají u neziskové organizace adoptované dítě z Afriky.

4.3.2.1 Otázka č. 1: Jak dlouho jste do programu Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku zapojeni?

Respondenti odpověděli následujícím způsobem:

Graf č. 2 - Doba zapojení respondentů do projektu

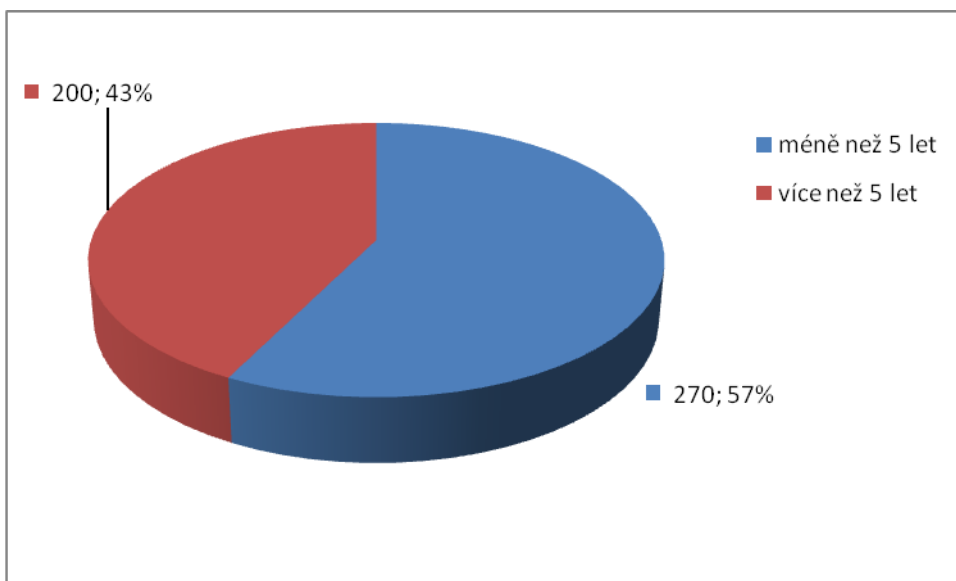

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Z celkového počtu respondentů jich je 45% do programu adopce zapojeno v délce 2-5 let. 5-7 let již podporuje své adoptivní dítěte 24% respondentů. 18%, tedy 86 adoptivních rodičů finančně podporuje jimi zvolené dítě více než 7 let. 8% adoptivních rodičů je do projektu zapojeno v délce 1-2 let. Pouhých 5% tvoří respondenti, kteří jsou v projektu nováčky, jsou zapojeni v době po dobu kratší než 1 rok.

Udržitelnost projektů by měla být minimálně 5 let. Níže uvedený graf je rozdělen proto na dvě části – Adopce trvající méně než 5 let a nad 5 let.

Graf č. 3 – Doba zapojení respondentů do projektu méně a více než 5 let

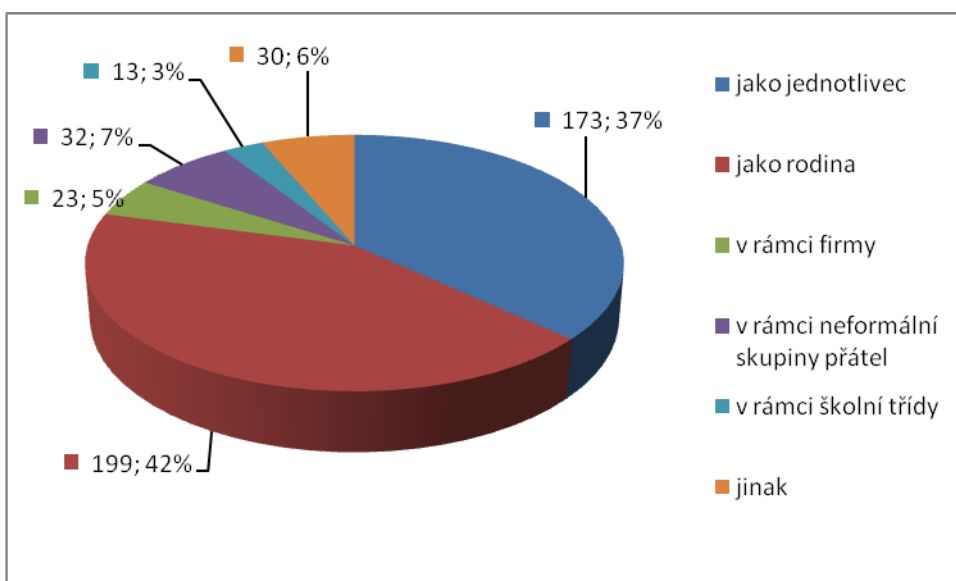
Zdroj: Vlastní zpracování dat

43%, tedy 200 respondentů z celkového počtu 470, splňuje toto kritérium.

57% adoptivních rodičů je do projektu zapojeno méně než 5 let.

4.3.2.2 Otázka č. 2: Jakým způsobem jste do projektu Adopce zapojen?

Graf č. 4 – Způsob zapojení respondentů do projektu

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Nejčastěji, tedy 42% - celkově 199 respondentů- se do projektu Adopce zapojuje celá rodina. Jako jednotlivce podporuje dítě 173 dotázaných. V rámci neformální skupiny přátel se jedná o 32 adopcí z vybraného celku respondentů. 5% z respondentů je do adopce zapojeno jako firma a v rámci školní třídy se na projektu podílí 3%.

Z 30 respondentů, kteří uvedli „jinak“, je zapojeno do adopce:

22 osob v rámci celé školy, ne pouze v rámci třídy – jedna škola podporuje hned dvě děti

1 osoba v rámci skautského oddílu,

2 lidé společně s přítelem,

1 respondent uvedl, že ze začátku byl zapojen do adopce v rámci neformální skupiny přátel, teď je však zapojen jako jednotlivce,

1 člověk podporuje adopci dítěte v Africe se svým kamarádem,

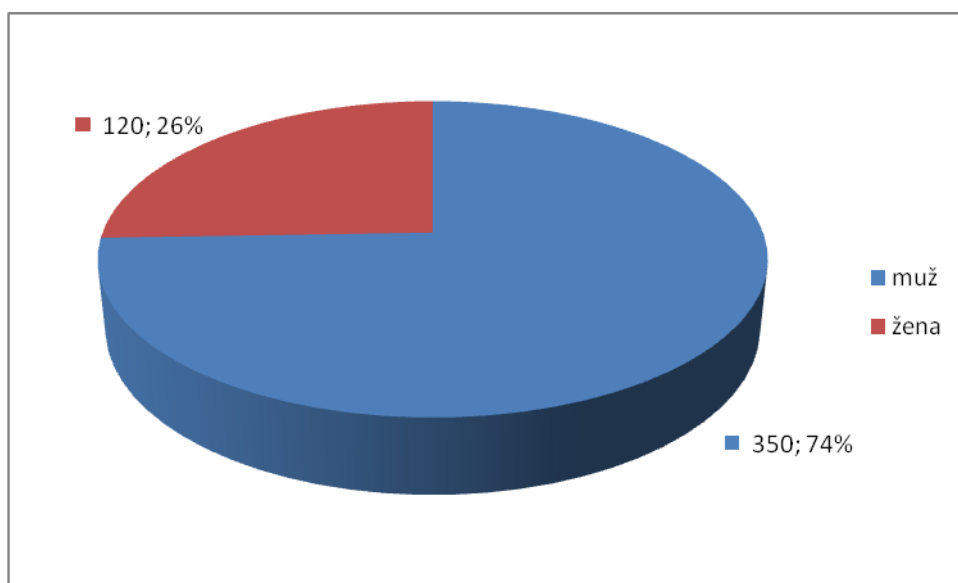
1 respondent uvedl, že je zde zapojen se svojí dcerou,

1 adopce je zprostředkována respondentem s jeho ženou a dalšími dvěma firmami,

1 jako rodina, ale prostřednictvím respondentovy vlastní firmy.

4.3.2.3 Otázka č. 3: Jste muž, či žena?

Graf č. 5 – Pohlaví respondentů

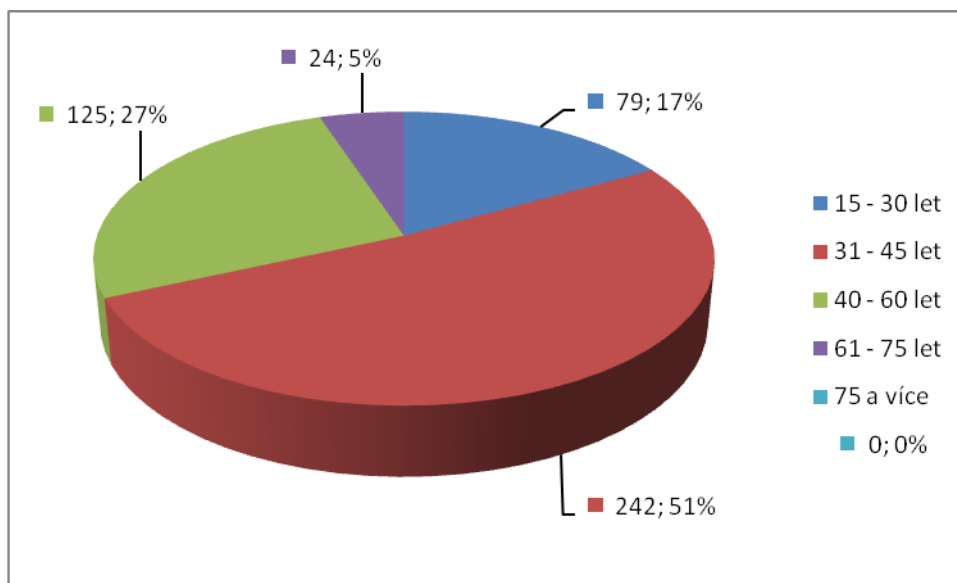
Zdroj: Vlastní zpracování dat

Celých 74% z dotázaných respondentů jsou ženy. Pouze z 26% skupinu tvoří muži, kteří se podílejí aktivně na Adopci.

4.3.2.4 Otázka č. 4: Jaký je váš věk?

Graf č. 6 – Věk respondentů

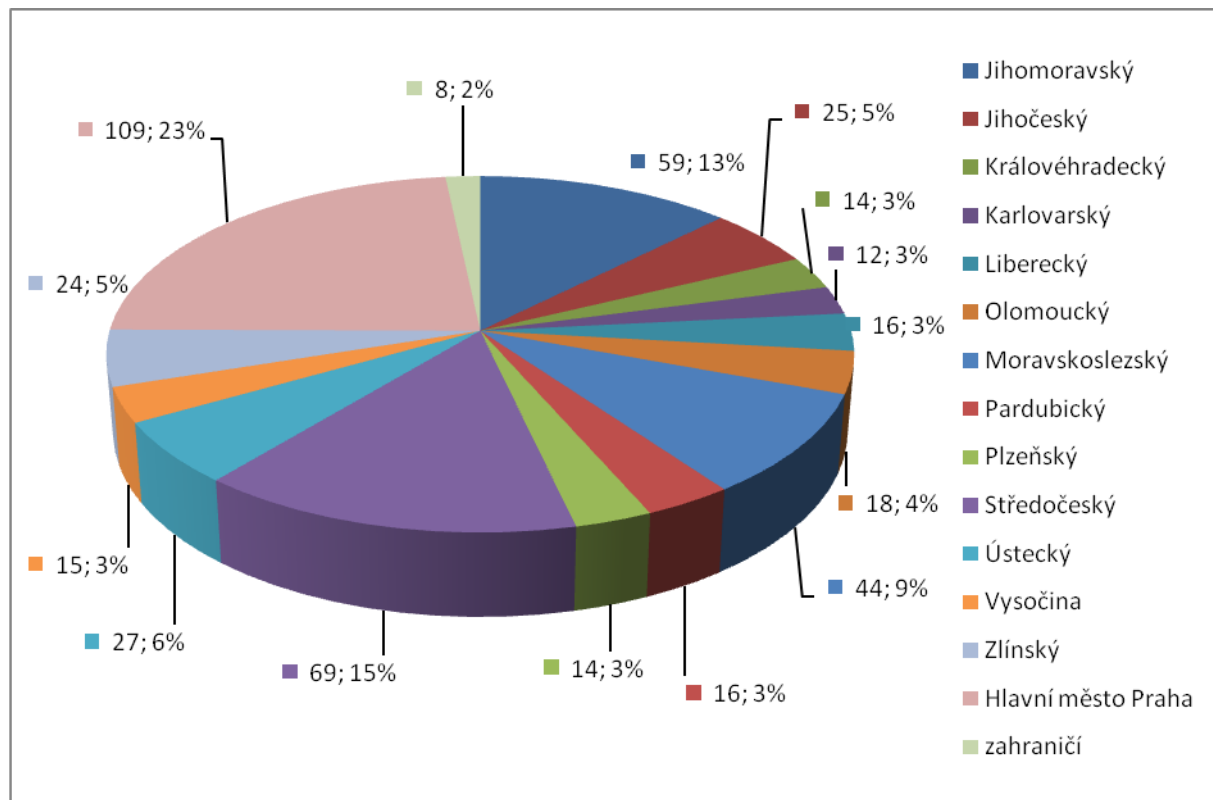

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Více než polovina respondentů, přesněji 51%, se pohybuje mezi 31-45 lety. Bude se jednat zejména o rodiny, kdy adoptivní rodiče mají dostatek financí na to, aby mohly podporovat jimi vybrané adoptivní dítě v Africe. Druhá početnější věková skupina jsou respondenti ve věku 40-60 let. Ve věku 61-75 let je pouze 5% respondentů. Do věkové skupiny 75 a více let nespadá žádný z respondentů. Ve věku 15-30 let je to 17% respondentů.

4.3.2.5 Otázka č. 5: V jakém kraji, případně zemi žijete?

Graf č. 7 - Místo bydliště respondentů

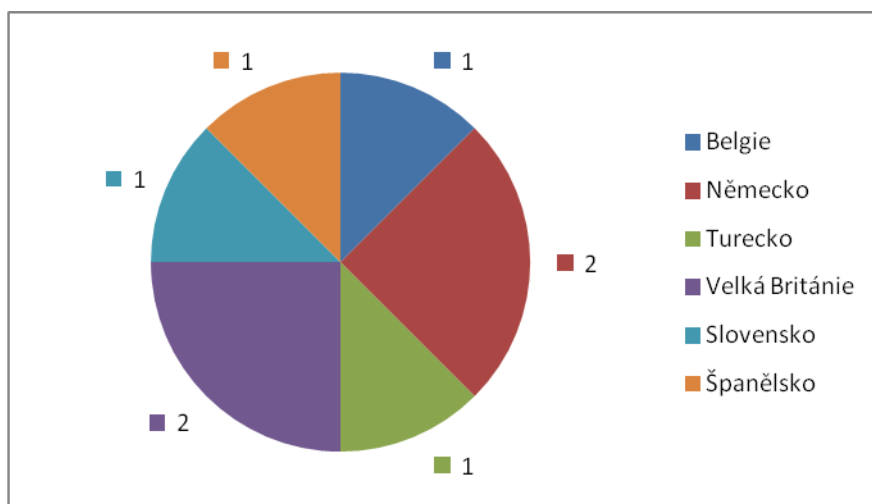

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Nejčastějším domovem respondentů je Praha, a to pro celých 23% - tedy 109 respondentů ze 470 dotázaných. Středočeský kraj obývá 15% respondentů a na 3. místě je kraj Jihomoravský s 13%. 9% adoptivních rodičů žije v Moravskoslezském kraji, 6% v Ústeckém, 5% v Jihočeském a Zlínském a 4% v Olomouckém. 3% adoptivních rodičů centra Dialog bydlí v kraji Libereckém, Karlovarském, Královéhradeckém, Pardubickém, Plzeňském a na Vysočině. Domov v zahraničí mají 2%, tedy 8 rodičů. Graf níže zobrazuje podíl adoptivních rodičů v zahraničí.

Zahraníčí:

Graf č. 8 – Země, ve které žijí respondenti, kteří bydlí v zahraničí

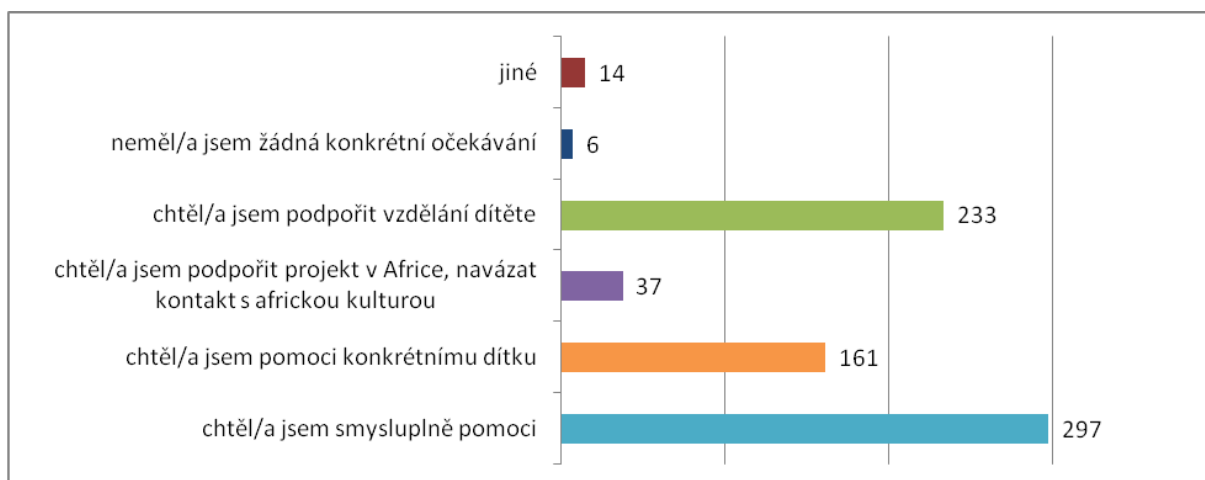

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Jak v Německu, tak ve Velké Británii se nacházejí 2 respondenti. Ostatní země, jako jsou Belgie, Turecko, Slovensko a Španělsko obývá po jednom adoptivním rodiči.

4.3.2.6 Otázka č. 6: S jakými očekávaními jste do projektu vstupovali?

Graf č. 9 – Očekávání respondentů od projektu

Zdroj: Vlastní zpracování dat

297 respondentů chtělo především smysluplně pomoci, a proto zvolilo podporu

v podobě projektu Adopce. Odpověď „Chtěl/a jsem podpořit vzdělání dítěte“ je 2. nejčastější odpověď s 233 hlasy. Pomoc konkrétnímu dítěti zvolilo jako jedno ze svých očekávání 161 respondentů. 37 hlasů bylo respondenty přiřazeno k možnosti podpoření projektu v Africe s navázáním kontaktu s africkou kulturou. 14 respondentů uvedlo konkrétní důvod vstupu do adopce a pouhých 6 se přiznalo, že žádná očekávání nemělo.

Konkrétní odpovědi respondentů:

Respondent 1. : „Chtěli jsme naučit děti ve škole odmala pomáhat lidem, kteří nemají takové štěstí jako my, a pomoci jim, aby si uvědomily, že život na Zemi je různý v různých zeměpisných šířkách.“

Respondent 2. : „Prostřednictvím adopce seznámit žáky s životními podmínkami dětí a organizací školství v chudších státech.“

Respondent 3. : „Splnila jsem si svůj sen, vlastně dva – mít syna a pomáhat.“

Respondent 4. : „Přesvědčení, že když každý pomůže málo, v součtu je to pomoc velká ☺“

Respondent 5. : „Chtěla jsem podpořit Afriku, bez vzdělání je těžké obstát v globalizovaném světě.“

Respondent 6. : „Dát větší šanci na uplatnění konkrétnímu dítěti.“

Respondent 7. : „I wanted to teach my students about the importance of helping other children who are less fortunate than they are.“ (Chtěl jsem naučit svoje studenty, jak je důležité pomoci jiným dětem, které jsou méně šťastné než oni sami.)

Respondent 8.: „Chtěli jsme pomoci ke vzdělání dítěti ze země, kam jsme se chystali cestovat. Naším přáním bylo dítě osobně navštívit.“

Respondent 9.: „Zapojit tuzemské dítě – naučit ho dělit se, pomáhat, srovnávat ...“

Respondent 10.: „Myslím si, že se nemám tak zle, abych se o to málo, co mám, s nikým nerozdělila.“

Respondent 11.: „V době korupce, ztrácení peněz a bezcílného vydávání našich daní nám toto přišlo jako moc pěkný způsob smysluplné pomoci s konkrétním určením a konkrétním výsledkem. Připadalo nám to lidsky výrazně přínosnější než adoptovat za stejné peníze zvíře ze ZOO.“

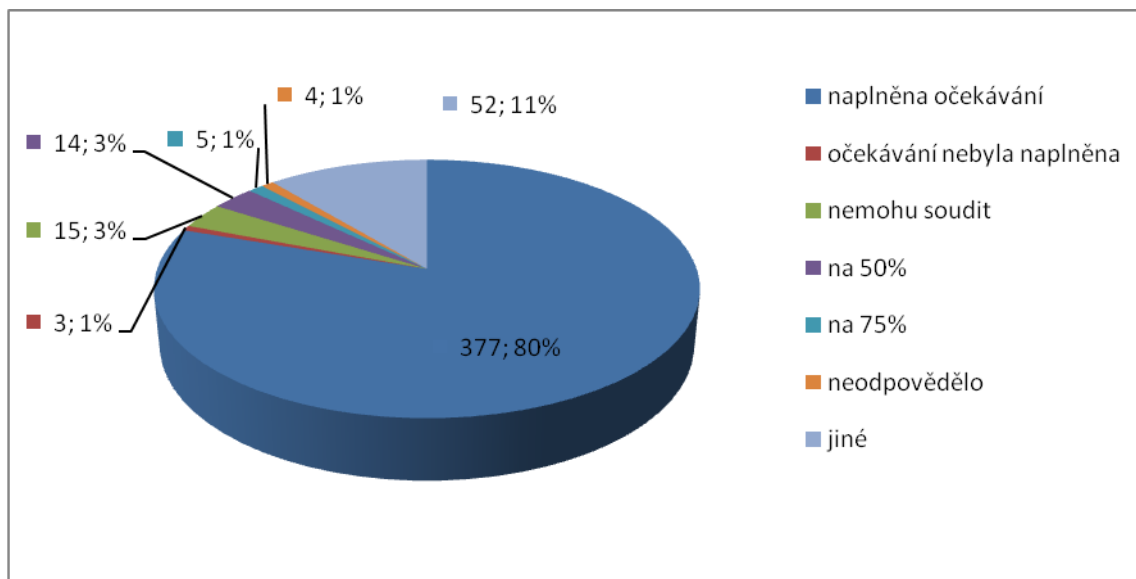
Respondent 12.: „Dostala jsem adopci darem a poté mi zůstala.“

Respondent 13.: „Zapojit děti a žáky a vzbudit u nich zájem o rozvojovou pomoc.“

Respondent 14.: „V rámci multikulturní výchovy zapojit žáky.“

4.3.2.7 Otázka č. 7: Jak byla naplněna vaše očekávání?

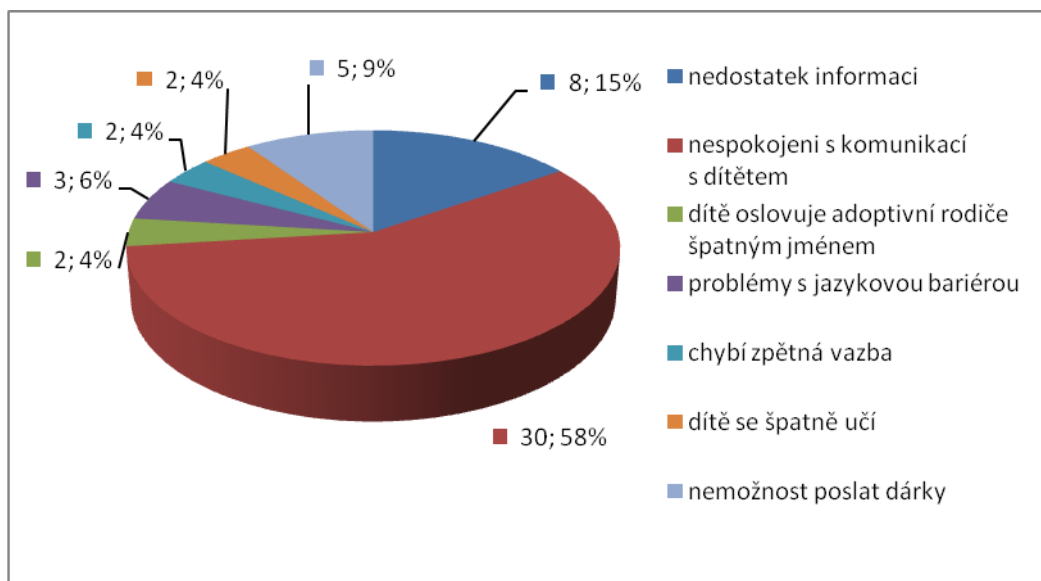
Graf č. 10 – Naplnění očekávání respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Pro celých 80% byla očekávání naplněna. 11% uvedlo konkrétní problémy, kvůli kterým jejich očekávání naplněna nebyla. 3% respondentů uvedla naplnění na 50%, bez uvedení konkrétních problémů. 3% adoptivních rodičů jsou v programu Adopce zapojena krátkou dobu, a tak uvedla, že nemohou situaci dosud posoudit. 1% na tuto otázku neodpovědělo vůbec, 1% uvedlo, že očekávání nebyla naplněna vůbec. Očekávání na 75% se naplnila 1% respondentů.

Graf č. 11 – Důvody nenaplnění očekávání respondentů

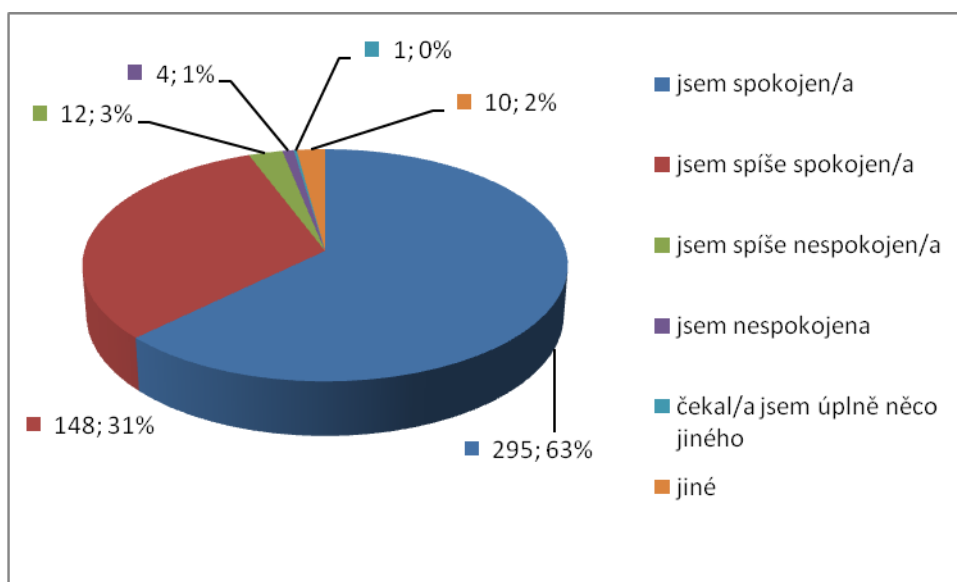

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Tento graf znázorňuje odpovědi 52 respondentů, kteří uvedli konkrétní důvody nenaplnění jejich očekávání. Nejčastějším problémem, konkrétně pro 58% respondentů, je nespokojenost s komunikací mezi nimi a dítětem. Nedostatek informací, a to o dítěti, o školním systému i o zázemí dítěte, uvedlo 15%. Nedostatečná či žádná zpětná vazba od dítěte chybí 9%. Pro 6% respondentů je problémem jazyková bariéra, jedná se zejména o francouzský jazyk. Se špatnými školními výsledky adoptovaného dítěte jsou nespokojena 4% adoptivních rodičů. 4% respondentů uvedla, že je dítě v dopisech oslovuje chybnými jmény, nejčastěji jsou to jména předchozích adoptivních rodičů.

4.3.2.8 Otázka č. 8: Jaká je vaše celková spokojenost s programem Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku?

Graf č. 12 – Spokojenost respondenta s projektem

Zdroj: Vlastní zpracování dat

63% respondentů je plně spokojeno s programem Adopce afrických dětí. 31% respondentů vidí nějaké drobné nedostatky, a tak uvedlo, že jsou spíše spokojeni. 3% respondentů jsou spíše nespokojena. Nespokojena jsou 4% respondentů. S jiným očekáváním do projektu vstoupil pouze 1 respondent. Odpověď „Jiné“ uvedla 2%, celkem se jednalo o 10 odpovědí, které jsou uvedeny níže.

Respondent 1.: „Nevím, ale jestli moje finanční pomoc pomohla alespoň jednomu dítěti ulehčit trošku život, pak jsem spokojena.“

Respondent 2.: „Očekával jsem více informací o adoptovaném chlapci.“

Respondent 3.: „Na 50%.“

Respondent 4.: „Očekával jsem více komunikace s adoptovaným dítětem, dodnes nemám od dítěte dopis ani obrázek.“

Respondent 5.: „Jsme spokojeni, jen nám chybí možnost poslání většího dárku.“

Respondent 6.: „Asi to má smysl.“

Respondent 7.: „Vím, že vzdělávání funguje, ale bohužel dítě na moje dotazy v dopisech nereaguje, na nic se neptá, celou dobu píše pouze, že děkuje a kreslí stále se opakující tři obrázky. Takže kontakt vlastně žádný.“

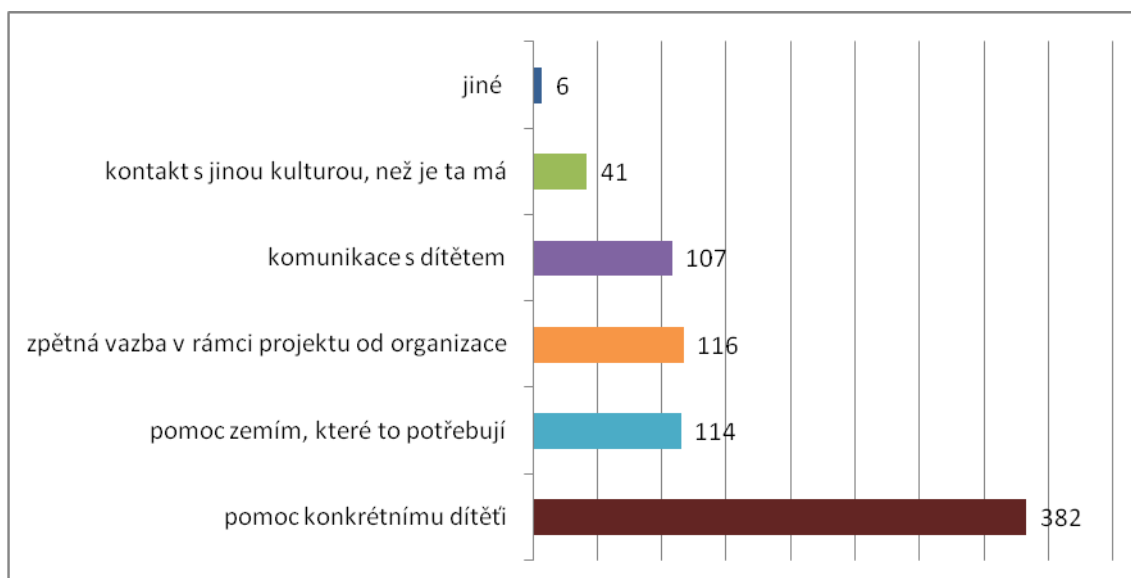
Respondent 8.: „Zatím nemohu soudit.“

Respondent 9.: „Jsem spokojena, jen mě mrzí, že vždy, když zašlu do Keni nějaký balíček nebo dopis pro adoptovaného chlapce, vždy se mi vrátí zpět.“

Respondent 10.: „Věřím vám.“

4.3.2.9 Otázka č. 9: Co hodnotíte jako největší pozitiva projektu?

Graf č. 13 – Pozitiva projektu

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Pomoc konkrétnímu dítěti hodnotí jako největší pozitivum 382 dotázaných. Zpětná vazba od organizace v rámci projektu je vnímána jako pozitivum u 116 respondentů. 114 respondentů považuje za jedno z největších pozitiv projektu možnost pomoci zemím, které to potřebují. Komunikovat s dítětem je pozitivem pro 107 dotázaných. 41 respondentů vidí pozitivum v kontaktu s jinou, pro ně odlišnou kulturou. 6 respondentů uvedlo tato konkrétní pozitiva:

Respondent 1.: „Děti si uvědomily, že žijí v bohatší části světa, uvědomily si význam pomoci a doufám, že ve svých životech nebudou lhostejní.“

Respondent 2.: „To, že projekt vůbec existuje a burcuje lhostejnost lidí.“

Respondent 3.: „Na posílání dáreků upozorňovat více s předstihem.“

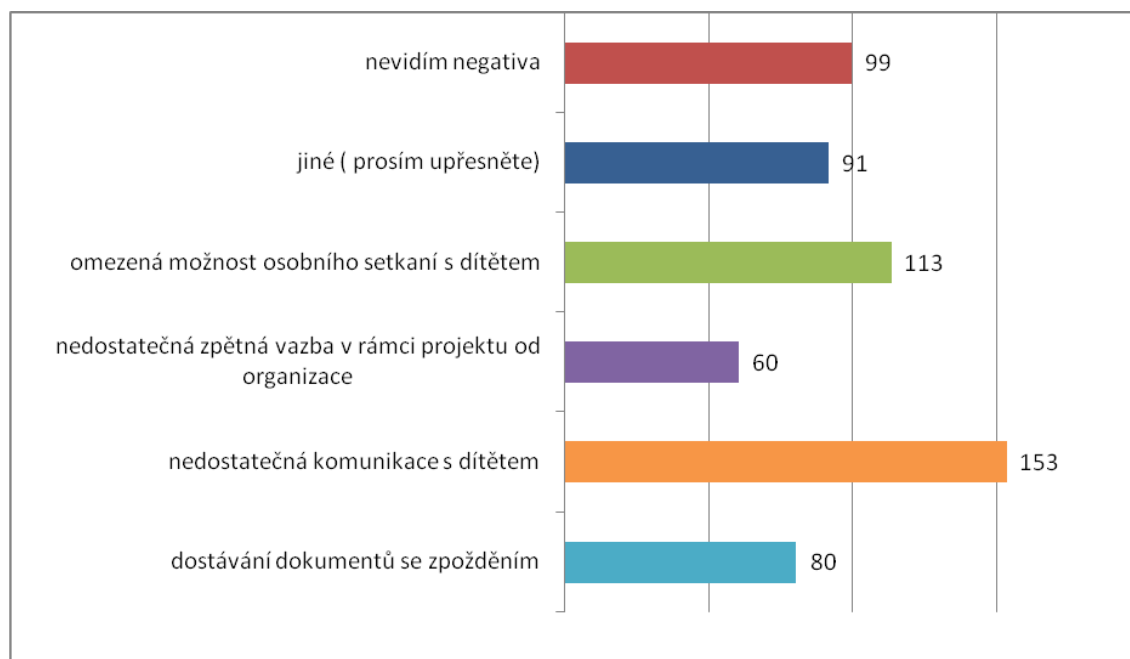
Respondent 4.: „Vybrali jsme si vás, protože to nekombinujete s misionářstvím, nevyvážíte naše náboženství.“

Respondent 5.: „Pozitivum by byla pomoc konkrétnímu dítěti, ale bohužel takový pocit z adopce nemám.“

Respondent 6.: „Všechna tato pozitiva jsou největší.“

4.3.2.10 Otázka č. 10: Co hodnotíte jako největší negativa projektu?

Graf č. 14 – Negativa projektu

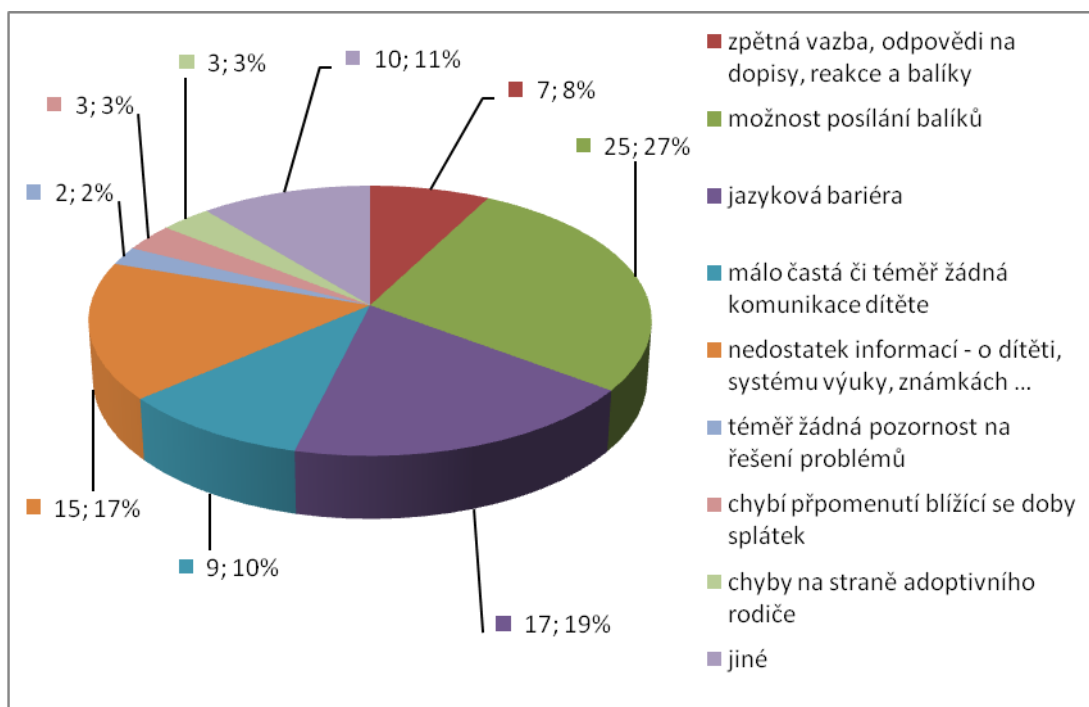
Zdroj: Vlastní zpracování dat

Jako nejčastěji volené negativum byla nedostatečná komunikace s dítětem. 153 respondentů právě v tomto vidí největší nedostatek. 113 respondentů označuje jako druhé největší negativum omezenou možnost osobního setkání s dítětem. Dostávání dokumentů se zpožděním označuje 80 adoptivních rodičů jako problém.

Nedostatečnou zpětnou vazbu od organizace v rámci projektu negativně hodnotí 60 respondentů.

91 respondentů uvedlo jiné možnosti, než poskytuje výše uvedený výběr 4 nejčastějších negativ, sledovaných adoptivními rodiči. Z této početné skupiny 91 respondentů byl zhotoven další graf s nejčastějšími odpověďmi.

Graf č. 15 – Konkrétní negativa vypsaná respondenty

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Z 91 respondentů, kteří uvedli jiné možnosti, vyplynul další graf, který zpracovává jimi uvedená nejčastější negativa. Chybějící možnost posílání balíčků je negativum pro 27% respondentů. Druhým největším negativem této skupiny je pro 19% jazyková bariéra mezi dítětem a rodičem, problémy činí zejména francouzský jazyk. Nedostatek informací týkajících se samotného dítěte, systému výuky, známek a dalšího označilo 17% respondentů. Jeden respondent konkrétně napsal: „Nevím, zda kontaktovat dítě či ne. Nevím, když mu nepíše, zda je mu to líto nebo pokud bych napsal, zda by se zbytečně nefixovalo.“ 8% respondentů si stěžuje na chybějící zpětnou vazbu – zejména postrádají odpovědi na otázky v dopisech, reakci na dítěti zaslaný balíček s dárkem atd. Málo častá či téměř žádná komunikace ze strany dítěte je další často uvedenou odpovědí, a to pro 10% rodičů. Chybějící připomenutí blížící se doby splátky vidí jako

negativum 3%. Chyba na straně samotného rodiče je přiznána 3%, nejčastěji uvádějí neschopnost komunikace z jejich strany ve formě dopisů. 2% rodičů uvedla nespokojenost v oblasti řešení problémů ze strany organizace. 11% rodičů uvedlo odpověď, která se objevila pouze jednou, nebo je tak důležitá, že je zde uvedena:

Respondent 1.: „Poznámka k omezené možnosti osobního setkání: Chápu, proč děti nevyjíždějí ven (rozdílné podmínky u nás a u nich). Škoda jen, že náklady na cestu do Guiney převyšují moje momentální možnosti (letenka cca 24 tisíc, vízum na 1 vstup cca 5 tisíc). Rád bych se tam jednou podíval (až na tom budu finančně lépe a až bude dcera starší – kvůli tomu, abych doma nikoho nenakazil).“

Respondent 2.: „Komplikovaná pomoc (přilepšení) i například členem rodiny, který není zapojen do projektu. Nemožnost zaslání větších balíků a podobně.“

Respondent 3.: „Nevidím výsledky, počáteční dopisy od dítěte byly psány dospělým, nynější dopisy OK, ale jinak vzhledem k velmi jednoduchým obrázkům a pouze několika základním anglickým slovíčkům, která je doprovázejí, mi přijde podpora takového typu vzdělávání naprosto zbytečná.“

Respondent 4.: „Jako matka samoživitelka vidím jako negativum výši roční částky, ale dělám, co mohu, abych kontakt nemusela ukončit.“

Respondent 5.: „Všechna výše uvedená negativa existují.“

Respondent 6.: „Jedno dítě vůbec nekomunikovalo, museli jsme podporu zrušit.“

Respondent 7.: „Některé drobné dárky v dopise se k dítěti nedostaly.“

Respondent 8.: „Chybějící schůzky určené speciálně pro adoptivní rodiče.“

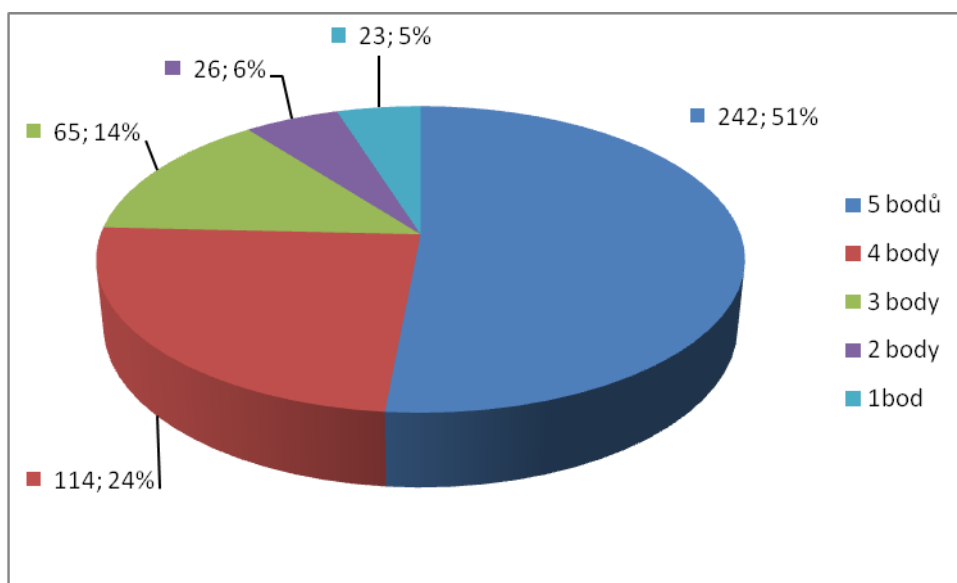
Respondent 9.: „Možnost zapojení celé rodiny dítěte do projektu – příspěvky na život pro ostatní členy, kteří nemají možnost být v tomto projektu jako jednotlivci. Až nedávno jsem se dozvěděla, že mé adoptované dítě má sourozence – bratra, ani nevím, jestli je v projektu též, adoptovala bych jej také. Nebylo to ani v popisu dítěte s případným odkazem na tohoto bratra. Také to má podat jako jednu z informací koordinátor, ale konkrétně o rodině se nedozvídám nic.“

Respondent 10.: „Jednu dobu se mi zdálo, že se naše dítě na fotkách změnilo k nepoznání a pochybovala jsem, či fotky dostávám. Pak jsem to hodila za hlavu a rozhodla jsem se organizaci Dialog důvěřovat.“

**4.3.2.11 Otázka č. 11: Zhodnoťte prosím jednotlivé aspekty projektu:
(5 – výborně, jsem spokojen, 1 – nejsem spokojen, nemám dostatek informací)**

a) Komunikace s kontaktními osobami (dobrovolníky)

Graf č. 16 – Zhodnocení komunikace s kontaktními osobami

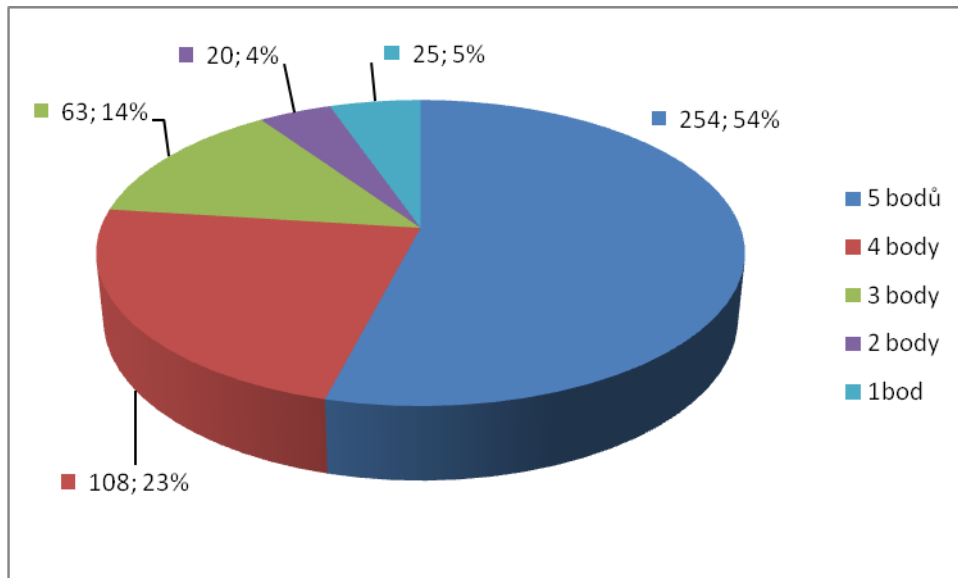

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Plný počet bodů oblasti komunikace kontaktních osob s adoptivními rodiči udělilo 51% rodičů. 4 body, tedy o něco menší spokojenost, připsalo komunikaci dobrovolníků 24% adoptivních rodičů. 14% respondentů ohodnotilo komunikaci na 3 body, jsou tedy spokojeni jen napůl. Spíše nespokojeno je s komunikací 6% a úplně nespokojeno je 5%.

b) Kontakt s kanceláří

Graf č. 17 – Zhodnocení kontaktu s kanceláří

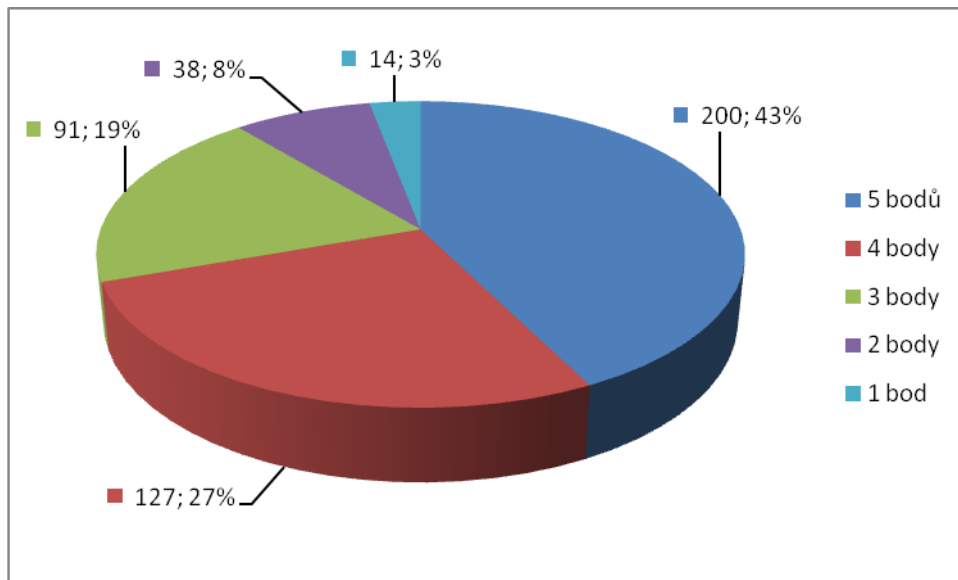

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Plnou spokojenost s kontaktem s kanceláří organizace vyjádřilo udělením 5 bodů 54% respondentů. 23% shledává malý nedostatek, a tak ohodnotilo kontakt na 4 body. Nepříliš velkou spokojenost přiznalo 14% respondentů a ohodnotilo tak kontakt 3 body. 4% respondentů shledávají kontakt s kanceláří nedostatečným a 5% vyjadřuje s kontaktem plnou nespokojenost.

c) Informovanost o projektu Adopce, o adoptovaném dítěti (frekvence dostávání materiálů, fotografie a další)

Graf č. 18 - Zhodnocení informovanosti o projektu Adopce a o adoptovaném dítěti

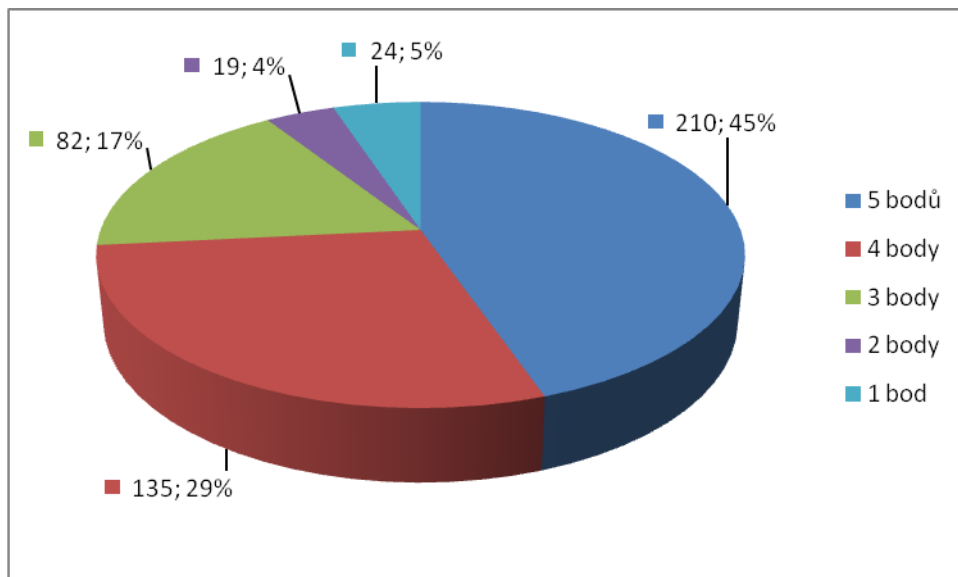

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Co se týče informovanosti o projektu Adopce, o dítěti a o materiálech od dítěte, 43% dotázaných tuto oblast hodnotilo výborně. 27% za nějaké drobné nedostatky udělilo o bod méně, tedy 4 body. 3 body této tématice udělilo 19% adoptivních rodičů. 8% respondentů vyjadřuje nespokojenost 2 body a 3% jsou zcela nespokojená s informacemi o projektu nebo o dítěti a s dalšími materiály týkajícími se adopce.

d) Informovanost o dalších projektech Centra Dialog a o chodu organizace

Graf č. 19 – Zhodnocení informovanosti o dalších projektech a o chodu organizace

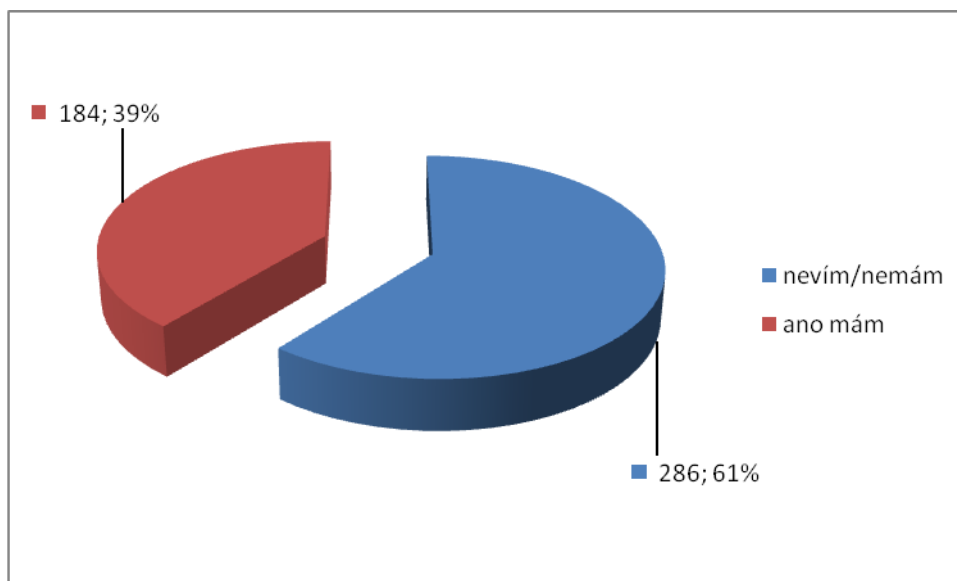

Zdroj: Vlastní zpracování dat

O dalších projektech organizace je výborně informováno 45% respondentů, 29% hodnotí povědomí o projektech 4 body. 17% přiznává, že je informováno jen částečně. 4% spíše nevědí nic o dalších činnostech a projektech Centra a 5% vůbec neví, že Dialog provozuje další projekty.

4.3.2.12 Otázka č. 12: Prosím, uveďte nápady na zlepšení projektu a chodu organizace.

Graf č. 20 – Máte nápady na zlepšení projektu a chodu organizace?

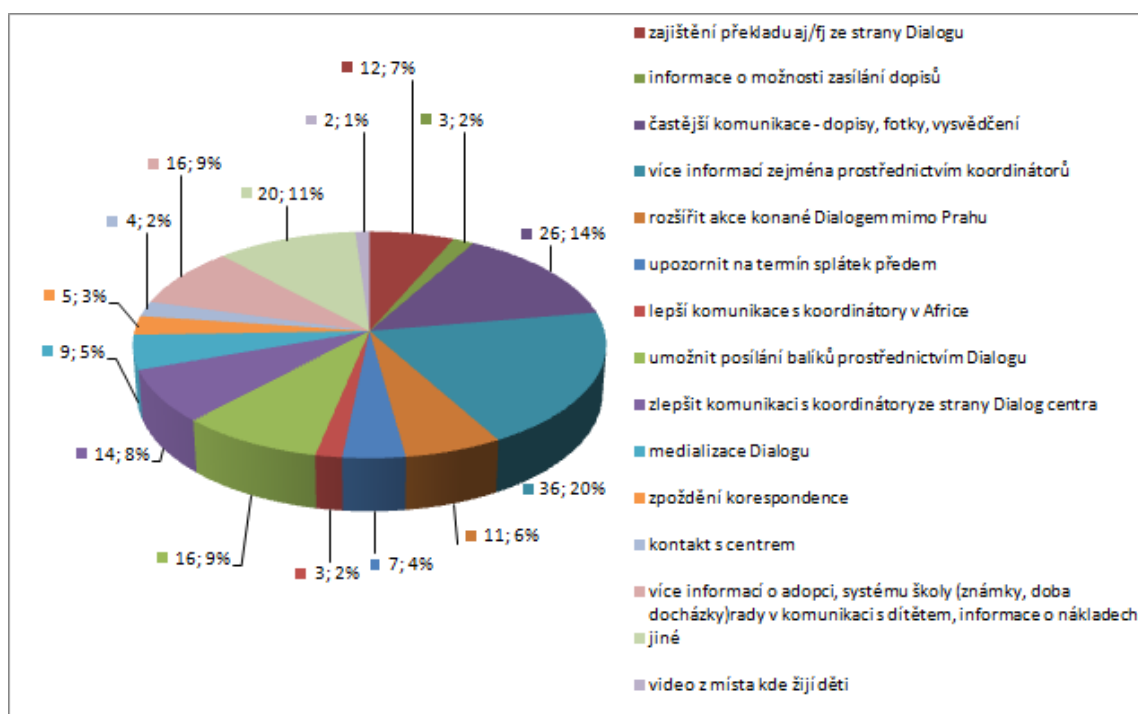

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Z celkového počtu 470 respondentů uvedlo 286, že nemají nápad, nevědí, co zlepšit, či pouze proškrtli políčko na vepsání odpovědi, aby nemuseli nic vypisovat. Ze zbylých 184 vypsáných odpovědí je zpracován nový graf (viz níže). Je rozdělen do skupin s nejčastěji se vyskytujícími odpověďmi. 20 nezařaditelných či opravdu zajímavých odpovědí je zařazeno do kategorie „jiné“ a posléze vypsáno.

Graf č. 21 – Nápady na zlepšení projektu a chodu organizace

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Jako nejčastější nápad na zlepšení chodu organizace se objevil u 20% respondentů požadavek více informací o adoptivním synovi či dceři. Pro 14% respondentů je klíčovým prvkem ke zlepšení chodu organizace častější komunikace ve formě dopisů a fotek nebo zasílání vysvědčení. Posílání balíků prostřednictvím Dialogu by uvítalo 9% respondentů. 8% respondentů by zlepšilo komunikaci s koordinátory na straně české, s Centrem Dialog. Oproti tomu 2% navrhuje zlepšení komunikace s koordinátory na straně africké. Zajišťování překladů dopisů z nebo do anglického a častěji pak francouzského jazyka ze strany organizace navrhuje 7% dotázaných. Nedostatek informací o celém systému Adopce, o školství v Africe, a to jak v Keni, tak v Guinei, by se měl zlepšit podle 9% adoptivních rodičů. 6% adoptivních rodičů by si přálo rozšíření akcí konaných centrem Dialog mimo Prahu. 5% respondentů uvedlo, že by centru Dialog prospěla větší medializace, aby se organizace dostala více do povědomí zejména občanů České republiky. Upozornění na termín splátek by uvítala 4% rodičů, 3% respondentů by bylo pro zrychlení komunikace, aby nedostávali dopisy od dětí se zpožděním. Do lepšího kontaktu se samotným centrem Dialog by se chtěla dostat 2%

respondentů. Informovat rodiče o možnosti zasílání dopisů prostřednictvím centra uvádí 2%. 1% neboli 2 respondenti uvedli nápad natočit při návštěvě dětí v Africe českými koordinátory video.

Konkrétní odpovědi respondentů:

Respondent 1.: „Jako dárci bych považovala za pozitivní lepší informovanost o tom, jakým způsobem a zda je vhodné dítě kontaktovat individuálně – stále považuji za chybu, že Centrum Dialog se nechce zapojit mezi organizace, které mohou přijímat prostředky z programu Matching Gifts.“

Respondent 2.: „Napadá mne zaslání termínů, kdy by bylo možné se připojit k dobrovolníkům, kteří míří do dané oblasti s materiální pomocí.“

Respondent 3.: „Byla bych pro sbírky pro děti. V minulém roce se vybíraly autolékárny. Proč třeba neuskutečnit výběr dalších potřebných materiálů do škol, jako jsou tužky, knihy a to, co je potřeba? Nejsou informace.“

Respondent 4.: „Klientská sekce, kde by bylo jasně psáno, kdy mám zaplatit další splátku, kde jsou data o době spolupráce nebo i historie vysvědčení atp.“

Respondent 5.: „Uvítala bych větší transparentnost, větší informovanost o přesných nákladech na vzdělání, o tom, co všechno konkrétně moje dítě obdrží. Jinak mám obavy, jestli moje peníze nejsou používány na jiné účely.“

Respondent 6.: „Seznámit adoptivní rodiče se systémem vzdělání v zemích, kde jsou adoptované děti, aby věděli, jak dlouho a na co budou dítěti přispívat - jaká je úroveň vzdělání.“

Respondent 7.: „Vylepšení webových stránek.“

Respondent 8.: „Dostávat upozornění na nové články na internetových stránkách.“

Respondent 9.: „Využití sociálních sítí, sdílení fotografií a informací.“

Respondent 10.: „Pokud se projekt v určité zemi musí ukončit, mělo by být ještě před rozhodnutím možné přispět třeba individuálně konkrétní rodině – dítěti. (Vím, že to může být obtížné zajistit, ale pro jednotlivce neznalého místní situace je to úplně nemožné.)

Respondent 11.: „Je mi jasné, že to je časově náročné a navíc část práce zajišťují dobrovolníci, ale opravdu bych uvítala větší informovanost o chodu organizace

i o projektu adopce, o konkrétním dítěti, které podporuji. Chápu, že to při počtu několika tisíc adoptovaných dětí je téměř nemožné, ale uvítala bych více osobní přístup k jednotlivým adoptivním rodičům. Takhle má člověk pocit, že to jediné a důležité jsou peníze na účtu...“

Respondent 12.: „Uvítal bych, kdyby rodičům byla pravidelně zasílána (např. pololetně či alespoň jednou ročně) vedle vysvědčení také stručná informace či zpráva o dítěti, pokud jde o jeho studium ve škole, situaci v rodině, zdraví atd.“

Respondent 13.: „První adopce trvala 4 roky a od dítěte nebyla jediná zpráva, vysvědčení pouze jediné. Teprve po našich urgencích se zjistilo, že dítě do školy nechodí, nesplňuje podmínky adopce – zbytečně vyhozené peníze?“

Respondent 14.: „Vzhledem k tomu, že dítě podporujeme už déle a poslední rok nám nenapsalo ani řádek, bylo by dobré zařídit, aby místní koordinátor vysvětlil dítěti, že pokud nás bude ignorovat i nadále, mohou žáci o jeho další podporu ztratit zájem – dožadují se informací osobně od něj.“

Respondent 15.: „Možnost zasílat platby měsíčně, pro lepší kontrolu zvládnutí vlastní finanční situace.“

Respondent 16.: „Více možností dítěti pomoci, nejen ve vzdělání, ale i v soukromém životě, příspěvky na zábavu, zdravotnickou péči atd.“

Respondent 17.: „Případné očkování dítěte, jiná podpora celé rodiny, případně pomoci jim sehnat zaměstnání, pomoci s dopravou do zaměstnání... „

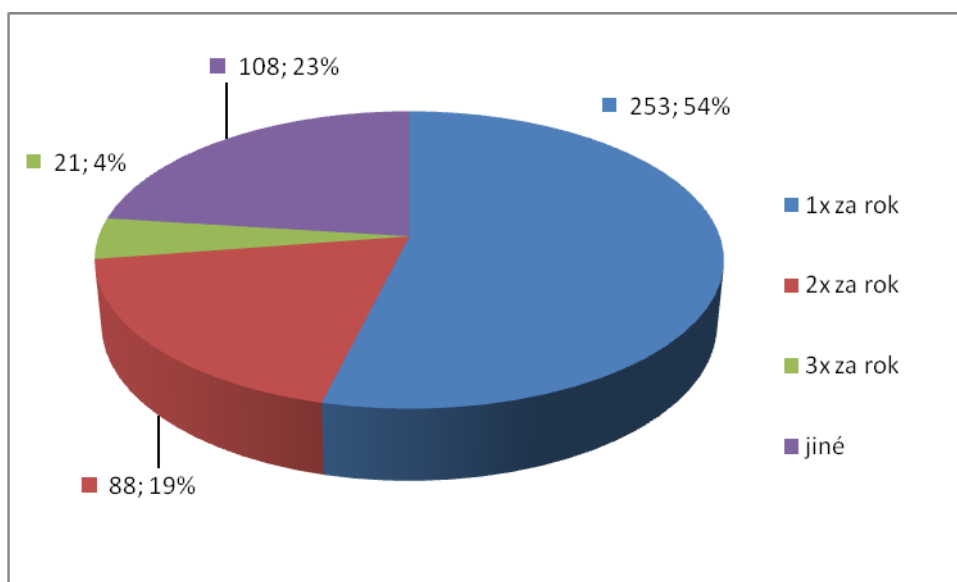
Respondent 18.: „Na webu s informacemi o dítěti k adopci se neaktualizuje fotka a věk dítěte. Neznám datum ani rok narození mého adoptovaného dítěte. Tuto informaci považuji za důležitou.“

Respondent 19.: „Oslovení adoptivních rodičů ohledně sponzoringu; mnozí jistě pracují ve firmách, kde tyto aktivity podporují.“

Respondent 20.: „Kdysi nám naše děvče psalo, že by si přálo kolo, a my nevěděli, jak jí ho zajistit, peníze se posílat nesmí a povolené rozměry balíků jsou tak malé, že se člověk ve finále omezí na pouhou fotografii, protože posílat pořád pastelky už se mi zdá dosti nepatřičné i vzhledem k věku.“

4.3.2.13 Otázka č. 13: Jak často byste uvítali akce pořádané k projektu Adopce speciálně organizované pro adoptivní rodiče?

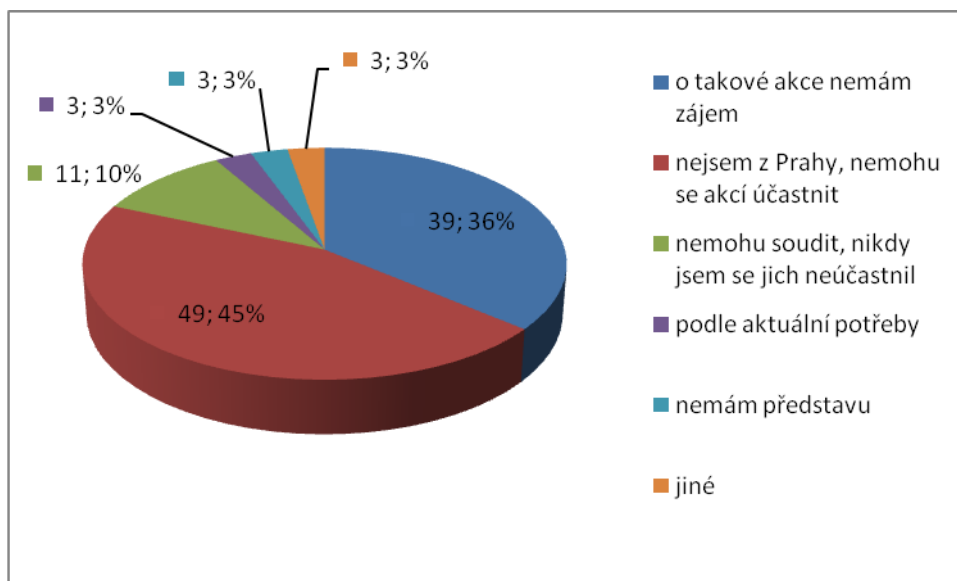
Graf č. 22 – Četnost pořádání akcí k projektu

Zdroj: Vlastní zpracování dat

54% respondentům by stačily akce pořádané centrem Dialog pouze 1x za rok. Pro 19% by bylo vhodnější akce pořádat 2x ročně. O pořádání akcí 3x za rok by stála pouze 4%. 23% respondentů, konkrétně 108 ze 470, zvolilo možnost jiné. Z jejich specifikovaných odpovědí je utvořen následující graf:

Graf č. 23 – Názory na akce pořádané k projektu

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Ze 108 respondentů, kteří uvedli jiné, 36% nemá vůbec o takové akce zájem. 45% respondentů není z Prahy, a proto se akcí nemůže účastnit, 10% se akcí nikdy neúčastnilo, a tak nemůže posoudit, jak často a zda by vůbec zájem mělo. 3% navrhuje pořádání akcí podle potřeb samotného centra Dialog. 3% uvedla, že nemají představu. 3 respondenti uvedli nezařaditelné komentáře, které uvádím zde:

Respondent 1: „Z mého pohledu by stačily pravidelné emailové zprávy a úprava webových stránek tak, aby bylo možné dohledat podmínky projektu, jeho fungování, organizování, financování a výdaje, podmínky školní docházky v příslušné zemi, vyhlídky dětí na další rozvoj a podobně.“

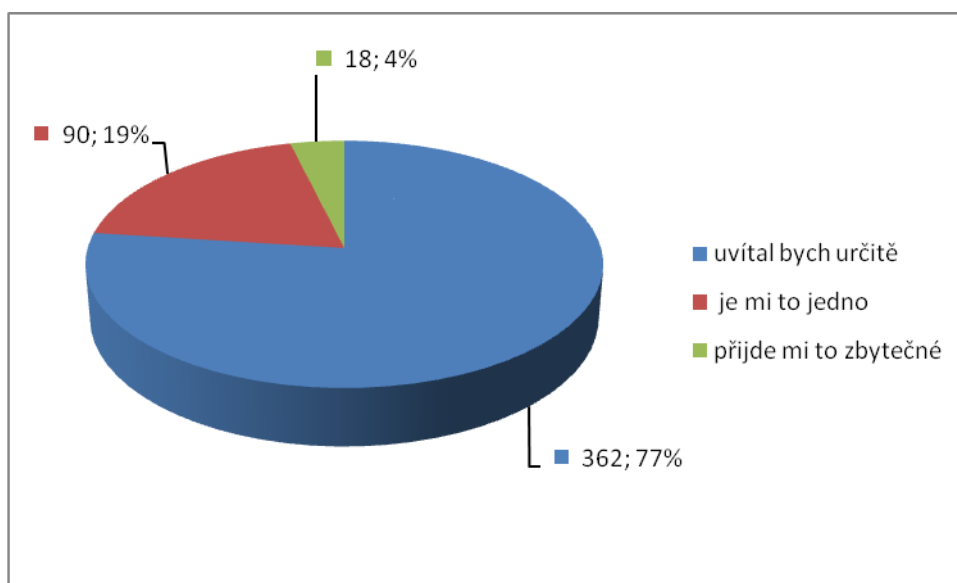
Respondent 2.: „Jako adoptivní rodiče bych vybírala dobrovolníky, kteří by tato setkání pořádali dle potřeby a domluvy přímo adoptivních rodičů. Tedy zprostředkovat kontakt adoptivních rodičů mezi sebou.“

Respondent 3.: „Myslím, že takové akce nejsou potřeba, akorát stojí peníze, které by se daly využít jinak a lépe než na akce pro adoptivní rodiče. Raději pořádat akce na podporu projektu na veřejnosti, na školách apod.“

4.3.2.14 Otázka č. 14: Návštěva koordinátora v Praze

Společně s našimi africkými koordinátory zvažujeme opětovné pozvání někoho z nich do ČR, aby mohli navštívit školy, uspořádat besedy, poskytnout rozhovory, setkat se s adoptivními rodiči. Zajímalo by vás to?

Graf č. 24 – Zájem respondentů o besedy s africkým koordinátorem

Zdroj: Vlastní zpracování dat

Setkání s koordinátorem z Afriky by určitě uvítalo 77% adoptivních rodičů. 19% se o to moc nezajímá a je jim to jedno. Pouze 4% rodičů toto hodnotí jako zbytečnou akci. Zejména na školách by tuto možnost setkání uvítali. Ze 4% dotazovaných, jimž to připadá zbytečné, uvádí velká část rodičů, že by Centrum mělo použít finance místo na cestu některého z afrických koordinátorů raději na podporu projektů centra.

4.3.3 Zhodnocení výsledků dotazníku

Po zpracování výsledků dotazníku proběhlo několik rozhovorů se zaměstnanci Centra Dialog a jeho dobrovolníky, z nichž je zpracován následující text.

Z odpovědí na otázku doby zapojení adoptivních rodičů vyplývá, že tato pomoc je dlouhodobého charakteru. Zpravidla jsou adoptivní rodiče do projektu zapojeni po

celou dobu studia dítěte, samozřejmě za předpokladu, že dítě plní veškeré podmínky adopce – jedná se zejména o školní docházku. Je jen malé procento rodičů, kteří se do projektu vrátí, aby podporovali další dítě, ve chvíli, kdy jejich první adoptivní dítě dostuduje. Stává se bohužel i to, že rodiče Adopci ukončí dříve. Ve chvíli, kdy rodič adopci zruší, nemusí být dítě ze školy vyřazeno hned. Zpravidla mu ještě umožní jeden trimestr dostudovat. Pokud se za tuto dobu ale nenajde nový rodič, který by studium dále podporoval, dítě už školu opustit musí.

V Centru Dialog se uzavře zhruba 6-8 adopcí měsíčně. Úbytky bývají hromadné, a to zejména po obesílání dlužníků. Tak 1x za 2 měsíce jich pak může být i 6. Samovolně se adopce zruší během měsíce 1x-2x. Stále jsou ale vyšší příbytky, i když jich je méně než dříve. V současnosti je adoptovaných zhruba 1500 dětí, 300 dalších na adopci čeká. Děti, u kterých byla adopce ze strany rodičů ukončena, pak mohou být znovu adoptovány někým jiným.

Dětem z Afriky zapojeným do projektu Adopce je v průměru 16 let. To je také důvodem nižšího počtu přibývajících adopcí. Lidé si totiž raději adoptují mladší děti. Ovšem najdou se i tací, kteří si chtějí adoptovat dítě starší, kterému zbývají třeba jen 2 roky do maturity, a oni ho tedy podporují, dokud neodmaturuje. Obecně platí, že u mladších dětí se očekává adopce na delší dobu, naopak u starších je doba kratší. Od adoptivních rodičů bývá neohleduplné, když adoptují dítě, které právě do školy nastupuje, a po roce adopci přeruší.

V tomto případě jsou příčinou neúspěšné pomoci sami adoptivní rodiče, kteří do projektu vstupují mnohdy neuváženě.

Bylo by tedy vhodné při dalším kontaktu s koordinátory v Africe vznést prosbu o zařazení nových a mladších dětí do projektu.

Z grafu, který udává, s kým je respondent do projektu zapojen, je patrné, že Adopce je zprostředkována nejčastěji v rámci rodiny. Ve významné většině jsou to ženy, kdo se za rodinu, školu, či neformální skupinu o adopci stará. Všeobecně mají ženy k dětem blíž, tudíž i k podobným projektům, jako je Adopce dětí na dálku. Adopce podporované školou či školní třídou slouží často jako nástroj k výchově dětí, které si díky zapojení do projektu mnohdy uvědomí, jaké mají štěstí, v jaké žijí zemi, rodině...

Věk respondentů úzce souvisí jejich s finančním zajištěním. Je to patrné i z důvodů, které adoptivní rodiče uvádějí pro ukončení adopce. Jak je již zmíněno výše, problémy s sebou nese odchod na mateřskou dovolenou, přechod do důchodu či jiné negativní změny finanční situace. Věk velké části adoptivních rodičů se pohybuje mezi 31-45 lety - to je věkové rozmezí, ve kterém adoptivní rodič má již dostatek financí na podporu dítěte z Afriky.

Sídlo organizace je v Praze. Zde se také konají všechny akce pořádané Centrem. Vzhledem k tomu, že 13% respondentů žije v Jihomoravském kraji, bylo by jistě přínosné rozšířit působnost Centra mimo Prahu. Na to poukazují i výsledky dotazníku. Jedním z návrhů ze strany adoptivních rodičů je konat akce jednou ročně v Praze a jednou ročně v Brně.

Smysluplná pomoc někomu druhému je nejčastější motivací pro vstup do projektu Adopce. Češi obecně bohužel velmi rádi pomůžou, pokud se jedná o pomoc ve stylu „daruj něco“. Rádi se zbaví svého starého kola či ošacení. Občas se stane, že do organizace někdo pošle staré oblečení, ale už si neuvědomí, že situaci spíše komplikuje. Poštovné je vysoké, a v případě, že by dary do Afriky odvážel koordinátor, bude náročné doplatit nadváhu zavazadel v letadle. Lidé si prostě mnohdy pletou pomoc v podobě Adopce s charitou. Nejlepší způsob pomoci je poslat peníze, koordinátor v Africe za ně může zakoupit, co je potřeba, poslat zpět doklad od zakoupené věci, fotografii dítěte s darovanou věcí. Dárce tak navíc může podpořit místní ekonomiku.

Vzdělání dítěte je jedno z nejvýznamnějších očekávání adoptivních rodičů. Koordinátor Charles, který pracuje v projektu jako dobrovolník na africké straně, vystudoval školu díky podobnému druhu pomoci. Byl jako dítě podporován adoptivními rodiči prostřednictvím holandské neziskové organizace. V současné době je zaměstnán u naftařské společnosti, která na území Keni ve vedlejší vesnici těží ropu a on zde zprostředkovává komunikaci mezi firmou a místními obyvateli.

Největším problémem vyskytujícím se v rámci adopce je nedostatek komunikace s dítětem. Každý adoptivní rodič má jiné představy o frekvenci zasílání dopisů. Některým rodičům stačí jednou za rok vysvědčení a jsou spokojení, že jimi podporované dítě chodí do školy. Jiní si stěžují, i když materiály dostávají třikrát ročně. Při kontrole dokumentů zaslaných od dětí z Afriky je vidět rozdíl mezi zeměmi, ze

kterých pocházejí. Z Keni píší děti často, přikládají obrázky a koordinátoři dodávají vysvědčení. Oproti tomu z Guinei přijde mnohdy jen vysvědčení. Vzhledem k tomu, že afričtí koordinátoři pracují v rámci Adopce dobrovolně, není možné je k něčemu nutit. Rodiče mají možnost posílat dopisy buď přímo, nebo přes koordinátory vyjíždějící do Afriky. Zpětně děti píší dopisy hromadně a koordinátoři je pak posílají většinou třikrát do roka, na konci každého trimestru, společně s vysvědčením, fotkami a obrázky. Pokud se dítě dostane na střední školu, kde je přístup na počítač a internet, je zde pro dítě nová možnost psát si s adoptivním rodičem emaily. Záleží však na tom, jak silné vazby mezi adoptivním dítětem a rodičem vzniknou.

Obrázek č. 2 – Adoptivní chlapec Mamadou Sylla po obdržení dopisu od adoptivních rodičů

Zdroj: Centrum Dialog

Někteří rodiče stojí o přímý kontakt s adoptivními dětmi nebo jejich rodiči. To ale není moc vhodné, protože u této formy pomoci (Adopce na dálku) by měly mít všechny děti zapojené do projektu stejné podmínky. Někteří rodiče posílají dětem mnoho dárků a někteří naproti tomu pouze příspěvek určený Centrem Dialog.

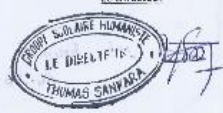
Problém s chybným oslovením se organizace snaží řešit aktualizovanými seznamy adoptivních rodičů, které zasílá každému africkému koordinátorovi. Jednou byl poslán například neaktualizovaný seznam, a když dítě oslovilo svého adoptivního rodiče chybně, on adopci ukončil.

Problém s jazykovou bariérou řeší velká část rodičů tak, že požádá o překlad své známé či příbuzné. Centrum Dialog sice má dva dobrovolníky na překlad do francouzského jazyka, tuto informaci ovšem nikde neuvádí. Je totiž logické, že kdyby o překlad žádal každý, organizace by takovou kapacitu překladatelů neměla. Na základě dotazníku ale uvedlo pouze 7 respondentů jako návrh na zlepšení chodu organizace právě nabídku překladatele dopisů. Bylo by ale stejně vhodné adoptivní rodiče o této možnosti informovat.

Mezi pozitiva řadí adoptivní rodiče pomoc konkrétnímu dítěti spolu s pomocí zemi, která ji potřebuje. Uvědomit si význam pomoci jiným či získat kontakt s jinou kulturou, to je další pozitivum, uváděné adoptivními rodiči, kteří sami pracují s dětmi, např. ve školách.

V rámci hodnocení negativ uvedli adoptivní rodiče nejčastěji již zmíněný problém komunikace s dítětem. Další problém je nedostatek informací nejen o jejich adoptovaném dítěti, ale i o systému výuky, známkování a podmínkách školství – viz obrázek č. 3.

Obrázek č. 3 – Vysvědčení

COMPOSITION																
DATE	TRIMESTRE	LECTURE	DICTÉE ET QUEST	ECRITURE	CALCUL ECRIT	SCIENCES D'ORS	EXERCICE SENSORIEL	GEO / HIST / ECM	DESSIN	RECITAT ET CHANT	CALCUL MENTAL	TOTAL	MOY	RANG	APP	SIGNATURE DES PARENTS
.....	Moyenne 1 ^{er} Trimestre	7,00	3,83	—	4,00	—	—	3,33	—	7,33	—	204,89	57,99	—	—	D'après
20	Moyenne 2 ^{es} Trimestre	6,00	—	—	5,33	3,00	—	5,00	—	6,16	—	135,49	57,00	—	—	Pas
.....	Moyenne 3 ^{es} Trimestre	5,50	5,00	—	7,00	—	—	3,00	—	6,00	—	274,00	57,40	—	—	Pas
20	Moyenne Annuelle												57,6	38 ^{es}	—	—
Appréciation Générale: <i>Pascale, très ponctuelle et régulière mais pas grand talent.</i> <i>Encourage</i>																
Le Maître: _____ Nom et Signature																
Le Directeur: _____ 																

Zdroj: Centrum Dialog

Rodiče uvádějí jako problém také posílání balíků. Pro organizaci ale není zasílání balíků prioritní a ani na to není zařízena. Pošta v Africe není spolehlivá, navíc příplatky za nadváhu zásilek vycházejí také finančně nevýhodně. Z tohoto důvodu omezuje Dialog váhu balíčku na 200g. Nejlepším, a hlavně nejspolehlivějším způsobem, jak zaslat dítěti balíčky a dárky, je zasílání přes koordinátory, kteří do Afriky jednou za čas vyjíždějí. Zpočátku to bylo až 4x ročně, v současné době, kdy se Adopce už plně zaběhla, to není tak potřebné, a tak se výjezd realizuje většinou 1x za rok. Cestování i tak není ovšem nijak levné. Problémem je ale fakt, že toto nikdo adoptivním rodičům nesdělil a řádně nevysvětlil, a to je také důvodem často se opakujících stížností na nemožnost posílání dárků. Pokud se rodič přece jen rozhodne a pošle velký balíček konkrétnímu africkému koordinátorovi, pod něž dítě spadá, je dost pravděpodobné, že balík na hranicích rozbalí a ten se na místo určení už vůbec nedostane. Jak již bylo výše uvedeno, koordinátoři pracují v programu Adopce dobrovolně - a představa, že každý z adoptivních rodičů pošle dárek v jinou dobu a koordinátor bude muset každý problém s poštou řešit zvlášť, je opravdu nereálná. Rodič by si měl uvědomit, že velkou pomoc již dítěti poskytuje prostřednictvím financí, díky kterým může dítě studovat. Vyskytl se však již například případ, kdy se adoptivní rodič ptal na to, jaké tam mají zásuvky, aby mohl dítěti poslat playstation...

Co se týče korespondence, zpětná vazba od dítěte, zejména odpovídání na otázky, které jim adoptivní rodiče v dopisech pokládají, nebo reakce na dárky jim zasláné, často rodičům chybí. Někdy se stává, že z dopisů je zjevné, že dětem jejich vlastní rodiče diktují, co mají napsat, že potřebují. Například kolo pro rodiče, mobil a podobně. V jedné škole v Keni zase píšou dopisy místo dětí učitelé. Opakovaně je pracovníci Dialogu prosí, ať nechávají dopisy psát děti, koordinátoři se snaží učitelům domluvit, ale často marně. Tamní učitelé nejspíš situaci úplně nechápou, a myslí si, že to bude rychleji a bude to lépe fungovat. Není to ovšem příliš časté a nebývá to důvodem zrušení adopce.

Pro funkci organizace je zejména důležitá práce koordinátorů v Africe, je nutné, aby sbírali dokumenty, dopisy, vysvědčení, dohlíželi na učitele. Pro celý projekt je zásadní mít s těmito koordinátory přátelské vztahy, moci se na ně spolehnout, stoprocentně jim věřit, že veškeré dopisy a materiály se dostanou k opravdu fyzicky

existujícím dětem, které docházejí do školy. Je také důležité dojíždět pravidelně na místo Adopce a vše si kontrolovat, motivovat koordinátory, případně je informovat o nedostatecích, které by mohli sami napravit. Koordinátoři posílají dokumenty všech dětí, i těch, které nejsou zrovna v tu chvíli adoptovány.

Spolupráce s africkými koordinátory však bohužel není vždy ideální. Nedávno nastal případ, kdy adoptovaná holčička měla špatné známky a několikrát po sobě opakovala ročník. Rodičům se to už nelíbilo a zvažovali ukončení adopce. Až po několika urgencích zaměstnance Dialogu na stranu afrického koordinátora se zjistilo, že holčička má těžké astma a dvakrát do roka musí pobývat v nemocnici. Sám koordinátor by tak významnou informaci měl napsat organizaci dříve, než až když rodiče téměř adopci ukončí.

Několikrát byl v dotazníku také zmíněn problém komunikace s koordinátory neboli kontaktními osobami. Z tohoto důvodu je v plánu zaktualizovat seznamy kontaktních osob a zvolit takové lidi, kteří se do projektu zapojí a budou adoptivním rodičům v případě potřeby k dispozici.

Natočit video z návštěvy dětí českými koordinátory - to je jeden z návrhů na zlepšení chodu organizace. Na základě tohoto návrhu se plánuje v rámci příští návštěvy Guinei natočit například děti během předávání dárků od rodičů, nechat dítě pozdravit svého adoptivního rodiče, poděkovat nebo zamávat do kamery.

Obecně jsou do Adopce zapojeny spíše nižší příjmové vrstvy. Bylo by dobré začít oslovovat i lidi z vyšších příjmových vrstev. Z tohoto důvodu se organizace pokusí zapojit do projektu například rodiče, kteří mají děti v Montessori školkách. Zanedlouho se bude konat akce, na které se mají vystavovat Montessori hračky, a to by mohlo být vhodné místo také pro propagační stánek Centra Dialog.

4.3.3.1 Důvody ukončení adopce

Rozchod, rozvod adoptivních rodičů, změna situace v rodině, změna finanční situace nebo dokonce smrt - to vše mohou být důvody ukončení adopce. Také po dobu mateřské dovolené někdy adoptivní rodiče přerušují adopci z finančních důvodů. Se stejným problémem přicházejí adoptivní rodiče, kteří vstupují do důchodu. Rodiče také často ukončují adopci z důvodu nedostačující či dokonce žádné komunikace dítěte, případně pokud dítě školu nezvládá a často propadá. Dalším důvodem bývá

nedorozumění mezi koordinátorem a adoptivním rodičem - rodiči nestačí dokumenty 3x ročně, očekával něco jiného, a tak projekt ukončí.

4.3.4 Efektivita a účinnost rozvojové pomoci Adopce v Africe – projekt pomoci na dálku

Stejně jako u vládního projektu jsou použita dvě evaluační kritéria DAC k ohodnocení projektu Adopce v Africe.

4.3.4.1 Účinnost

Do jaké míry dosáhla rozvojová intervence svých cílů?

Cílem projektu „Adopce v Africe na dálku“ je umožnit africkým dětem školní docházku. Za dosažení cíle tohoto projektu se předpokládá úspěšné ukončení školní docházky jak na základní, tak i na střední škole. Vzhledem k výše uvedeným problémům vyplývajících z dotazníkového šetření nedosáhne tohoto cíle každé adoptované dítě. Organizace si však nevede statistiku, kolika dětem již úspěšně dopomohla k dostudování školy. Tuto informaci by však do dalších let měla zaznamenávat.

Největším úspěchem Dialogu v projektu Adopce na dálku je v současné chvíli studentka Kadiatou.

Dne 4. 9. 2013 do České republiky přiletěla studentka z Guinei – Kadiatou Traoré, která díky adopci dokončila základní školní docházku i studium střední školy v Conakry v Africe. Její adoptivní rodiče ji však po ukončení školní docházky nepřestali podporovat. Díky snaze adoptivních rodičů a Centra Dialog se jí podařilo úspěšně složit přijímací zkoušky ke studiu medicíny na Karlově univerzitě. Jejím snem je stát se lékařkou a pomáhat lidem ve své rodné zemi.

Co napomohlo dosažení výsledků a co jejich dosažení naopak bránilo?

Spolupráce rodičů, jejich tolerance ke zpoždění při rozesílání materiálů, spolupráce koordinátorů, a to jak na straně české, tak zejména na straně africké, kteří děti kontrolují, píší s nimi dopisy, posílají vysvědčení. Samozřejmě také samotný přístup dětí je základem pro dosažení dobrých výsledků projektu.

Naopak nespolupráce rodičů, jejich zpoždění v posílání financí, neaktivní přístup koordinátorů v Africe a opad zájmu zakladatelů (nedostatek materiálů o dítěti) jsou základním problémem, adoptivní rodiče jsou nespokojeni a adopci ukončují.

Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují dosažení cílů?

- Spolupráce rodičů
- Spolupráce koordinátorů v Africe
- Spolupráce koordinátorů v České republice
- Spolupráce dětí
- Zapojení zakladatelů

4.3.4.2 Efektivita

Byly činnosti nákladově efektivní?

Vzhledem k tomu, že roční výdaje na projekt jsou pro jednoho rodiče 7200 korun českých, ze kterých jde 75% přímo k dítěti - na jeho školní pomůcky, uniformu a na školné, 13% využije Centrum na administrativní náklady a 12% částky se dále využije v dalších rozvojových projektech, dá se říci, že ano, veškeré finance do projektu vložené jsou využity efektivně.

Bylo dosaženo cílů včas?

Tento bod je těžké posoudit. Projekt je zaměřen na podporu školní docházky dítěte a tím je dána doba jeho trvání. Pokud dítě několikrát opakuje třídu, je z projektu vyloučeno. Maximálně může jednu třídu opakovat dvakrát. Až pokud tedy dítě úspěšně dokončí školu, lze říci, že cíle bylo dosaženo včas.

Byl program nebo projekt realizován co nejefektivnějším způsobem v porovnání s alternativami?

V České republice existují další organizace, které zprostředkovávají pomoc dětem v Africe. Některé označují tuto možnost pomoci jako adopci, některé spíše používají pojem patronství. Princip fungování ovšem je u všech těchto organizací obdobný. Výdaje na podporu dítěte se pohybují u různých organizací mezi 4-8000 korun českých za rok.

Některé organizace nabízejí i jiné možnosti podpory pro ty, kteří by chtěli pomoci, ale mají složitější finanční situaci a nemají dostatek financí na celoroční příspěvek. Je to například možnost jednorázových příspěvků – jedná se o dobrovolné příspěvky do Klubu přátel Adopce, díky kterým může dokončit školu dítě, které ztratilo své adoptivní rodiče.

Rozšíření nabídky Dialogu o tuto možnost by mohl projekt ještě více zefektivnit.

Nabízí se zde otázka finanční motivace afrických koordinátorů za jimi odvedenou práci. V některých organizacích jsou za svou práci koordinátoři placeni, ovšem ani to neeliminuje veškeré problémy, se kterými se organizace potýkají. Podle zakladatele Dialogu je lepší, když je koordinátor motivován z vlastního přesvědčení než finančně.

4.4 Výstupy a diskuze

Z výsledků dotazníku je patrné, že adoptivní rodiče zapojení do projektu nemají o Adopci dostatek informací. Dalším problémem Centra je kromě nedostatku informací i jejich neaktuálnost. Nespolupráce kontaktních osob projektu, a to jak z české, tak i z africké strany, je dalším faktorem, který se přidává k důvodům pro ukončení adopce. Celkově působí organizace dojmem, že vzhledem k tomu, že je její činnost již zaběhlá, a adopce stále běží, není potřeba se starat o zlepšení jejího chodu. Výsledky dotazníků však přináší informace o pravém opaku.

Na základě výsledků dotazníku a následných rozhovorů a diskuzí se zaměstnanci Centra Dialog vzešlo záhy několik nápadů na zlepšení chodu organizace a odstranění důvodů, které mají negativní dopady na tuto rozvojovou pomoc. V následujícím období Centrum Dialog plánuje:

- Zaslání emailu adoptivním rodičům, který uvádí datum naplánovaného výjezdu do Afriky spolu s upozorněním na možnost poslání balíčků nebo dopisů přes organizaci.
- Zaktualizování seznamu kontaktních osob tak, aby zde byly uvedeny jen ti, kteří opravdu budou s rodiči spolupracovat.

Dále by autorka práce centru doporučila:

- Uveřejnění více informací o programu Adopce, seznámení případných rodičů se systémem známkování a výuky.
- Prostřednictvím sociální sítě zveřejňovat více aktualit z africké strany.
- Natočení krátkého dokumentu přímo na místě.
- Zaktualizování fotografií dětí na webových stránkách.

5 Závěr

Tato práce si klade za cíl zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: Jaké jsou důvody negativních dopadů rozvojové pomoci, které snižují její účinnost?

Představením a zhodnocením dvou projektů, díky kterým se Česká republika posouvá zase o kousek blíž ve splňování Rozvojových cílů tisíciletí, byly zjištěny některé z faktorů, které negativně ovlivňují účinnost projektů. Projekt elektrifikace v Masuku dokazuje, že ačkoliv se jeho realizátoři snažili eliminovat veškeré negativní faktory, nepodařilo se dosáhnout jeho bezproblémového chodu. Hlavních důvodů negativního dopadu projektu je hned více. Nevhodnost materiálu použitého v projektu v afrických podmínkách je jedním ze základních problémů, přestože před samotnou realizací projektu byla vhodnost materiálu konzultována s řadou odborníků. Je důležité, aby v dalších projektech byl kladen vyšší nárok na techniku a její ochranu před vnějšími vlivy. Druhým zřejmým faktorem neúspěchu je lidský přístup. Jedna ze zásad rozvojové pomoci je rovnost mezi dárci a příjemci pomoci, jejich spolupráce a snaha zapojit se do projektu. V tom případě pak lze hovořit opravdu o rozvojové spolupráci. Projekt však působí spíše jako pomoc – z chování obyvatel vesnice, vysledovatelném v dokumentu Pod sluncem tma, je patrný jejich přístup: „My jsme dostali světlo. Když se světlo rozbije, oni zase přijedou a opraví nám ho.“ To vyvolává další otázku: Jak se tedy správně chovat k místním obyvatelům? Je důležité, aby místní komunita přijala zodpovědnost nejen za technické, ale i finanční zajištění projektu. Je však „jejich“ chování tolik rozdílné od „našeho“? Stačí se rozhlédnout kolem sebe: nesčetné množství zářících reklam, rozsvícená světla v místnostech, kde zrovna nikdo není a další do očí bijící příklady neekonomického a neekologického chování, ze kterých je patrné, že ani my, z pozice dárcovských zemí, nejdeme zrovna příkladem. Nedostatečná odborná znalost instalovaného systému místními obyvateli je dalším z negativních faktorů hodnoceného projektu. I přes snahu realizátorů zaučit během instalace panelů místního elektrikáře v jejich obsluze, byl systém po čtyřech letech od dokončení projektu v dezolátním stavu.

Výsledky dotazníku k projektu Adopce přinesly Centru Dialog důležitou zpětnou vazbu, díky které může svou činnost zlepšit, a dodaly tím pracovníkům

organizace potřebný impulz, neboť jejich entuziasmus za dobu několikaleté existence organizace již poněkud pohasl a spolupráce na africké straně je značně komplikovaná. Samotní zaměstnanci Centra Dialog hodnotí výzkum zpracovaný a vyhodnocený v této diplomové práci jako velký přínos pro svou další činnost. Nelze totiž očekávat bezchybnou zpětnou vazbu od příjemců pomoci, pokud sám realizátor nevloží do svého projektu maximum úsilí. Projekt Adopce afrických dětí stejně jako výše uvedený projekt elektrifikace předpokládá pro svou udržitelnost fungující spolupráci obyvatel přijímajících pomoc. Je tedy zřejmé, že na prvním místě by se realizátoři jakýchkoliv dalších projektů měli zaměřit na spolupráci místních obyvatel.

Ovšem zjištění negativních faktorů v jednom projektu může být přínosem pro projekt jiný, který se díky tomu může vyvarovat mnohých chyb. Existuje platforma pro neformální setkávání lidí pracujících v oblasti rozvojové spolupráce v ČR - Development coffee, která přišla s nápadem uskutečnit setkání nazvané „Neúspěšné projekty.“ Tato idea se inspirovala zkušeností z Holandska, kde se koná každoročně soutěž o nejneúspěšnější projekt, či z Kanady, kde funguje komunita Admitting Failure – Přiznání selhání, v jejímž rámci si organizace vyměňují své zkušenosti s neúspěchem v oblasti rozvojové pomoci.

Vzhledem ke skutečnosti, že se Česká republika společně s dalšími desítkami zemí zavázala k naplňování Rozvojových cílů tisíciletí a každoročně zvyšuje finanční objem své pomoci, měla by se snažit eliminovat důvody negativních dopadů rozvojové pomoci. K úspěšnému naplnění cílů by jistě přispělo, kdyby se realizátoři rozvojových projektů vzájemně inspirovali a předávali si své poznatky, získané na základě nabytých zkušeností, byť jde v mnoha případech o zkušenosti s negativními dopady.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Tištěné dokumenty

FORS. *Zahraníční rozvojová spolupráce v roce 2010: Stínová zpráva nevládních neziskových organizací sdružených ve FoRS - Českém fóru pro rozvojovou spolupráci*. Praha: České fórum pro rozvojovou spolupráci - FoRS, 2011, 31 s. ISBN 978-80-904395-6-6.

HORKÝ, Ondřej. *Česká rozvojová spolupráce: diskursy, praktiky, rozpory*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 165 s. Studie (Sociologické nakladatelství), 67. sv. ISBN 978-807-4190-407.

JELÍNEK, Petr, NÁPRSTEK, Martin a KROUŽEK, Jan V. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. 92 s. ISBN 80-86506-33-9.

MACHÁČEK, Jaroslav. *Problémy rozvojových zemí, jejich příčiny a cesty k řešení: výstup z projektu Grantové agentury ČR 402/03/1336*. Praha: Oeconomica, 2006, 447 s. ISBN 80-245-1060-X.

MARTENS, Jens a Tomáš TOŽIČKA. *Příliš vzdálené cíle: rozvojové cíle tisíciletí: manuál globálního vzdělávání*. Praha: Educon, 2008, s. 7-8. ISBN 978-80-254-3279-2.

Millennium Development Goals In Pictures. *Milenijnne cele rozwoju w obrazkach = Rozvojové cíle tisíciletí v obrazech = Millenniumi fejlesztési célok képekben*. 1. vyd. Editor Katarzyna Dumańska. Kraków: Salezjański wolontariat misyjny Młodzi światu, 2010, 109 s. ISBN 978-83-62127-05-4.

Millennium Development Goals. *Milenijne cele rozwoju = Rozvojové cíle tisíciletí = Millenniumi fejlesztési célo.* 1. vyd. Editor Katarzyna Dumańska. Kraków: Salezjański wolontariat misyjny Młodzi światu, 2010, 137 s. ISBN 978-83-62127-06-1.

MORRA-IMAS, Linda G a Ray C RIST. *The road to results: designing and conducting effective development evaluations.* Washington, DC: World Bank, xxii, 582 p. ISBN 08-213-7911-9.

NÁDVORNÍK, Ondřej. *Report on global development education in the Czech Republic in 2008-2010.* Prague: Czech Forum for Development Co-operation - FoRS, c2010, 21 s. ISBN 978-80-904395-4-2.

Příliš vzdálené cíle. *Rozvojové cíle tisíciletí: manuál globálního rozvojového vzdělávání.* Editor Tomáš Tožička. Praha: Educon, 2008, 64 s. ISBN 978-80-254-3279-2.

RIDDELL, Roger. *Does foreign aid really work?.* New York: Oxford University Press, 2007, xxvi, 505 p. ISBN 01-992-9565-4.

Rozvojová pomoc nestačí. *Alternativní politické přístupy k chudobě a bezmoci ve světě.* Editor Petr Lebeda, Ivan Lukáš. Praha: Pražský institut pro globální politiku - Glopolis, 2009, 40 s. ISBN 978-802-5467-879.

Rozvojový profil české republiky. *Problematický vliv české ekonomiky a politiky na země Jihu.* Editor Petr Lebeda, Ivan Lukáš. Praha: Pražský institut pro globální politiku - Glopolis, 2009, 56 s. ISBN 978-802-5467-862.

SILNÝ, Jiří. *Základní aspekty multinárodní a multikulturní spolupráce.* In: *Efektivnost rozvoje - hledání nových cest: český příspěvek ke globálnímu procesu organizací občanské společnosti.* Praha: České fórum pro rozvojovou spolupráci - FoRS, c2009, s. 5-8. ISBN 9788090439504.

6.2 Elektronické dokumenty

Centrum Dialog. *Adopce afrických dětí*. [online]. 2013 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.centrumdialog.cz/adopce>

Česko proti chudobě. *Požadavky kampaně* [online]. 2013 [cit. 2013-11-27]. Dostupné z: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=19-pozadavky-kampane>

Česko proti chudobě. *STOP chudobě! Zn.: Ihned!*. [online]. 2009 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=15-..&tema=8&idc=362>

Česká rozvojová agentura. *O nás*. [online]. 2009 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.czda.cz/cra/o-nas.htm>

Databáze Eurostatu. *Oficiální rozvojová pomoc jako podíl hrubého národního důchodu*. [online]. 2013 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdgp100>

Evropa. *Evropský konsensus o rozvoji*. [online]. 2007 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r12544_cs.htm

Evropa. *Kodex pravidel pro doplňkovost a dělbu práce v rozvojové politice*. [online]. 2011 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r13003_cs.htm

HALAXA, P. *Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí*. In: JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P.: *Stát, prostor, politika*. KSGRR, UK Přírodovědecká fakulta, Praha, 2000, s. 104-127. Dostupné z: <http://prg.xf.cz/kniha/kap4.htm>

HENDÉ DJAKOUALNO, Lukáš a Pavel BLÁHA. *Background report: Valné shromáždění (GA) Oficiální rozvojová pomoc (ODA)* [online]. 2011 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: www.studentsummit.cz/data/1296395755660BGR_GA_ODA.pdf

Informační centrum OSN v Praze. *Miléniová deklarace OSN* [online]. 2005 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=689>

International Monetary Fund. *About the IMF*. [online]. 2013 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/about.htm/>

Ministerstvo financí České Republiky. *Zahraniční rozvojová pomoc (ZRP)*. [online]. 2005 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fin_pomoc_svyc_12108.html?vd=1

Ministerstvo financí České Republiky. *Udržitelný rozvoj* [online]. 2005 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/regulace/udrzitelny-rozvoj>

MZV. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017* [online]. 2010 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html

MZV. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: *Busan partnership for effective development co-operation*. [online]. 2011 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/public/ba/ff/e3/744445_651243_HLF4_OUTCOME_DOCUMENT____FINAL__EN_.pdf

OECD. *Development Assistance Committee (DAC)*. [online]. 2013 b [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/developmentassistancecommitteedac.htm>

OECD. *Quality standards for development evaluation* [online]. Paris, France: OECD, 2010a [cit. 2013-11-28]. ISBN 978-926-4083-905. Dostupné z: www.oecd.org/dataoecd/30/62/36596604.pdf

OECD. *Results based management in the development co-operation agencies: A review of experience*. [online]. 2001 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/development/evaluation/1886527.pdf>

OECD. Statistics. *Net official development assistance (ODA): Development aid* [online]. 1012 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/statistics/>

OECD. *The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*. [online]. 2013 a [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/>

OECD. *The Paris Declaration on Aid Effectiveness* [online]. 2005 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/34428351.pdf>

OECD. *The Working Party on Aid Effectiveness*. [online]. 2010b [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/45498646.pdf>

Rozvojovka. *Gender a rozvojový svět*. [online]. 2013 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_228.pdf

SUNDBERG, Mark a Alan GELB. *Making Aid Work*. [online]. 2006, Volume 43, Number 4 [cit. 2013-02-8]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/12/sundberg.htm>

United nations. *UN at a glance* [online]. 2013 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>

VLKOVÁ, Ivana. ACTA OECONOMICA PRAGENSIA. *Efektivnost rozvojové pomoci jako prostředek pro zvýšení dopadu Official Development Assistance* [online]. 2009 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=272.pdf

World health organization. *Adjustment with a Human Face* [online]. 2013 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.who.int/trade/glossary/story003/en/>

6.2.1 Filmový dokument

Pod sluncem tma [dokumentární film]. Režie Martin Mareček. ČR, 2011 Dostupné z: <http://dafilms.cz/download/3396/pay>

7 Přílohy

7.1 Seznam grafů

Graf č. 1 - Finanční pomoc ČR (mil USD)	33
Graf č. 2 - Doba zapojení respondentů do projektu	62
Graf č. 3 – Doba zapojení respondentů do projektu méně a více než 5 let.....	63
Graf č. 4 – Způsob zapojení respondentů do projektu	63
Graf č. 5 – Pohlaví respondentů	64
Graf č. 6 – Věk respondentů	65
Graf č. 7 - Místo bydliště respondentů	66
Graf č. 8 – Země, ve které žijí respondenti, kteří bydlí v zahraničí.....	67
Graf č. 9 – Očekávání respondentů od projektu.....	67
Graf č. 10 – Naplnění očekávání respondentů	69
Graf č. 11 – Důvody nenaplnění očekávání respondentů	70
Graf č. 12 – Spokojenost respondenta s projektem.....	71
Graf č. 13 – Pozitiva projektu	72
Graf č. 14 – Negativa projektu	73
Graf č. 15 – Konkrétní negativa vypsána respondenty	74
Graf č. 16 – Zhodnocení komunikace s kontaktními osobami.....	76
Graf č. 17 – Zhodnocení kontaktu s kanceláří	77
Graf č. 18 - Zhodnocení informovanosti o projektu Adopce a o adoptovaném dítěti ...	78
Graf č. 19 – Zhodnocení informovanosti o dalších projektech a o chodu organizace	79
Graf č. 20 – Máte nápady na zlepšení projektu a chodu organizace?	80
Graf č. 21 – Nápady na zlepšení projektu a chodu organizace	81
Graf č. 22 – Četnost pořádání akcí k projektu	84
Graf č. 23 – Názory na akce pořádané k projektu.....	85
Graf č. 24 – Zájem respondentů o besedy s africkým koordinátorem	86

7.2 Seznam tabulek

Tabulka č. 1- Identifikační údaje projektu Masuku empowered/Elektrifikace Masuku .	40
Tabulka č. 2- Měřitelné dopady elektrifikace Masuku	49
Tabulka č. 3 - Identifikační údaje projektu Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku.....	59

7.3 Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Mapa Zambie – poloha Masuku	42
Obrázek č. 2 – Adoptivní chlapec Mamadou Sylla po obdržení dopisu od adoptivních rodičů.....	89
Obrázek č. 3 – Vysvědčení.....	90

7.4 Seznam použitých zkratk

AAA	Accra Agenda for Action/ Akční program z Akkry
ACP (AKP)	African, Caribbean, and Pacific Group of States / Skupina zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku
DAC	Development Assistance Committee / Výbor rozvojové pomoci
EDF	European Development Fund / Evropský rozvojový fond
EHS (EEC)	European Economic Community / Evropské hospodářské společenství
EK (EC)	European Commission / Evropská Komise
ES (EC)	European Community / Evropské Společenství
ESUO (ECSC)	Evropské sdružení uhlí a oceli / European Coal and Steel Community
EU	The European Union / Evropská unie
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci
HDP (GDP)	Gross Domestic Product; Hrubý domácí produkt
HND(GNI)	Gross National Income; Hrubý národní důchod
KLP	Kampaň lidské podpory
MDGs	Millennium Development Goals / Rozvojové cíle tisíciletí
IMF	International Monetary Fund / Mezinárodní měnový fond
MMF	Mezinárodní měnový fond / International Monetary Fund
MWEC	Masuku Water and Electricity Committee / Výbor pro vodu a elektřinu v Masuku
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
ODA	Official development assistance / Oficiální rozvojová pomoc/spolupráce
ZRS	Zahraníční Rozvojová Spolupráce
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN (UN)	United Nations / Organizace spojených národů
PVG	Photovoltaic generators / fotovoltaické generátory
RHC	Rural health centre /

SHS	Small home systems / Malé domácí systémy
SMVS	Salesian Missionary Voluntary Service /
UNICEF	United Nations Children's Fund / Dětský fond Organizace spojených národů
WB	World Bank / Světová banka
WP-EFF	Working Party on Aid Effectiveness / Pracovní skupina OECD/DAC pro efektivitu rozvojové pomoci

7.5 Dotazník

1. Jak dlouho jste do programu "Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku" zapojeni?

- a) méně než 1 rok
- b) 1 - 2 roky
- c) 2 - 5 let
- d) 5 - 7 let
- e) více než 7 let

2. Jakým způsobem jste do projektu Adopce zapojen?

- a) jako jednotlivec
- b) jako rodina
- c) v rámci firmy
- d) v rámci neformální skupiny přátel
- e) v rámci školní třídy
- f) jinak (prosím upřesněte)

3. Jste:

- a) Žena
- b) Muž

4. Jaký je váš věk?

- a) 15-30 let
- b) 31-45 let
- c) 46-60 let
- d) 61-75 let
- e) 76 a více let

5. Ve kterém kraji žijete? (případně zemi, pokud žijete v zahraničí)

- a) Jihomoravský
- b) Jihočeský
- c) Královéhradecký
- d) Karlovarský
- e) Liberecký

- f) Olomoucký
- g) Moravskoslezský
- h) Pardubický
- i) Plzeňský
- j) Středočeský
- k) Ústecký
- l) Vysočina
- m) Zlínský
- n) Hlavní město Praha
- o) zahraničí:

6. S jakými očekáváními jste do projektu "Adopce" vstupovali?

- a) chtěl/a jsem smysluplně pomoci
- b) chtěl/a jsem pomoci konkrétnímu dítěti
- c) chtěl/a jsem podpořit projekt v Africe, navázat kontakt s africkou kulturou
- d) chtěl/a jsem podpořit vzdělání dítěte
- e) neměl/a jsem žádná konkrétní očekávání
- f) jiné (prosím upřesněte)

7. Jak byla naplněna vaše očekávání?

- a) Prosím vypište:

8. Jak jste celkově spokojeni s programem Adopce afrických dětí - projekt pomoci na dálku?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) jsem spíše nespokojen/a
- d) jsem nespokojen/a
- e) čekal/a jsem úplně něco jiného
- f) jiné (prosím upřesněte)

9. Co hodnotíte jako největší negativa projektu?

- a) dostávání dokumentů se zpožděním
- b) nedostatečná komunikace s dítětem
- c) nedostatečná zpětná vazba v rámci projektu od organizace
- d) omezená možnost osobního setkání s dítětem

e) jiné (prosím upřesněte)

10. Zhodnoťte prosím jednotlivé aspekty projektu: (5 – výborně, jsem spokojen, 1 – nejsem spokojen, nemám dostatek informací)

	5	4	3	2	1
a) komunikace s kontaktními osobami (dobrovolníky)					
b) kontakt s kanceláří					
c) informovanost o projektu Adopce, o svém dítěti (frekvence dostávání materiálů, fotografie...)					
d) informovanost o dalších projektech Centra Dialog a chodu organizace					

11. Prosím, uveďte nápady na zlepšení projektu a chodu organizace:

a) Prosím vypište:

12. Jak často byste uvítali akce pořádané k projektu Adopce - speciálně organizované pro adoptivní rodiče?

- a) 1x za rok
- b) 2x za rok
- c) 3x za rok
- d) jinak (specifikujte, prosím):

13. Společně s našimi africkými koordinátory, zvažujeme opětovné pozvání někoho z nich do ČR, aby mohli navštívit školy, uspořádat besedy, poskytnout rozhovory, setkat se s adoptivními rodiči. Zajímalo by vás to?

- a) uvítal bych určitě
- b) je mi to jedno
- c) přijde mi to zbytečné

